ΕΤΟΣ Γ'. 10 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1927 ΤΕΥΧΟΣ 124ον

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

Διευθυντής:

ΩΑΝ. ΜΑΛΛΩΣΗΣ

Ἐωὶ τῆς καλασίάσεως

8 Ἀπριλίου 1927

Ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις ἀναλαβοῦσα τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ἐρειπίων, τὰ ὁποῖα συνεσώρευσεν ἡ στρατοκρατία εἰς τὴν χώραν, εὑρέθη πρὸ ἀνυπερβλήτου ἐμποδίου ὑπαρξίς της, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ τετάρτου μηνὸς τῆς συστάσεώς της.

Παρὰ τὴν σχεδὸν παμψηφίαν τῆς Βουλῆς, ἥτις τῆς παρέσχε πᾶσαν ἐμπιστοσύνην καὶ παρὰ τὴν ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ διατηρουμένην ἐλπίδα ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις θὰ δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἔργον της καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπόν της, οὐσιαστικῶς οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἐκ τῶν ὑπεσχημένων καὶ, πλὴν τῆς ντεφάκτο σταθεροποιήσεως τῆς δραχμῆς καὶ τῆς μειώσεως τῆς ὀξύτητος τῆς ἐσωτερικῆς διαιρέσεως, φυσικοῦ ἐπακολουθήματος τῆς γενομένης ἐκεχειρίας ἀφῆκεν ἀνεπίλυτα πάντα τὰ ἀρχῆθεν παρουσιασθέντα ζητήματα καὶ αὐτὸ τὸ στρατιωτικόν. Μετὰ τετράμηνον ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως ὁ ἀπολογισμὸς τῶν πράξεών της πιστοποιεῖ ὅτι παραμένουν ἐν ἐκκρεμότητι τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα, τὸ κυριώτερον καὶ μᾶλλον δύσκολον τὸ οἰκονομικὸν καὶ ὁ προϋπολογισμὸς δὲν εἶδε ἀκόμη τὸ φῶς, διότι οὔτε αἱ οἰκονομίαι ἐπραγματοποιήθησαν, οὔτε αἱ διαρρυθμίσεις τῶν πόρων καὶ αἱ νέαι φορολογίαι ὑπεβλήθησαν πρὸ τῆς ψήφου τῆς Βουλῆς.

Τὸ ζήτημα τῆς δίκης τοῦ Δικτάτορος Παγκάλου μένει ἐκκρεμές, ἡ συνταγματολογία ἐξακολουθεῖ, χωρὶς νὰ ψηφισθῇ τὸ νέον Σύνταγμα, ἐνῷ προβάλλεται καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Μιχαλακοπούλου ἡ γνώμη περὶ δημοψηφίσματος πρὸς κύρωσιν αὐτοῦ, τὸ ζήτημα τοῦ ἄρτου μένει ὑπὸ τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς, οἱ δικαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἀναμένουν τὴν ἀνάκλησίν των, ἡ διοίκησις ἐχαλαρώθη ἐκ τῆς διαρκῶς ἀναβαλλομένης ἐνεργείας τῶν Νομαρχιακῶν μεταβολῶν, τὸ ἐνοικιοστάσιον ἐκκρεμοῦν, κρατεῖ ἐν ἀγωνίᾳ τοὺς ἰδιοκτήτας καὶ τοὺς ἐνοικιαστάς, ἡ ἐκπαίδευσις οὐδεμίαν εἶδε βελτίωσιν, παραδοθεῖσα ὁριστικῶς εἰς τοὺς διαστροφεῖς τῆς σκέψεως καὶ τῆς γλώσσης, τὸ Πανεπιστήμιον Θ)νίκης δὲν λειτουργεῖ, ἡ ἀνεργία ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ πλέον ἡ λύσις τοῦ ζητήματος Ἀσυνομίας πόλεων καὶ Χωροφυλακῆς ἀποβαίνει δυσχερής, ἐνῷ παραμένει ἄλυτον τὸ ἀσκόπως δημιουργηθὲν ζήτημα Κατσώνα.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας προχωροῦσα εἰς τὸν τέταρτον μῆνα ἡ Οἰκουμενικὴ κυβέρνησις, ἔφθασε πάλιν εἰς τὴν ἐπανεξέτασιν τοῦ στρατιωτικοῦ προβλήματος καὶ εἰς τὴν πιθανὴν ἀναγνώρισιν καὶ πληρωμὴν τῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν χρεῶν, μὲ τὸν κίνδυνον νὰ ἴδῃ αὐτὴν διαλυομένην ἐξ ἀβουλίας καὶ παντελοῦς ἐλλείψεως πεποιθήσεως εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις πρὸς διευθέτησιν τόσων ζητημάτων. Ἡ τοιαύτη κακὴ στάσις, οὖσα ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῷ Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ μεταφορᾶς τῶν πολιτικῶν ἀντιθέσεων τῆς χώρας καὶ τῆς ἀντιδράσεως τῆς μιᾶς μερίδος κατὰ τῆς ἄλλης, ἔδωκε τὰ στοιχεῖα εἰς τὴν ἐλοχεύουσαν στρατοκρατίαν νὰ ἐπαναρχίσῃ τὴν ἐν κρυπτῷ δρᾶσίν της καὶ εἰς τὸν κομμουνισμὸν νὰ εὕρῃ ἔδαφος πρὸς ἐκμετάλλευσιν, μὲ κίνδυνον νὰ συσσωρευθοῦν καὶ ἄλλα ἐρείπια εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἦλθε νὰ ἀνορθώσῃ ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις. Τοιοῦτος ὁ ἀπολογισμὸς τῶν ἔργων τῆς Οἰκουμενικῆς. Μετὰ τόσας ἐλπίδας καὶ τόσας ἐπαγγελίας ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη ἀπέβη ἀλυσιτελὴς διὰ τὴν χώραν λύσις καὶ συνετέλεσε διὰ τῶν πράξεών της, τῆς

ΑΡΘΡΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

ΑΜΥΝΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἡ Βουλὴ ἠσχολήθη καὶ πάλιν μὲ τὸ ζήτημα τοῦ Κομμουνισμοῦ. Ἠσχολήθη διὰ νὰ τὸ παρέλθῃ ἀβρόχοις ποσίν, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα εἰς τὸν τόπον αὐτόν, τὸν τόπον τοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ, τῆς μοιρολατρείας καὶ τοῦ φαρισαϊσμοῦ. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνον Σῶμα, τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν κρίσιν νὰ μὴ ἀρκεσθῇ εἰς κενὰς ἀπηχήσεις λόγων καὶ θεωριῶν, προκειμένου περὶ ζητήματος, τὸ ὁποῖον, μαζὶ μὲ τὴν φοβερὰν θεωρητικήν του ἄποψιν, παρουσιάζει ἀκόμη φοβερωτέραν καὶ τὴν πρακτικήν. Ὁ Κομμουνισμός, ὑπὸ φρενοπληξίαν ἰδεολογίας, ὑπὸ ἀνθρωπιστικά, ἠθικολογικὰ προσχήματα, παρουσιάζει ἔμμονον, ὠργανωμένην, πείσμονα καὶ ἀμετάτρεπτον κακουργίαν. Ὁ Κομμουνισμὸς εἶνε ἐγκληματικὴ ψυχοπάθεια, ὑπὸ σχέδιον καὶ πρόγραμμα κοινωνικῆς σωτηρίας καὶ ἀνορθώσεως τοῦ κόσμου. Εἶνε διδασκαλία ἀποσταλάζουσα ἀπὸ τὰ σκοτεινότερα ρεύματα τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, ἀληθὴς ἐωσφορισμὸς εἰς τὴν ἀφετηρίαν του, ἑπομένως καὶ εἰς τὰ ἀποτελέσματά του. Δολοφονεῖ τὸν ἀτομισμόν, ἤτοι τὸν νόμον τῆς ζωῆς, διὰ τῆς διδασκαλίας του περὶ πλήρους ἐξαφανίσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, περὶ δημιουργίας πλήρους κοινωνικῆς ὁμοιομορφίας, ἐξαφανίζει δι' αὐτῆς τὸ **προσωπικὸν ἐγώ**, τὸ ὁποῖον εἶνε ἡ ποιότης καὶ ἡ πλουσία μορφὴ τῆς ἱστορικῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἀνθρωπότητος,—καθιερώνει τὴν κατάστασιν τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ, διὰ τῆς ἀρχῆς του περὶ βιαίας ἐπιβολῆς τῶν θεωριῶν του. Διαιρῶν τὴν Ἱστορίαν εἰς δύο ἀντιθέτους ἀπόψεις, διαιρῶν τὴν Κοινωνίαν εἰς δύο ἀντιθέτους μορφάς, ἀπαρνούμενος τὴν ἀρχήν, ὅτι ἡ Ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος παρουσιάζει **ὀργανικὴν καὶ συνεχομένην** ἐμφάνισιν τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος, **ἐξελικτικῶς** ἀνανεουμένην καὶ προαγομένην, δὲν δύναται νὰ κινηθῇ, εἰμὴ διὰ τῶν ἐρειπίων τῶν καταδικαζομένων παρ' αὐτοῦ ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν καταστάσεων. Ὅθεν, τὸ ὀλεθρευτικὸν καὶ καταλυτικὸν πρόγραμμά του δὲν [illegible]ται ν' ἀποκρυβῇ, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὸς προσ[illegible] νὰ τὸ ἀποκρύψῃ. Καὶ ὅμως ἀφίνεται γ[illegible]λώνεται ἐλευθέρως ἐν Πολιτείᾳ καὶ ἐναντίον Πολιτείας, ὑπὸ τὸ καθεστὼς καὶ τὰς συνθήκας τῆς ὁποίας προστατεύεται καὶ αὐτός,—ὡς ὀργάνωσις καὶ κατ' ἄτομον—ὑπὸ τῆς ὁποίας μάλιστα καὶ χρησιμοποιεῖται πολλάκις διὰ τοὺς σκοπούς της, ὡς ὑπάλληλος, στρ[illegible]ώτης κλπ. Οἱ λησταί, ἀποσχιζόμενοι, ἐξ αἰτίας τούτων ἢ ἐκείνων τῶν πράξεων, ἀπὸ τ[illegible] ὀργανισμοῦ, ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Πολιτείας, ἀποκηρύσσοντες τὰς πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεις των, γίνονται ταὐτοχρόνως ἔκπτωτοι καὶ τῶν ἐν αὐτῇ δικαιωμάτων των, ὡς πολιτῶν. Κηρύσσοντες τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Πολιτείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, ἀποκηρύσσονται καὶ αὐτοὶ παρ' αὐτῆς, καὶ δημιουργεῖται μεταξὺ αὐτῶν καὶ αὐτῆς κατάστασις ἐξοντώσεως.

Οἱ κομμουνισταὶ ὅμως εἶνε φαίνεται προνομιοῦχοι, καὶ πρέπει ν' ἀφίνωνται νὰ κατεργάζωνται ἐλευθέρως καὶ ἐν ἀνέσει τὸν ὄλεθρον τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ἀποκηρύττουν ὡς ἄνομον καὶ ἐγκληματικήν, ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν προστασίαν ὅμως τῆς ὁποίας ὡς ἄτομα, ἤτοι ὡς πολῖται, ἐννοοῦν καὶ νὰ παραμένουν προσπαθοῦντες μάλιστα νὰ ὑπεισδύουσιν εἰς αὐτὴν καὶ ὡς παράγοντες αὐτῆς ἀκόμη! Παρουσιάζουν λογικότητα καὶ μέτρον δικαιοσύνης τοιαῦτα φαινόμενα. Διὰ νὰ μὴ ἐκτείνωμαι—καὶ θὰ ἤμην εἰς θέσιν νὰ ἐκταθῶ τεραστίως καὶ νὰ ρίψω μέγα φῶς εἰς τὸ ὅλον ζήτημα, διότι καὶ ἐγὼ ἄλλοτε ἐξυπηρέτησα ἐπὶ ἔτη μετὰ φανατισμοῦ τοιαύτας ἀρχάς, ὄχι ὅμως μὲ εὐτελῆ σκοπιμότητα καὶ μὲ ἀντιανθρωπιστικὴν πρόθεσιν— ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ἓν μόνον γεγονός, χαρακτηριστικὸν τῆς κρατούσης σήμερον ἄνω ποταμῶν καταστάσεως, σχετικῶς μὲ τὴν θέσιν τοῦ Κομμουνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν ἀνοχὴν αὐτοῦ παρ' αὐτῆς: Τιμώμενος ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς κύκλους του Ἕλλην κομμουνιστὴς καυχᾶται ἑκάστοτε καὶ ἀπροκαλύπτως, ὅτι, ὡς ἀσυρματιστὴς ἐν τῷ στρατῷ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν καταστροφήν, μεταδίδων σκοπίμως ἄλλ' ἀντ' ἄλλων διὰ τοῦ Ἀσυρμάτου, ἀλλοιώνων καὶ ἀντιστρέφων τὰς διδομένας διαταγάς, ὅταν ἐγένετο ἡ μάχη καὶ ἡ φυγὴ τῶν στρατευμάτων!! Τοιαύτη εἶνε ἡ κατάστασις, καὶ τοιαύτη θὰ εἶνε πάντοτε. Οἱ κομμουνισταί μας, θέλουν, δὲν θέλουν, θὰ εἶνε, κατ' ἀρχήν, κατὰ πρόγραμμα, κατὰ ψυχολογίαν, κατὰ σκοπιμότητα, ἐχθροί, ὑπονομευταί, καρκῖνοι τῆς φυλῆς, τοῦ ἔθνους, τῆς κοινωνίας, τῆς Πολιτείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ καλλιεργοῦν τὰς ἰδέας των καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν. Ἀπὸ τοιούτων στοιχείων κατ' ἀνάγκην ἀδιαλλάκτων ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ ἀσφαλίσῃ ἑαυτήν, συνεξασφαλίζουσα καὶ τὴν Κοινωνίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν συμφερόντων τῆς ὁποίας εἶνε διερμηνεὺς καὶ διαχειριστής. Ὀφείλει ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὴν **προληπτικῶς** ἀπὸ τὴν προγραμματικὴν ἐναντιότητα τῶν κομμουνιστῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ διδασκαλία των δὲν εἶνε ἁπλῶς ἰδεολογία, δὲν εἶνε ἁπλῶς ἐκδήλωσις ἀκαδημαϊκῶν καὶ θεωρητικῶν γνωμῶν, **ἀλλὰ διαρκὴς παρόρμησις πρὸς δρᾶσιν ἐγκληματικήν.**

Αἱ ὀργανώσεις των δὲν εἶνε ἁπλοῖ ὅμιλοι ἀνταλλαγῆς καὶ ἀναπτύξεως γνωμῶν, ἀλλὰ χαλκεῖα προπαρασκευαστικῆς φανατικῆς στρατιᾶς ἀνατροπέων τοῦ ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, εἰς πᾶσαν πρόσφορον περίστασιν, κατὰ πᾶσαν εὐκαιρίαν, τὴν ὁποίαν εἴτε αἱ ἐγχώριοι κομμουνιστικαὶ ὀργανώσεις ἤθελον θεωρήσῃ εὐνοϊκήν, εἴτε αἱ ἔξωθεν κεντρικαὶ καὶ διεθνεῖς. Δὲν δύναται δὲ κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία νὰ προεξασφαλίσῃ ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου, ἀπὸ τοῦ κομμουνιστικοῦ κακοῦ, **εἰμὴ ἐκμηδενίζουσα ἀπολύτως αὐτὸν ἐν τῇ χώρᾳ.** Ἂς τὸν θεωρήσῃ τὸν κομμουνισμὸν ὡς λίαν ὀλεθρικὴν ἐπιδημίαν, καὶ ἂς τὸν περιστείλῃ μέχρις ἐκμηδενίσεως, μὴ ἐπιτρέπουσα νὰ ἐκφυῶσι καὶ πάλιν τὰ ζιζάνια τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς Ἑλλάδος, μέχρις ὅτου τοὐλάχιστον αἱ γενικαὶ συνθῆκαι τοῦ κόσμου θὰ παύσωσι νὰ παρέχωσιν ἔδαφος θεμελιωδῶς ἐπικινδύνου ἐκδηλώσεώς του. Τὰ ὑπουργεῖα, αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι ἐν γένει, αἱ Τράπεζαι, τὰ διάφορα ἱδρύματα ἂς ἐξακριβώσωσι ποῖοι ἐκ τοῦ προσωπικοῦ των εἶνε κομμουνισταὶ καὶ ἂς τοὺς ἀπελάσωσιν ἀμέσως τῆς ὑπηρεσίας των. «Ὁ ἐν τῷ ναῷ ἐργαζόμενος ἐκ τοῦ ναοῦ ἐσθιέτω», ἀλλὰ ὅταν ἐργάζεται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὄχι καὶ ὅταν ἐργάζεται διὰ τὴν κατάλυσιν αὐτοῦ. Ἂς παρακολουθῆται ἡ κομμουνιστικὴ δημοσιογραφία καὶ φιλολογία, καὶ ἂς ἐφαρμόζεται ἑκάστοτε αὐστηρότατα ὁ νόμος ἐναντίον τῶν ὠθούντων εἰς ἀνατροπὴν τῆς νομίμου καταστάσεως, **ἐξομοιουμένων πρὸς τοὺς ἔργῳ ἐπιχειροῦντας αὐτήν.** Αὐτὸ ἀρκεῖ. Καὶ, πρὸς τούτοις, ἂς ἀποκλεισθῇ ἀπολύτως ἡ ἀνάληψις ἀπὸ δεδηλωμένους κομμουνιστὰς οἱουδήποτε ὑπευθύνου ἀξιώματος ἐν τῇ Πολιτείᾳ, κρατικοῦ, βουλευτικοῦ, δημοτικοῦ κτλ., ὡς καὶ ἡ διατήρησις τοιούτων παρ' ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐξεδηλοῦντο κατόπιν ὡς κομμουνισταί. Μόνον διὰ τοιούτων μέτρων θὰ δυνηθῇ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν ἀσφαλῶς ἀπὸ τοῦ κομμουνισμοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία, μέτρα, τὰ ὁποῖα νὰ δύνανται, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ ἐπιταθῶσιν μέχρι πλήρους δυνατῆς ἐκμηδενίσεως πάσης, οἱασδήποτε κομμουνιστικῆς ἐκδηλώσεως, ὅπως ἔγινε καὶ εἰς μερικὰ ἄλλα κράτη. Ἄλλως, κινδυνεύομεν νὰ εὑρεθῶμεν ἐξαίφνης ἔρμαιοι τῶν κομμουνιστικῶν φλογῶν, αἱ ὁποῖαι περιζώνουν ἤδη ἐπικινδύνως καὶ ἐντατικῶς τὴν ἀνθρωπότητα.

ΕΛΛΗΝ

---

*ἀβουλίας της καὶ τῆς χελωνοειδοῦς πορείας της εἰς τὴν τόνωσιν τῆς ἰδέας ὅτι ὁ **Κοινοβουλευτισμός, ἀγαθὸν πολύτιμον διὰ χώραν δεοπομένην ὑπὸ ἐλευθέρων θεσμῶν, ἀποβαίνει ἐπιζήμιος εἰς χεῖρας κυβερνητῶν ἐξ ἀνομοιογενῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων ἐμπνεομένων.***

W

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΟΥΝΑΡΗ

Ἡ "ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ,, ὑποστᾶσα βαρείας ζημίας ἐκ τῶν καθυστερήσεων τῶν συνδρομῶν παρὰ πλείστων συνδρομητῶν αὐτῆς, ἀπεφάσισε νὰ διακόψῃ τὴν τμηματικὴν παροχὴν τῶν φυλλαδίων τῆς ἐκδιδομένης Ἱστορίας Γούναρη (Τόμος Β'.) εἰς τοὺς συνδρομητὰς αὐτῆς, ἂν δὲν καταβάλουν τὰς καθυστερουμένας αὐτῶν συνδρομὰς τοῦ Βου καὶ Γου ἔτους.

Ὅσοι κατέβαλον ἢ θὰ καταβάλουν τὰς συνδρομὰς τοῦ Βου καὶ Γου ἔτους θὰ λάβουν συγκεντρωμένα τὰ φυλλάδια τοῦ Βου Τόμου τῆς Ἱστορίας.

[ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ]

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ

ΕΙΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ κ. ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τοῦ κέντρου τῶν συντηρητικῶν δημοκρατικῶν. Παρέστησαν οἱ βουλευταὶ κ. κ. Τσιτσεκλῆς, Λαδᾶς, Σπυρίδης, Μαρῆς, Ἀναστασίου, Γκότσης, Ἐμπειρίκος, Χατζηλίας, Κακουλίδης, Ἀργυρόπουλος, Ζερβός, Περδικογιάββης, Γοῦσκος, Εὐριπαῖος, Χρυσοβέργης, Ξανθόπουλος, Κορθῆς, Ὀρφανός, Ἀνδρεαδάκης, Λέλιος, Καραπαναγιώτης, Ἀνδρεαδάκης, πολλοὶ πολιτευταὶ καὶ πρώην βουλευταί, δημοσιογράφοι, ἔμποροι, ἐπιστήμονες καὶ ἐπαγγελματίαι.

Ὁ ἡγέτης τῶν συντηρητικῶν. Δημοκρατικῶν κ. Μιχαλακόπουλος, ἀναπτύσσων τὰς ἀρχὰς τοῦ κόμματος, ὡμίλησεν ὡς ἑξῆς:

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Πολιτικοὶ φίλοι καὶ ὀπαδοὶ τοῦ κόμματος τῶν Συντηρητικῶν Δημοκρατικῶν συνέλαβον τὴν καλὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἐντευκτηρίου, ὅπου, συνερχόμενοι οἱ ἀσπαζόμενοι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς κατευθύνσεις τοῦ ἡμετέρου κόμματος, θὰ δύνανται ν' ἀνταλλάσσουν τὰς γνώμας αὐτῶν ἐπὶ τῶν οὐσιωδεστέρων ζητημάτων, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν συζητήσεων, εἴτε ὑπὸ τὴν μορφὴν διαλέξεων. Νομίζω, ὅτι εἶμαι διερμηνεὺς τοῦ ὁμοθύμου ὑμῶν αἰσθήματος, ἐὰν ἐκφράσω τὴν ζωηρὰν εὐγνωμοσύνην πάντων ἡμῶν εἰς τοὺς συλλαβόντας τὴν ἰδέαν καὶ συντελοῦντας εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δὲν θὰ ἦτο, νομίζω, ἄστοχον νὰ ἐκθέσω εἰς ὑμᾶς δι' ὀλίγων τὰς ἀντιλήψεις μου ἐπὶ ἐξεχόντων τινῶν σημείων τῆς παρούσης πολιτικῆς καταστάσεως.

Ἦτο πρόδηλον, ὅτι, ἀφ' ἧς αἱ ἐκλογαὶ ἐνηργήθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῆς ἀναλογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως, ὁ σχηματισμὸς μιᾶς ἰσχυρᾶς ὁμοιογενοῦς Κυβερνήσεως ἀπέβαινεν ἀπολύτως ἀδύνατος. Αἱ κομματικαὶ δυνάμεις κατετμήθησαν καὶ ἡ συνεργασία πλειόνων κομμάτων ἦτο ἀναποδράστως ἐπιβεβλημένη. Εἶνε δὲ ἐξ ἄλλου καταφανές, ὅτι εἰς γενικώτερος κυβερνητικὸς συνασπισμὸς εἶνε προτιμότερος ἑνὸς μερικοῦ τοιούτου, ὅστις θὰ εἶχεν ὅλα τὰ μειονεκτήματα μιᾶς ἀναμοιογενοῦς Κυβερνήσεως, χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς Οἰκουμενικῆς. Τῷ ὄντι εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις, μία ὁμοιογενὴς καὶ ἰσχυρὰ Κυβέρνησις, βασιζομένη ἐπὶ μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Βουλῆς, δύναται μετὰ μείζονος ταχύτητος ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ὑπαρχούσας περιπλοκὰς καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς τὴν ποθητὴν λύσιν, ἐμπνεομένην σταθερῶς ἀπὸ τὰς αὐτὰς πάντοτε κατευθυντηρίους γραμμάς. Ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις προϋποθέτει ἀναγκαίως συγκαταβάσεις καὶ συμβιβασμούς, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ὁποίων καταναλίσκεται μακρὸς χρόνος, καὶ χρόνος ὁμολογουμένως πολύτιμος. Ἀλλ' οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ, ὅτι διὰ τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως ἐπέρχεται ὁ ἐπιθυμητὸς κατευτυνασμὸς τῶν παθῶν, οὗ εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἡ Πατρίς, μετὰ τὸν σπαραγμὸν μιᾶς δωδεκαετίας, καὶ ἀντιτάσσεται ἑνιαῖον πολιτικὸν μέτωπον, οὐ μόνον ἐναντίον ἀνισορρόπων ὀλεθρίων ἐφέσεων πρὸς στρατοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων, ὅπου ἡ χαρασσομένη πολιτικὴ δὲν εἶνε πλέον ἔργον ἑνὸς μόνου κόμματος, ἀλλὰ πάντων τῶν κομμάτων, ἑνιαία δηλονότι πολιτικὴ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ἡ περιπετειώδης ἱστορία τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἐντεῦθεν ἀφῆκε πολλοὺς δισταγμοὺς καὶ ὀδυνηρὰς πολλάκις ἀμφιβολίας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἀφαιροῦσας τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν οἱ μεθ' ἡμῶν διεθνῶς συμβαλλόμενοι ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ ἔχωσι, διὰ νὰ ὑπολογίσουν τὴν Ἑλλάδα ὡς παράγοντα ἄξιον λόγου καὶ εὐσταθῆ. Ὡς δὲ ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ εἴπω καὶ εἰς τὴν Βουλήν, δι' ἐμέ, ἔχοντα τὴν τιμὴν τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐξωτερικῶν τῆς χώρας πραγμάτων, εἶνε μεγίστη ἐνίσχυσις ἡ ἐξουσία τοῦ ὁμιλεῖν ἐξ ὀνόματος ἐξ ὅλων τῶν ἀξίων λόγου πολιτικῶν κομμάτων.

Τὰ οἰκονομικὰ καὶ ὁ Στρατὸς

Καὶ ἡ διευθέτησις τῶν οἰκονομικῶν ἡμῶν δυσχερειῶν, ἐξ ὧν ὀδυνηρὰ τῷ ὄντι κατάστασις προέκυψεν ἰδίᾳ ἐπὶ δικτατορίας, διὰ τὴν Χώραν, γινομένη τῇ κοινῇ συγκαταθέσει ὅλων τῶν κομμάτων, παρουσιάζεται ὀλιγώτερον ἀκανθώδης, παρὰ ἐὰν ἓν μόνον κόμμα ἦτο ὑπεύθυνον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς. Οἰκονομίαι, ἀποκατάστασις τῆς ἐκ βάθρων κλονισθείσης πίστεως, καὶ ἐν ἐσχάτῃ ὅλως ἀνάγκῃ, φορολογικαὶ ἐπιβαρύνσεις εἶνε τὸ πρόγραμμα πάσης Κυβερνήσεως, ἐντεταλμένης τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν. Ἀλλ' ἐπιβολὴ οἰκονομιῶν ἐξεγείρει κραυγὰς ὀδύνης. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς πίστεως, ἤγουν ἡ ἀναστήλωσις τῆς ψυχολογικῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης ἐπὶ τὴν διευθέτησιν τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων τῆς Πολιτείας, κατορθώνεται μὲ μικροτέρας

τῶν τρίτων ἀμφιβολίας, ὅταν πάντες συμπράττουν, φυγαδεύεται δὲ πᾶσα ἀκτὶς πίστεως, ὅταν πάντες ἐρίζουν κατ' ἀλλήλων. Καὶ ὡς ἀναπόφευκτος ἀνάγκη, κρινομένη τοιαύτη ὑπὸ ὅλων τῶν πολιτικῶν κομμάτων, γίνεται δεκτὸν τὸ πικρὸν ἀλλ' ἔσχατον καταφύγιον νέων ἐπιβαρύνσεων, ἃς μία Κυβέρνησις Οἰκουμενικὴ θὰ ἀποφασίσῃ πολὺ δυσκολώτερον παρὰ μία ἄλλη Κυβέρνησις.

Διευθέτησις τῶν στελεχῶν τοῦ Στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, δι' ἧς οἱ ἱκανοὶ ἀξιωματικοί, ὅσοι ἀδίκως ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὰς τάξεις των, δύνανται νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς αὐτὰς καὶ νὰ προσφέρωσι ἐκ νέου πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὴν σφραγῖδα τῆς δριστικότητος, εἰμὴ μόνον ἐὰν ἡ μέθοδος καὶ ἡ διαδικασία αὐτῆς ἐρρυθμίζοντο τῇ κοινῇ βουλήσει πάντων τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων. Δὲν λέγω, ὅτι τὸ ἔρχον τοῦτο φέρει τὴν σφραγῖδα τῆς τελειότητος. Ἀλλὰ ποῖον ἀνθρώπινον ἔργον εἶνε τέλειον; Δύναμαι, ὅμως, νὰ διϊσχυρισθῶ μετὰ βασιμότητος, ὅτι ἐὰν συμπληρωθῇ δι' ἑνὸς εἰδικοῦ Νόμου περὶ καταστάσεως ἀξιωματικῶν, ἀποτρέποντος τὰς αὐθαιρεσίας, ἀφαιροῦντος ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ὁρίζωσιν αὐθεκάστως τὰ μέλη τῶν ἀνακριτικῶν συμβουλίων δι' ἑκάστην ὑπὸ κρίσιν περίπτωσιν, καὶ καθιεροῦντος τὸ ἐχέγγυον μιᾶς προσφυγῆς εἰς δευτεροβάθμιον συμβούλιον, θέλει κατορθωθῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ στελέχη τοῦ Στρατεύματος ἡ πεποίθησις περὶ τῆς νομιμότητος τῆς καταστάσεως αὐτῶν, οἷα ὑπῆρχε μετὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864, καὶ ν' ἀποβλέψουν πάλιν εἰς τὸ στράτευμα ὡς εἰς τὸ στάδιον δόξης καὶ τιμῆς οἱ φερέλπιδες γόνοι τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γενεᾶς.

Ἀπάντησις εἰς αἰτιάσεις

Ἀπόλλυται, βεβαίως, χρόνος εἰς συζητήσεις μακράς, ἀλλὰ τὸ γινόμενον φέρει τὸν τύπον καὶ τὸ κῦρος μιᾶς λεπτομερεστέρας ἐξονυχίσεως καὶ ἑνὸς δικαίου συμβιβασμοῦ, ἱκανοποιοῦντος, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰς ἀντικρουομένας ἀπόψεις. Ἀκούω δεινὰ παράπονα—καὶ τὰ ἀκούετε καὶ σεῖς βεβαίως—ἐναντίον τῶν μακρῶν διασκέψεων τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ὅπου δὲν ἐπικρατεῖ ἡ θέλησις ἑνὸς μόνου, ἥτις διὰ τοῦτο πολλάκις δύναται νὰ εἶνε ὁρμητικὴ καὶ αὐθαίρετος, εἶνε μοιραῖον, προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς ἐξομαλύνσεως ἀταξιῶν, ἐπελθουσῶν ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον δωδεκαετίαν, μακραὶ, λεπτομερεῖς, ἀλλ' εὐσυνείδητοι νὰ εἶνε καὶ αἱ συζητήσεις τῶν ἐχόντων τὸ βάρος καὶ τὴν μέριμναν τῆς θεραπείας. Ἀνεξαρτήτως τούτου, ὑπάρχουσι καὶ ζητήματα, ὧν ἡ ὀρθή, ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπὸ ἀπόψεως πολιτικῆς ἐπιστήμης, ἐπίλυσις δὲν εἶνε εὔκολον οὔτε εἰς μίαν, οὔτε εἰς δύο, οὔτε εἰς τρεῖς συζητήσεις νὰ χαραχθῇ. Ἀκούω, λ. χ., μομφάς, διότι ἐπανειλημμένως συνεσκέφθησαν οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς δικαιοδοσίας Ἀστυνομίας καὶ Χωροφυλακῆς καὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ φθάσουν εἰς μίαν λύσιν! Ἐν τούτοις, ἀπὸ ἀπόψεως νομοθετικῆς, τὸ ζήτημα εἶνε ἐκ τῶν μᾶλλον συζητουμένων καὶ ἀμφισβητησίμων οὐ μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ χώρας πολὺ μεγαλειτέρας αὐτῆς καὶ μὴ ὑποστάσας τὰς περιπετείας, ἃς ὑπέστη τελευταίως ἡ Ἑλλάς. Τί, λοιπόν, φυσικώτερον μιᾶς εὐσυνειδήτου καὶ λεπτομεροῦς συζητήσεως ὅλων τῶν ἐπιχειρημάτων, ἅτινα ἑκάστη λύσις παρουσιάζει, εἴτε ὑπέρ, εἴτε κατά;

Καὶ δύναταί τις ἀρά γε, νὰ φιλονεικήσῃ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ τόσον ἀναγκαίου κατευνασμοῦ τῶν ἐσωτερικῶν ἡμῶν παθῶν καὶ τῆς δριστικῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ στρατοκρατικοῦ κινδύνου, ἡ σύμπραξις πασῶν τῶν πολιτικῶν μερίδων τῆς χώρας δὲν ὑπῆρξεν εὐεργετική; Δυστυχῶς λησμονοῦμεν εὐκόλως. Αἱ ὀξεῖαι ἀντιθέσεις, φθάσασαι σχεδὸν μέχρις ἐμφυλίου πολέμου, ἐπέτρεψαν καὶ ἄλλοτε, καὶ ἰδιαίτερον κατὰ τὸ 1925, εἰς ἡμικαταλογίστους μεγαλομανεῖς νὰ ἐπιβάλωσι στρατιωτικὴν ἐν τῇ χώρᾳ δικτατορίαν, ἥτις οὐ μόνον κατέστρεψε τὰς οἰκονομικὰς δυνάμεις καὶ ἐστείρευσε τὴν πίστιν καὶ τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἰσχυροτέρου ὀργανισμοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἀλλὰ καὶ παρέστησε τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν ἐλεεινὴν συνδρομὴν ἀναξίων πολιτικῶν, ὡς χώραν ἀνυπόληπτον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἠδύνατό τις ἀσυστόλως νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς πλέον ἀνελπίστους καὶ τὰς πλέον αὐθάδεις ἀξιώσεις. Ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν μνήμην μας συνεχῶς τὰς θλιβερὰς πολιτικὰς διαμάχας, τὰς προηγηθείσας τῆς στρατοκρατίας, νομίζω, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ συγκρατῶμεν τὴν δυσφορίαν ἡμῶν, εἴτε δικαιολογημένην, εἴτε μή, δι' ὅσα ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος δὲν ἐπέτυχεν ἡ παροῦσα Κυβέρνησις. Τὸ 14μηνον τῆς Παγκαλικῆς δικτατορίας ὑπῆρξε μία συσσώρευσις συμφορῶν καὶ ἐρειπίων καὶ ἐμποδίων ἔν τε τῇ ἐσωτερικῇ καὶ τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς χώρας. Εὐκόλως καταρρίπτει τις τὸν ναόν, ἀλλὰ δυσκόλως τὸν ἀνοικοδομεῖ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν.

Καὶ τέλος ἀπὸ κοινοῦ συνησπισμένοι πάντες θὰ κατορθώσωμεν νὰ δώσωμεν τὴν προ-

σήκουσαν ὁριστικὴν λύσιν εἰς τὰ μεγάλα προσφυγικὰ προβλήματα καὶ νὰ ἐκπληρώσωμεν μίαν κοινὴν πάντων ἱερὰν ὑποχρέωσιν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ἀδελφοὺς ἡμῶν, οἵτινες, κακῇ μοίρᾳ, ἐξερριζώθησαν ἐκ τῶν ἑστιῶν των, χάριν εἰς τὰς διενέξεις καὶ τὰς ἐπιπολαιότητας ἡμῶν.

Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ

Ὡμίλησα προηγουμένως περὶ ἐξωτερικῶν ἐμπόδιων. Ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσω μόνον τὰς διαβοήτους συμφωνίας μετὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἃς διέπραξεν ἡ ἁμαρτωλὴ Κυβέρνησις, διαθέτουσα ἐγκληματικῶς τὰ τῆς πατρίδος, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἐξουσιοδότησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ χωρὶς νὰ τύχῃ ποτὲ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ. Εἶνε πρόδηλον, ὅτι αἱ σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῆς γείτονος Χώρας θὰ ἐξωμαλύνοντο καὶ διευθετοῦντο ὀλιγώτερον δυσχερῶς. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ πραγματικὸν γεγονὸς τῶν συμφωνιῶν ἐκείνων, ἃς ἀπεδοκίμασαν ὁμοθύμως οἱ πολιτικοὶ τῆς Χώρας ἀρχηγοί. Καὶ ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης δὲν θὰ εἶνε ἄσκοπον, ἐὰν εἰς ὀλίγας λέξεις συνοψίζω εἰς ὑμᾶς τὴν ἐξωτερικὴν ἡμῶν κατεύθυνσιν.

Ποθοῦντες τὴν εἰρήνην ὑπὸ τὸν θεσμὸν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ὑπὸ τὸν ἀπαρέγκλιτον ὅρον τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ κράτους τοῦ καθεστῶτος, τοῦ ἑδραζομένου ἐπὶ τῶν συναφθεισῶν μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον συνθηκῶν, ἐπιθυμοῦμεν τὴν σύναψιν σχέσεων φιλικῶν μετὰ τῆς Τουρκίας· εὐτυχῶς δὲ καὶ τοιαύτη καὶ ἐκεῖθεν δηλοῦται ἐπιθυμία, ἵνα καὶ τὸ ἀπώτεον παρελθὸν ριφθῇ εἰς λήθην, καὶ αἱ πρόσφατοι ἐξ ἀνισορρόπου ἀκρατείας νοὸς καὶ γλώσσης δικτατορικῆς παραχθεῖσαι ἀνησυχίαι διασκεδασθῶσιν ὁριστικῶς διὰ τῆς εἰλικρινοῦς ἡμῶν στάσεως, νέα δὲ περίοδος εἰρηνικῆς οἰκονομικῆς συνεργασίας τῶν δύο λαῶν σημειωθῇ. Ἀποβλέποντες εἰς βελτίωσιν τῶν σχέσεων ἡμῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, συνήψαμεν προσωρινὴν ἐμπορικὴν συμφωνίαν καὶ μετ' αὐτῆς. Μὴ νομίζοντες δὲ ὅτι εἶνε ἄξια τοῦ σημερινοῦ αἰῶνος ἡ παλαιὰ μέθοδος διπλωματικῆς πονηρίας, δὲν διστάζομεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι θέλομεν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς παλαιᾶς μετὰ τῆς Γιουγκοσλαυίας φιλίας, ἣν καθιέρωσαν κοινοὶ ἀγῶνος καὶ ἐστεφάνωσαν κοιναὶ ἐπιτυχίαι, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἀπαράβατον ὅρον, ὅτι καὶ ἐκεῖθεν ἡ αὐτὴ εἰλικρινὴς κατεύθυνσις ὑπάρχει, ὅτι θ' ἀναγνωρισθῇ πλήρης ἰσοτιμία τῶν συμβαλλομένων, καὶ ὅτι, ἐνῷ εἴμεθα πρόθυμοι νὰ παράσχωμεν πᾶσαν διευκόλυνσιν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τῆς γείτονος ἐπικρατείας, δὲν δυνάμεθα νὰ στέρξωμεν εἰς περαιτέρας τῶν ἤδη ἢ ἐπαρκῶς παρακεχωρημένων θυσιῶν καὶ κυριαρχικῶν δικαιωμάτων καὶ αἰσθημάτων κρατικῆς ἀξιοπρεπείας.

Μετὰ τοῦ Ἀλβανικοῦ Λαοῦ μᾶς συνδέουν κοιναὶ παροδόσεις καὶ συγγένεια στενή. Ψηφιζομένων ὅσον οὔπω τῶν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Βουλῆς ἐκκρεμῶν συμβάσεων, αἱ σχέσεις ἡμῶν ρυθμίζονται κατὰ τρόπον ἐπωφελῆ δι' ἀμφοτέρους. Εἰλικρινῶς ποθοῦμεν τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀκεραιότητα τῆς Ἀλβανίας, ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι μετά τινα ἐφηβικὴν κρίσιν, θὰ ἐπέλθῃ πλήρης ἡ γαλήνη καὶ ἡ τάξις ἐν τῇ φίλῃ νεαρᾷ Ἐπικρατείᾳ. Ἀπόδειξις τῶν εἰλικρινῶν ἡμῶν προθέσεων ὑπῆρξεν ἡ ὀδυνηρὰ θυσία ἐθνικῶν δικαίων καὶ ἐθνικῶν πόθων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ ἐντεῦθεν συνεχῶς ἐγκατελείφθησαν. Δὲν ἀφίνει, ὅμως, ποσῶς ἀδιάφορον, τὴν Ἑλλάδα οἱαδήποτε ὄρεξις πρὸς ἐπιβολὴν εἰς τὰ καθαρῶς ἐσωτερικὰ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἀλβανίας πράγματα. Ἡ προσοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἐν τούτῳ εἶνε ἀμέριστος, δὲν εἶνε δὲ ἀνάγκη πομπώδους θορύβου πρὸς ἐπίδειξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτῆς, ἢ ἐνδεχομένης στάσεώς της. Ἡ Ἀλβανία εἰς τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τὰ Βαλκάνια εἰς τοὺς Βαλκανικούς, εἶνε τὸ σύνθημα, ὅπερ δύναται νὰ δώσῃ τὴν γαλήνην εἰς τὴν ἀπὸ αἰώνων μακρῶν ταλαιπωρουμένην ἀτυχῆ ταύτην γωνίαν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Μετὰ τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς Ρουμανίας, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ὁποίων ἐπολεμήσαμεν, εὑρισκόμεθα ἤδη εἰς σχέσεις ἀρίστας, αἱρομένων ὀλίγον κατ' ὀλίγον δυσαρεσκειῶν τινῶν, ἃς ἡ ἄφρων τῆς δικτατορίας πολιτικὴ εἶχε προξενήσει, ἐνῷ συγχρόνως καὶ πρὸς ἐκείνας, αἵτινες εὑρίσκοντο ἐν τῷ ἀντιθέτῳ στρατοπέδῳ, καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἡμῶν σχέσεις βελτιοῦνται πρὸς τὴν ὁδὸν ἀνεπιφυλάκτως φιλικῆς οἰκονομικῆς ἐπικοινωνίας.

Τὸ νέον Σύνταγμα

Ἂς ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ τὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος, ἑνὸς τῶν κυριωτέρων σκοπῶν, δι' οὗς συνεκροτήθη ἡ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις.

Παραπονεῖται καὶ δυσφορεῖ ὁ λαός, διότι γίνονται πολλάκις ἐν τῇ Βουλῇ μακραὶ συζητήσεις ἐπὶ τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Ἔχει δίκαιον ἐν μέρει. Τυπικῶς ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ οὐσιαστικῶς ἀπὸ τοῦ 1915, ζῶμεν ἄνευ θεμελιώδους καταστατικοῦ χάρτου. Καὶ ἡ Ἑλλὰς συγκαταλέγεται μεταξὺ ἐκείνων τῶν χωρῶν, ὅπου ἡ ὕπαρξις ἐγράφου Συντάγματος ἐθεωρήθη θεμέλιον ἀπαραίτητον διὰ τὴν εὔρυθμον λειτουργίαν τῶν κρατικῶν ἐξουσιῶν καὶ διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Δὲν θέλω νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι πᾶσαι αἱ συζητήσεις καὶ πᾶσαι αἱ ἀγορεύσεις εἶνε χρήσιμοι καὶ ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ συντομευθῶσι κατὰ πολὺ ἐξ ἀνασκοπῆς πρὸς τὴν λαϊκὴν δυσφορίαν καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν λαϊκὴν ἐπιθυμίαν. Εἶνε, ὅμως, ἐξόφθαλμον, ὅτι αἱ διονυχισμέναι συζητήσεις θὰ καταστήσωσι τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἔργον οὐχὶ κατ' ἐπιβολὴν μιᾶς μερίδος γινόμενον, ἀλλὰ κοινῶς ἀσπαστὸν ἀπὸ τοὺς πολίτας καὶ ἠθικῶς στηριζόμενον ἀπὸ τὴν συνολικὴν γνώμην τῶν ὑπεχόντων τὰς εὐθύνας τῶν περαιτέρω τυχῶν τῆς Πατρίδος ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Τοιοῦτον ὑπῆρξε καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 καὶ διὰ τοῦτο παρέμεινεν ἀκλόνητον ἐπὶ ὁλόκληρον πεντηκονταετίαν, ἐπιτρέψαν τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν βίου.

Καὶ λαϊκὴν κύρωσιν

Δὲν μὲ διαφεύγει, ὅτι, ἐὰν μείνωμεν πάντες σύμφωνοι ἐπὶ τῶν λοιπῶν διατάξεων, ὑπάρχει, ὅμως, μία ἐπιφύλαξις ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ Πολιτεύματος, ὑπάρχει μία ἀντίρρησις, ἀνεξαρτήτως τῶν βασίμων τῶν αἰτιολογιῶν αὐτῆς, ὡς πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὸ πολίτευμα ἡμῶν καθιερώθη. Τὸ πρᾶγμα δὲν μὲ ἀνησυχεῖ ἰδιαιτέρως, διότι ἔχω ὑπ' ὄψει μου τὰ διδάγματα τῆς πολιτικῆς ἱστορίας, ἰδικῆς μας καὶ ξένης, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει, ὅτι τῆς ἐμπέδου στερεώσεως πολιτευμάτων καὶ καθεστώτων νέων προηγήθησαν σχεδὸν πάντοτε ἀνώμαλοι πράξεις, οὐχὶ σπανίως δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς φέρουσαι τὸν χαρακτῆρα τῆς αὐθαιρεσίας. Ποία προσομοία μεταβολὴ πολιτικὴ ἐγένετο ἄνευ τινος βίας; Οὔτε τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844, οὔτε τοῦ Συντάγματος τοῦ 1866 προηγήθησαν φαινόμενα ὁμαλότητος καὶ ἠρεμίας.

Ἐν τούτοις, ἔχει τόσην ἀνάγκην ὁριστικῆς γαλήνης καὶ παταπαύσεως τῶν παθῶν ἡ πατρὶς ἡμῶν, ἀπειλουμένη καὶ ἀπὸ ἐσωτερικοὺς κινδύνους, τῆς στρατοκρατίας καὶ τοῦ κομμουνισμοῦ, καὶ εἶνε τοιαύτη ἡ ὑγρότης τῆς παγκοσμίου ἐξωτερικῆς κατασιάσεως καὶ τόσαι αἱ ἀστραπαί, αἵτινες διασχίζουν τοὺς διπλωματικοὺς ὁρίζοντας, ἐγγὺς ἢ πολὺ μακράν, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ φόβου οἱουδήποτε ἐπεκτάσεως τῆς θυέλλης, ὥστε δὲν θὰ ἐδίσταζον νὰ δεχθῶ ὡς κατακλεῖδα καὶ ἐπισφράγισιν τοῦ Συντακτικοῦ ἔργου τῆς Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως τὴν γνώμην, ὅτι σκόπιμος θὰ ἦτο ὑποβολὴ τοῦ ὅλου κει-

ΑΠΟ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΙΑΜΒΩΝ

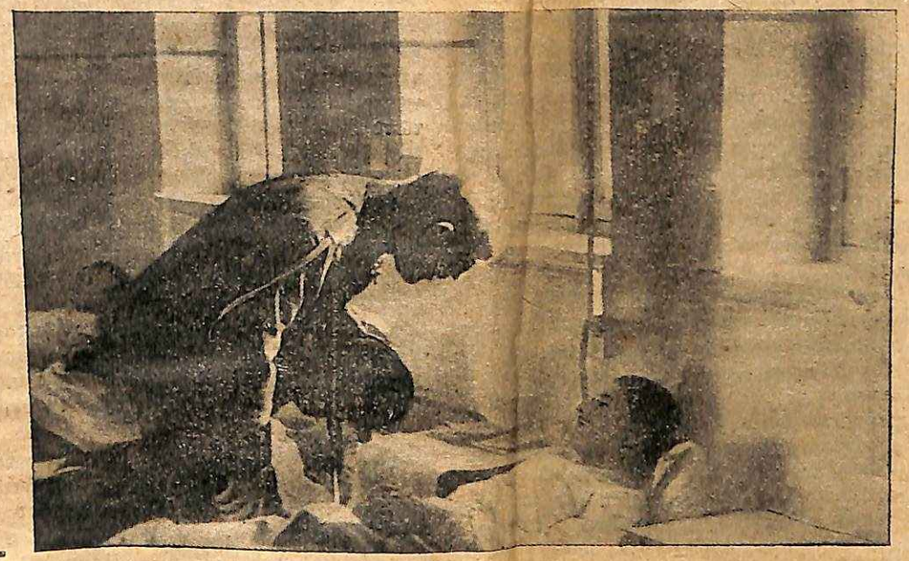

Ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος συνδιαλεγόμενος μὲ ἡρωϊκὸν τραυματίαν εὔζωνον εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Κιουταχείας.

μένου τοῦ Συντάγματος, οἷον θὰ διατυπωθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, εἰς τὴν ἄμεσον κρίσιν τοῦ λαοῦ, ἵνα οὕτως, ὑπὸ τὴν ἀνεπίδεκτον πάσης ἀντιρρήσεως ἀντίληψιν καὶ ἀμεροληψίαν μιᾶς συνθέτου Κυβερνήσεως, ἀποφανθῇ ὁ λαὸς περὶ αὐτοῦ, ὑπὸ τὸν ἀπαράβατον, ὅμως, ὅρον, ὅτι καλῇ τῇ πίστει πάντες αἱ ὑπεύθυνοι ἐκ τῶν προτέρων θὰ συνομολογήσουν ἀνεπιφυλάκτως, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς τοιαύτης ἐτυμηγορίας θὰ εἶνε ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ἰσχυρόν, καὶ ὅτι δὲν θὰ δύναται νὰ τεθῇ πλέον ὑπὸ νέας κομματικὰς ἀμφισβητήσεις.

Ἴσως θὰ ὑπάρξουν ἄνθρωποι τινες, ἀντιποιούμενοι μονοπωλιακὸν φανατισμὸν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν, ἵνα δι' αὐτοῦ συγκινῶσι τὰς τάξεις ἰδίᾳ τοῦ στρατεύματος, διατεθειμένοι νὰ ἐκμεταλλευθῶσι καὶ νὰ διαβάλωσιν τὴν ἰδέαν ταύτην πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ ἐπὶ ἐπιδιώξει ἰδίων σκοπῶν. Τὰ μονοπώλεια εἶνε πάντοτε ἐπικερδῆ. Ἐν τούτοις, εἶνε πρόδηλον, ὅτι ἡ λύσις αὕτη θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν μιᾶς παγίας πολιτικῆς τάξεως ἐν Ἑλλάδι.

Συντηρητικαὶ Ἀρχαὶ

Τὸ κόμμα ἡμῶν ὀνομάζεται κόμμα Συντηρητικόν· προσπαθεῖ νὰ διαμείνῃ μακρὰν τῶν ἀκροτήτων τῶν κομματικῶν παθῶν καὶ τῶν ὀξυτήτων ἀκάρπων ἀγώνων· δὲν ἐπιθυμεῖ τὸν σάλον καὶ τὴν ταραχήν, ἐπιθυμεῖ τὴν πρόοδον ἐν τῇ συντηρήσει τοῦ ὑπάρχοντος. Ὀφείλομεν ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι πρὸς τὴν ὕπαρξιν δύο μόνον κομμάτων τείνει ἡ ἀνθπωπότης : τοῦ κόμματος τοῦ ἐπιθυμοῦντος τὴν συντήρησιν τῶν βάσεων τοῦ ὑπάρχοντος οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ἵνα ἐπ' αὐτῶν στηριχθῇ ἡ εὐρυτέρα ἐξέλιξις, καὶ τοῦ κόμματος, τοῦ τείνοντος εἰς τὴν, διὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέσου, ἀνατροπὴν αὐτοῦ.

Ἀναλόγως τῶν ἑκάστοτε οἰκονομικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς ζῇ Χώρα τις, ἐπιβάλλεται ὁ ταχύτερος ρυθμὸς πρὸς τὰ ἰδεώδη, ἢ ἡ βαθεῖα περίσκεψις, ἵνα μὴ ἐκ τῆς ἀκαίρου σπουδῆς ἐπέλθῃ βλάβη ἀνήκεστος τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ. Βαίνει ἀσφαλέστερον συνήθως ὁ μὴ σπεύδων μεθ' ὑπερμέτρου τάχους, προσκόπτει δέ ὁ δεικνύων ὀργασμὸν σπουδῆς.

Τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς μετριοπαθείας, τῆς διαλλακτικότητος μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων τάσεων, τῆς περιεσκεμμένης καὶ σταθερᾶς προόδου, τῆς ἐν ἠρεμίᾳ καὶ ἁρμονίᾳ συστηματικῆς καὶ μελετημένης ἐπιδιώξεως παντὸς μέτρου, δι' οὗ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς θέλει προαχθῇ ἡ Ἑλλάς, θέλομεν ἐπιδιώξει πάντες ἡμεῖς ἀγαπητοὶ φίλοι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀφοσιοῦντες πᾶσαν ἡμῶν τὴν δρᾶσιν καὶ ὁλόκληρον τὴν ψυχὴν εἰς τὴν εὐθεῖαν ἐξυπηρέτησιν τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν Πατρίδος».

Ἐσωτερικὴ ἑβδομὰς

Μετὰ μακρὰν συζήτησιν καὶ ἐν ὑπουργικοῖς συμβουλίοις ἐξονύχισιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ στρατιωτικοῦ προβλήματος, ἡ λανθάνουσα διαφωνία τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως ἐξεδηλώθη ζωηρὰ καὶ κινδυνώδης κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα καὶ ἠπείλησε τὴν ὑπόστασιν τῆς οἰκουμενικῆς. Οἱ κ. κ. Μεταξᾶς καὶ Τσαλδάρης ἐπέμειναν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν πινάκων Α΄. καὶ Β΄. καὶ εἰς τοῦτο εὗρον πλήρη ἀντιγνωμίαν τῶν λοιπῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, διελύθη δὲ τὸ τελευταῖον συμβούλιον μετὰ ζωηρὰς συζητήσεις, χωρὶς οὐδεμίαν τελικὴν ἀπόφασιν νὰ λάβῃ.

Αἱ συσκέψεις τῶν ὀπαδῶν τῶν ἀντιβενιζελικῶν κομμάτων κατέστησαν οὕτω ἀναπόδραστοι, ἵνα καθορισθῇ πλέον ἡ ὁριστικὴ στάσις τῶν κ. κ. Τσαλδάρη καὶ Μεταξᾶ, ἀπέναντι τῆς Οἰκουμενικῆς. Ἡ κακὴ σύνταξις τοῦ ψηφίσματος, δι' οὗ καθωρίσθη ὁ τρόπος τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀποτάκτων ἤγαγε νῦν τοὺς ἀρχηγοὺς εἰς ἀδιέξοδον καὶ κατέστησαν ὀξυτέραν τὴν διάσπασιν καὶ τὴν ἐν τῷ στρατιωτικῷ κόσμῳ, πρὸς νέαν ἔντασιν τῆς κοιμηθείσης πρὸς στιγμὴν ἐσωτερικῆς διαιρέσεως καὶ ἀναμοχλεύσεως τῶν παθῶν. Πιθανώτατον εἶνε ὅτι ἡ δοθησομένη λύσις, ἂν δὲν ἐπέλθῃ διάσπασις τῆς Οἰκουμενικῆς, θὰ εἶνε τοιαύτη, ὥστε νὰ καταστήσῃ προβληματικὴν τὴν ὁμαλότητα τῆς χώρας, ἐφόσον ἄλυτον θὰ παραμένει οὐσιαστικῶς τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα τῆς χώρας. Οἱ φόβοι περὶ ἐπικρατήσεως τῶν ἰδεῶν τῆς στρατοκρατίας, ὅπως ματαιωθῇ ἡ ἐπαναφορὰ γενικῶς τῶν ἀποτάκτων εἰς τὸν στρατόν, ἀπετέλεσαν θέμα συζητήσεως μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν ἀντιβενιζελικῶν κομμάτων καὶ εἶνε πιθανώτατον ὅτι θὰ ἐπιδράσῃ μεγάλως εἰς τὰς σκέψεις τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν πρὸς ὁριστικὸν διακανονισμὸν τοῦ ζητήματος τούτου.

Εἰς τὴν Βουλὴν συνεζητήθη κυρίως τὸ ζήτημα τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους. Οἱ ὁμιλήσαντες κατέκριναν τὴν ἐν γένει κομμουνιστικὴν κίνησιν καὶ ἐζήτησαν τὴν λῆψιν μέτρων κατὰ τῶν κομμουνιστῶν, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος. Γενικῶς ἐπὶ τῆς συζητήσεως τῆς Βουλῆς ἀπεδείχθη ὅτι ὁ κομμουνιστικὸς κίνδυνος εἶνε μὲν προφανὴς καὶ οὐσιώδης, ἀλλὰ δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀνησυχίαν διὰ τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἀστικὴν τῆς κοινωνίας σύνθεσιν.

***

Ἡ ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Βουλὴν πρότασιν τοῦ κ. Καφαντάρη ὅπως τὸ ἄρθρον 119 τοῦ Συντάγματος διαρρυθμισθῇ κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα τὴν ἀστικὴν ἐγκατάστασιν τῶν προσφύγων δι' ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως προὐκάλεσεν εὐρεῖαν συζήτησιν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἀπετέλεσε θέμα λίαν οὐσιῶδες διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Συντάγματος. Οἱ Ἐλευθερόφρονες καὶ οἱ Λαϊκοὶ φρονοῦν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ τόσον ἐλευθέρως ἡ ἀπαλλοτρίωσις, διότι οὕτω τίθεται εἰς κίνδυνον αὐτὴ ἡ ἰδιοκτησία παρὰ τὴν καταχύρωσιν αὐτῆς διὰ τοῦ ἄρθρου 19ου.

***

Τὸ ἐνοικιοστάσιον πιθανώτατα θὰ ἀποφασισθῇ νὰ τεθῇ ἐν ἰσχύϊ μετὰ τὰς ἐπελθούσας τροποποιήσεις ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Οἱ ἐπαγγελματίαι ὅμως ἐπιμένουν εἰς τὰς ἀπόψεις των καὶ τοῦτο εἶνε νέον ἐμπόδιον πρὸς ὁριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου.

ΣΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ

Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος, ποὺ γοργὸς τὸν τύραννο σαρώνει
ποὺ τρέχουν πίσω του Στρατοί,
κι' ὅπου τὸ πόδι του πατεῖ
μιὰ πασχαλιὰ φυτρώνει ;

Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος, ποὺ πετᾶ στῶν θρύλλων τὰ Παλάτια
κι' ἄρρωστος κόσμος γίνεται γοργόφτερο ζαρκάδι,
κι' ἀνοίγουν ἔκθαμβα γι' αὐτὸν τόσα καὶ τόσα μάτια
ποὺ λὲς πὼς τώρα βγήκανε σὲ φῶς ἀπὸ σκοτάδι ;

Ποιὸ νἆναι τοῦτο τ' ἄλογο ποὺ σχίζει τὸν ἀέρα ;
Ποιὸ νἆναι τοῦτο τὸ σπαθί, ποὺ σὰν Ἀγγέλου λάμπει ;
Ποιὸς εἶναι τοῦτος, ποὺ Πανὸς τὸν τραγουδεῖ φλογέρα,
καὶ περπατοῦν 'στὴ διάβα του βουνά, λαγκάδια, κάμποι ;

Ποιὸς χύνει βάλσαμο γλυκὺ
'στοῦ πόνου τὰ κρεββάτια,
καὶ φῶς ἁπλώνει κι' ὡς ἐκεῖ,
ὅπου δὲν φθάνουν μάτια,
καὶ λευκοφόροι τὸν ὕμνοῦν παπάδες καὶ Σχολειά ;
—Ὁ γυιὸς τοῦ Βασιλιᾶ !...

Εἶναι τοῦ Ρήγα τὸ παιδί, τοῦ Θρόνου τὸ βλαστάρι,
κι' ἕνας πατέρας Βασιλιᾶς
βαστῶντας κλώνους πασχαλιᾶς
τὸ βλέπει μὲ καμάρι

Καὶ τοῦ φωνάζουν μὲ χορούς,
ἐσ' εἶσαι, Κωνσταντῖνε . .
πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς,
πάλι δικά μας εἶναι.

(Ὀκτώβριος 1912)

Γ. ΣΟΥΡΗΣ

ΤΑ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ ΟΔΟΠΟΙΪΑΣ

Παρὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Συγκοινωνίας κ. Μεταξᾶ κατετέθησαν εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ψήφησιν δύο νομοσχέδια σχετικὰ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν ἐν Ἑλλάδι μεγάλων ἔργων ὁδοποιΐας. Ὑπῆρξε τόσον λεπτομερὴς καὶ θαυμασία ἡ εἰσήγησις, ἣν ὁ κ. Μεταξᾶς ἔκαμεν εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν κατάθεσιν τῶν νομοσχεδίων τούτων, ὥστε ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς σημασίας αὐτῶν νὰ ἀποβαίνῃ ἴσως περιττή. Διότι οὐδενὸς διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ ἔντασις τῶν παραγωγικῶν μας προσπαθειῶν καὶ ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς παραγωγῆς δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἄνευ εὐρύνσεως τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου καὶ διευκολύνσεως τῆς μεταφορᾶς καὶ ἀνταλλαγῆς τῶν προϊόντων ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας. Τὸ ἀτελὲς τῶν συγκοινωνιακῶν μας ὁδῶν καὶ ἡ ἔλλειψις κεντρικῶν ἀρτηριῶν, ἐνουσῶν τὰς πρωτευούσας τῶν Νομῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ ταύτας πρὸς τὰς πρωτευούσας τῶν ἐπαρχιῶν, συντελοῦν ὥστε ὁλόκληρα παραγωγικὰ τμήματα τῆς Ἑλλάδος νὰ εἶναι ἐμπορικῶς ἀπομεμονωμένα τὸ ἓν τοῦ ἄλλου.

Μεταξὺ π. χ. τῆς Ἠπείρου, τοῦ Νομοῦ Ἄρτης καὶ τῶν ἐπαρχιῶν Βάλτου καὶ Ξηρομέρου ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς παραγωγικοτάτης Θεσσαλίας ἀφ' ἑτέρου οὐδεμία συγκοινωνιακὴ ἐπαφὴ ὑπάρχει. Εἶναι ὑποχρεωμένον τὸ παραγόμενον ἐν Ἠπείρῳ προϊὸν νὰ διαδράμῃ ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῶν Ἀθηνῶν ἢ τοῦ λιμένος Πειραιῶς διὰ νὰ μετακομισθῇ εἰς Θεσσαλίαν. Καθίσταται εὐνόητον ὅτι ἡ δυσχέρεια αὕτη περὶ τὴν ἄμεσον καὶ ἀπ' εὐθείας συγκοινωνιακὴν ἐπαφὴν τῶν παραγωγικῶν τμημάτων τῆς Ἑλλάδος ὄχι μόνον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς παρακωλύει, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἤδη παραγομένων προϊόντων αἰσθητῶς ἐπιβαρύνει. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ αἱ τιμαὶ τῶν Ἑλληνικῶν εἰδῶν τῆς ζωῆς κατ' ἀνάγκην παραμένουν ηὐξημέναι καὶ ἡ ὅλη παραγωγὴ χωλαίνει, ἀφοῦ δὲν εἶναι εἰς θέσιν ὁ παραγωγὸς ἐπεκτείνων τὴν παραγωγήν του νὰ ἔχῃ εὐρυτέρας καὶ ἀμέσως συνδεομένας καταναγκαστικὰς ἀγορὰς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πρὸς διάθεσιν τοῦ προϊόντος τῆς ἐπὶ πλέον παραγωγῆς του.

Αὔξησις συνεπῶς τῆς παραγωγῆς μας δὲν εἶναι νοητὴ ἄνευ τῆς παροχῆς εἰς αὐτὴν τῶν συγκοινωνιακῶν ἐκείνων ἀρτηριῶν, αἵτινες διοχετεύουσαι καὶ μετακομίζουσαι ταχέως καὶ εὐχερῶς τὰ προϊόντα, συμβάλλουν κατὰ πρῶτον καὶ κύριον λόγον εἰς τὴν ζωηρότητα τῆς ἐμπορικῆς καὶ παραγωγικῆς συναλλαγῆς.

Μάλιστα κατὰ τὴν περίοδον τῆς κρίσεως, ἣν διατρέχομεν, τὴν ὁποίαν μόνον ἡ ἔντασις τῆς παραγωγικῆς μας προσπαθείας δύναται ἀποτελεσματικῶς ν' ἀντιμετωπίσῃ, ἡ κατασκευὴ συγκοινωνιακῶν ἀρτηριῶν ἀποτελεῖ ἀνάγκην ἐπιτακτικήν.

Ἡ κατασκευὴ ὅμως ὁδῶν εἰς μεγάλην ἔκτασιν ἀπαιτεῖ χρηματικὰ ποσά, ἅτινα ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ παράσχῃ ὁ κρατικὸς προϋπολογισμός. Ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τούτου πρόκειται νὰ ἐξαγάγουν τὴν Ἑλλάδα τὰ κατατεθέντα παρὰ τοῦ κ. Μεταξᾶ δύο νομοσχέδια. Δι' αὐτῶν ὀργανοῦται καὶ ἐπιτυγχάνεται οἰκονομικῶς ἡ ἐκτέλεσις τοῦ εὐρυτέρου συγκοινωνιακοῦ προγράμματος, ἐξ ὧν μέχρι τοῦδε ἐγνώρισεν ἡ Ἑλλάς.

Ἀλλὰ πῶς; Διὰ τοῦ ἑνὸς νομοσχεδίου προβλέπεται ἡ σύστασις αὐτονόμου διοικητικῶς καὶ οἰκονομικῶς Γενικοῦ Ταμείου Ὁδοποιΐας, ὡς καὶ εἰδικοῦ τοιούτου κατὰ νομόν. Τὸ πρῶτον προικοδοτεῖται παρὰ τοῦ κράτους δι' ἐτησίου ἐπιδόματος 100 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Τὸ δεύτερον ἐνισχύεται δι' εἰσφορᾶς τῶν πολιτῶν τῶν νομῶν ἢ ἐπαρχιῶν, εἰσφορᾶς καταβαλλομένης ὑπὸ τὴν μορφὴν μικρῶν φόρων ἐπὶ τῶν ὠνίων, ἐμπορευμάτων, διοδίων κτλ. Διὰ τῶν ταμείων τούτων ἐξασφαλίζεται ἡ αὐτόνομος ἐκτέλεσις ἔργων ὁδοποιΐας ὡς καὶ ἡ συντήρησις τῶν ὑπαρχουσῶν ὁδῶν.

Ἀλλὰ ἡ ἄμεσος κατασκευὴ τῶν ὁδῶν ἐπείγει. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτοῦνται ἀπὸ τοῦδε κολοσσιαῖα χρηματικὰ ποσά. Εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πόρων τούτων ἀποβλέπει τὸ ἕτερον νομοσχέδιον. Δι' αὐτοῦ ἡ Ἑταιρεία ἡ ὁποία ἀναλαμβάνει τὴν κατασκευὴν τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, θέλει καταβάλῃ ἐξ ἰδίων διὰ λογαριασμὸν τοῦ Κράτους τὸ ἀπαιτούμενον ποσόν, ὅπερ τοκοχρεωλυτικῶς θὰ ἐξοφληθῇ δι' ἐτησίων δόσεων, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁποίων ἀρκοῦν τὰ ποσὰ τ' ἀναγραφόμενα ἤδη ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διὰ τὴν τακτικὴν δαπάνην κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῶν ὁδῶν. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐξασφαλίζεται ἡ οἰκονομικὴ διευκόλυνσις τοῦ ὅλου ἔργου.

Τὴν κατασκευὴν ὡς καὶ τὴν παροχὴν τοῦ δανείου ἀναλαμβάνει ἡ ὑπὸ τὸν κ. Π. Μακρῆν Ἑταιρεία. Οἱ ὅροι εἶνε ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκοί. Ἡ διαχείρισις καὶ ἡ ἐκτέλεσις θὰ εἶνε εἰς χεῖρας Ἑλλήνων. Μόνον τὰ κεφάλαια θὰ δοθοῦν παρὰ τῆς ξένης ἀγορᾶς. Εἶνε τοσοῦτον εὐνοϊκοὶ οἱ ὅροι ὥστε θὰ ἠδύναντο εὐθὺς ἀμέσως νὰ γίνουν δεκτοὶ ἄνευ τῆς προκηρύξεως διεθνοῦς διαγωνισμοῦ, ὅστις ἀποβαίνει μάταιος.

Δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ ἔργον τὸ ἐπιτελεσθὲν παρὰ τοῦ κ. Μεταξᾶ ὡς ὑπουργοῦ τῆς Συγκοινωνίας διὰ τῶν δύο αὐτῶν νομοσχεδίων θὰ παραμείνῃ μνημειῶδες εἰς τὴν συγκοινωνιακὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος. Διότι ἐνῷ θὰ δοθῇ ἐργασία εἰς 40.000 Ἕλληνας ἐργάτας, ἀφ' ἑτέρου τίθενται αἱ ἀληθεῖς βάσεις τῆς παραγωγικῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς χώρας μας.

ΕΙΔΙΚΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Ἡ «Νέα Ἐποχὴ» θὰ δημοσιεύσῃ βιβλιοκρισίας μόνον τῶν πρὸς αὐτὴν ἀποστελλομένων βιβλίων.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

ΓΡΑΙΚΙΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ

Ἡ ἑλληνικότης τῶν λεγομένων Ἀλβανῶν, ἐναριθμητέων μεταξὺ τῶν παμπαλαίων Γραικῶν ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας, τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Θράκας, ὧν εἶναι στενοὶ ὁμόφυλοι καὶ ἐξ ὧν προῆλθον, δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην διαπιστοῦσι φωτεινὴν ἡ κοινωνιολογία, ἡ ἀρχαιολογία καὶ ἡ γλωσσολογία, συμπληροῦσαι τὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις, ἃς ἀφθόνως παρέχουσιν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ παλαιαὶ διοικητικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις ἀψευδεῖς προσκομίζουσιν ἀποδείξεις, δι' ὧν ἐπιμαρτυρεῖται ἡ περὶ Γραικικῆς προελεύσεως τῶν λεγομένων Ἀλβανῶν γνώμη. Τυγχάνει ἀναμφισβητήτως γνωστὸν ὅτι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν αἱ ὀνομασίαι ἐπαρχιῶν καὶ αἱ ἐνοματοθεσίαι πόλεων ἢ κωμῶν ὑπεδήλουν τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν φυλετικὴν οὐνθεσιν τῶν κατοίκων, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Βυζαντῖνοι τὸ αὐτὸ ἐτήρησαν σύστημα, ἐπεξηγοῦντες διὰ προσθέτων λέξεων τὴν διοικητικὴν τάξιν καὶ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῆς πολιτικῆς ἢ στρατιωτικῆς ἀποστολῆς καὶ τὸ εἶδος ἢ τὸν τρόπον τοῦ κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ ἢ βίου τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων ἢ κωμῶν, καὶ ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ***ἐθνῶν*** κυριολεκτικῶς ἐκκλησία καὶ οὐχὶ ***ἐθνικοῦ χάους*** ἐκκλησία, διετήρησε καὶ ἐσεβάσθη τὴν ὡς ἄνω ἀντίληψιν περὶ καθορισμοῦ δι' ὀνομασιῶν καὶ ὀνοματοθεσιῶν τῆς κατὰ τόπους φυλετικῆς συνθέσεως τῶν πληθυσμῶν. Τούτου ἕνεκα αἵ τε διοικητικαὶ διαιρέσεις καὶ αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τοιαῦται ἀποτελοῦσι πολύτιμον διακριβώσεως πηγὴν καὶ προσκομίζουσιν ἀψευδεῖς μαρτυρίας, διαλυούσας τὸ πυκνὸν σκότος, ὃ συνεκέντρωσαν ποικίλαι τροπαὶ καὶ ἀθρόαι ἀπωμοσίαι περὶ τὰς χώρας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς.

Καὶ τί συνάγεται ἐκ τῆς εἰς τὴν ὡς ἄνω πηγὴν προσφυγῆς καὶ διακριβώσεως ἢ τῆς ἐπηκριβωμένης προσαρμογῆς τῶν δεδομένων αὐτῆς; Ὅτι, παλαιόθεν Γρακικὴ ἡ ὑπὸ τῶν λεγομένων Ἀλβανῶν οἰκουμένη χώρα, ἀπετέλεσε πάντοτε περιφέρειαν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰλλυρία Ἑλληνική, Γραικική, Μακεδονική, καλουμένην οὕτω καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ρωμαίων, ὅτε τὸ βορειότατον αὐτῆς τμῆμα, τὸ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος (Δρίνου) ἐκαλεῖτο Ἀκραία Ἑλληνικὴ ἢ Γραικικὴ Ἰλλυρία καὶ λατινιστὶ Provincia Praevalitana, ἤτοι Ἐπαρχία Ἐρυμνός, ὡς καλυπτομένη ὑπὸ ἐρυμάτων καὶ ὀχυρωμάτων ἀκραίων, ὅτι τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα, ὁ καθόλου κοινωνικὸς βίος, αἱ παραδόσεις οὐδαμῶς διαφέρουσι τῶν Γραικικῶν ἢ Ἑλληνικῶν καὶ ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν κατὰ τόπους φρατριῶν, πατριῶν, γενῶν, ἢ φυλῶν εἶναι αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα Γραικικὰ παρεφθαρμένα καὶ ὅτι κοινοὶ ἀγῶνες κατὰ κοινῶν ἐχθρῶν κατέστησαν ἀσημάντους ἢ ἀνωδύνους τὰς τοπικὰς ἀντιθέσεις καὶ διαστάσεις. Αἱ ἀντιθέσεις καὶ διαστάσεις αἵτινες ἀπετέλεσαν τὸ μόνον ἐλάττωμα τοῦ κοινωνικοῦ Φρυγοπελασγικοῦ ἢ Φρυγοελληνικοῦ σχηματισμοῦ, πλήρως θὰ ἐξέλειπον, ἐὰν αἱ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν διαφοραί, κατεργαζόμεναι θρησκευτικὸν σχίσμα καὶ ἐγκυμονοῦσαι τὸ ἐθνικὸν χάος, ἢ ἐπελθοῦσα κατάρρευσις τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους, καταπολεμηθέντος ἐν δειναῖς ὥραις ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων τοῦ Πάπα καὶ ὑπὸ τῶν Πιστῶν τοῦ Μωάμεθ, καὶ αἱ μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴν κατάκτησιν ἀθρόαι συνωμωσίαι δὲν διέσειον πρόρριζα καὶ διεχώριζον τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα, ἣν οὐδὲν ἧττον διεφύλαξαν κατὰ τὸ δυνατὸν οἱ παραμείναντες Ὀρθόδοξοι, οἵτινες ἀναμφισβητήτως ἐγένοντο οἱ ἐργάται τοῦ ἀφυπνισμοῦ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Μουσουλμάνων καὶ τῶν εἰς ξένους δουλευόντων Καθολικῶν.

Καὶ δὲν συνάγονται ταῦτα μόνα ἐκ διενεργουμένης ἐπακριβώσεως· συνάγεται τὸ ἀσαλεύτως ὀρθὸν παρατηρήσεως τοῦ Θουκιδίδου, βεβαιοῦντος ὅτι «***Ἰλλυριοί***, βάρβαροι Θρακικοί». Ὁ μέγας ἱστορικός, γράφων περὶ τῆς Ἐπιδάμνου, τοῦ νῦν Δυρραχίου, προσθέτει ὅτι προσκυνοῦσιν αὐτὴν Ταυλάντιοι βάρβαροι «***Ἰλλυρικὸν*** ἔθνος» καὶ ἀναφέρει περαιτέρω ὅτι τινὲς ἐκ «Περσίδος αὐτούς φασιν». Ὁ Πλούταρχος γράφων περὶ παίδων ἀγωγῆς μνημονεύει τὴν «Εὐρυδίκην, ***Ἰλλυρίδα*** οὖσαν καὶ τρισβάρβαρον». Ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ὄρνισιν ὁμιλεῖ περὶ «***Ἰλλυριῶν*** κεκριγότων», δηλαδὴ περὶ ἐπαρχιωτῶν κακῶς καὶ παρεφθαρμένως λαλούντων, περὶ βαρβάρων, περὶ ***βλάχων***, ὡς λέγομεν σήμερον κοινῶς, περὶ βουνάσιων· τί προκύπτει ἐκ τῶν σημειωθέντων χωρίων

τοῦ Θουκιδίδου, τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τοῦ Πλουτάρχου ; Ὅτι οἱ *Ἰλλυριοὶ* ἦσαν Θρᾷκες, περὶ ὧν ἐλέγετο, ὡς καὶ σήμερον λέγεται, ὅτι ὡρμήθησαν ἐκ τῆς Περσίδος, δηλαδὴ ἐκ τῆς παρ' αὐτὴν Καυσιανῆς χώρας, καὶ ὅτι ἦσαν βάρβαροι, δηλαδὴ παχυστομοῦντες ἔχοντες βαρεῖαν προφοράν, καθ' ἃ γράφει ὁ Στράβων, ὁμιλῶν περὶ τῶν Καρῶν καὶ ἑρμηνεύων τὸ ***βάρβαρον*** ἀποδίδων τὴν πραγματικὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ***Ἰλλυρία*** ἢ ***Ἰλλυρὶς*** συνδέεται πρὸς Γραικικὰς ἢ Ἑλληνικὰς παραδόσεις, καθ' ἃς ἐδόθη τὸ ὄνομα τῷ ἔθνει καὶ τῇ χώρᾳ ἐξ Ἴλλου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ἢ ἀπὸ Ἰλλυριοῦ, υἱοῦ τοῦ κύκλωπος Πολυφήμου, ἢ ἀπὸ Ἰλλυριοῦ, υἱοῦ τοῦ Κάδμου. Τινὲς ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ Ἰλλυρία ὀφείλει τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, περικλειομένης ὑπὸ σειρᾶς ὀρέων ἐμπλεκομένων, διὸ καὶ παράγουσιν αὐτὸ ἐκ τῆς ***Ἑλλάδος*** λέξεως σημαινούσης περιπεπλεγμένον δεσμὸν καὶ ἐκ τοῦ ρήματος εἴλω, ἴλλω, εἴλλω, σημαίνοντος περιβάλλω, συνθλίβω, συμπιέζω.

Ἡ Ἰλλυρία διῃρέθη ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν βόρειον, κατόπιν ποικίλων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἀλλοφύλων ἐκλήθη Βάρβαρος ἢ Ρωμαϊκὴ Ἰλλυρία, τὸ δὲ νότιον, ἔχον ὡς φυσικὰ ὅρια πρὸς βορρᾶν τὸν ποταμὸν Δρίλωνα (Δρίνον), πρὸς νότον τὰ Ἀκροκεραύνια, πρὸς Ἀνατολὰς τὸ ὄρος Σκάρδον καὶ πρὸς Δυσμὰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, ἐκλήθη Ἑλληνικὴ ἢ Μακεδονικὴ Ἰλλυρία καὶ ἀπὸ τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος Νέα Ἤπειρος πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου. Ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Μακεδονικὴ Ἰλλυρία περιελάμβανεν ἄρα τὸ νότιον μέρος τῆς νῦν ἄνω Ἀλβανίας καὶ τὴν κάτω μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων Ἀλβανίαν. Τὸ βόρειον μέρος τῆς ἄνω Ἀλβανίας ἀποτελούμενον ἐκ τῆς χώρας τῆς μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος (Δρίνου) καὶ νοητῆς γραμμῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς Βουθόης (Βούδουα) καὶ ληγούσης εἰς τὰς λεγομένας Ἀλβανικὰς Ἄλπεις, συνεκρότει τὴν Ἀκραίαν Ἑλληνικὴν ἢ Μακεδονικὴν Ἰλλυρίαν, τὴν Provincia Praevalitana τὴν ***Πρέβαλιν*** τοῦ Ἱεροκλέους τοῦ Γραμματικοῦ, ἥτις περιελάμβανε πλὴν τοῦ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Δρίλωνος (Δρίνου) βορείου τμήματος τῆς σημερινῆς ἄνω Ἀλβανίας ὁλόκληρον τὸ νοτιοδυτικὸν Μαυροβούνιον, οἰκούμενον καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ Ἀλβανῶν ἢ Ἑλλήνων Ἰλλυριῶν ἐκσλαβισθέντων. Τὸ Πρωτογραικικὸν καὶ τὸ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὁμότροπον ἢ ὁμόφρον δὲν μαρτυροῦσι ταῦτα μόνα, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν Ἐκκλησιῶν, Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν, οἵτινες ὑπῆρχον μέχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐν τῇ Ἀκραίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἢ Μακεδονικῇ Ἰλλυρίᾳ, τῇ Νέᾳ Ἠπείρῳ, ὡς καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἠπείρῳ, ἥτις εἶχεν ὡς βόρεια ὅρια τὰ Ἀκροκεραύνια ὄρη. Κατὰ νεωτέραν διοικητικὴν εἰς θέματα διαίρεσιν, γενομένην περὶ τὸν Η' αἰῶνα, ἡ Παλαιὰ Ἤπειρος μετὰ τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Αἰτωλίας ἀπετέλεσε τὸ θέμα Νικοπόλεως, ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Μακεδονικὴ Ἰλλυρία, ἡ Νέα Ἤπειρος, ἀπετέλεσε τὸ θέμα Δυρραχίου καὶ ἡ Ἀκραία Ἑλληνικὴ ἢ Μακεδονικὴ Ἰλλυρία, ἡ ***Πρέβαλις***, διατηρήσασα τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἀπετέλεσεν Ἀκραίαν Στρατηγίαν, ἔχουσα παρ' ἑαυτὴν εἰδικὰ προκαλύψεως τάγματα, συγκροτούμενα ἐξ Ἀπελατῶν, Ἀκριτῶν καὶ Ταζάτων. Ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Μακεδονικὴ Ἰλλυρία ἀπετέλεσεν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἓν ὅλον, ἀλλ' ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου (381—395) «ἐμερίσθη ἡ Νέα Ἤπειρος τῆς Παλαιᾶς καὶ ἐδόθη δίκαιον πόλεως (Μητροπόλεως) εἰς τὸ Δυρράχιον», ὡς ἐμερίσθη βραδύτερον ἡ Ἀκραία Νέα Ἤπειρος, ἡ Πρέβαλις, τῆς ἄλλης Νέας Ἠπείρου. Οὕτω διεπλάσθησαν τρεῖς Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐπαρχίαι, ἡ ἀκραία τῆς ***Πρεβάλεως*** μετὰ μιᾶς μητροπόλεως καὶ πέντε ἐπισκοπῶν, ἡ τοῦ ***Δυρραχίου*** μετὰ μιᾶς μητροπόλεως, δέκα ἑπτὰ ἐπισκοπῶν καὶ μιᾶς ἀρχιεπισκοπῆς, ἐχούσης μητροπόλεως δίκαιον καὶ ἀσκούσης αὐτὸ ἐπὶ ὑπερκειμένων βαρβάρων μὴ Ἠπειρωτικῶν καὶ μὴ Μακεδονικῶν χωρῶν, ἡ ***Νικοπόλεως***, παρὰ τὴν σημερινὴν Πρέβεζαν, μετὰ μιᾶς μητροπόλεως, δέκα ἑπτὰ ἐπισκοπῶν καὶ μιᾶς ἀρχιεπισκοπῆς, ἐχούσης μὲν ἐπισκοπῆς δίκαιον, καλουμένης δὲ τιμῆς ἕνεκα ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἡ Ἐπαρχία ***Πρεβάλεως***, ὑπὸ μητρόπολιν τὸ ***Δορίειον, Δωράκιον, Δαύδρακον*** τὴν σημερινὴν Ρασκοπρεσένην περιελάμβανε τὰς ἑξῆς πέντε ἐπισκοπάς· α) τὴν Δοκλέους (Δζέκα)· β) τὴν Δριβάστου (Δάρδα)· γ) τὴν Κοδρίνης, Κόδρων, Σκοδρῶν, Σκόδρας (Σκόδρα)· δ) τὴν Βουθόης (Βούδουα)· ε) τὴν Ἀντιβαρίου, Ἀντιβάρεως (Ἀντίβαρι). Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἓξ ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν τῆς ἀκραίας Ἑλληνικῆς ἢ Μακεδονικῆς Ἰλλυρίας, τῆς ***Πρεβάλεως***, μία μόνη, ἡ τῆς Σκόδρας, ἀπέμεινεν ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ, τῶν ἄλλων πέντε περιελθουσῶν εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν μετὰ πλείστων ἑτέρων καὶ Ἑλληνικῶν χωρῶν παρὰ τὰς ἐπαγγελίας περὶ αὐτοδιαθέσεως, ἃς οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς διελάλησαν, ἀρξαμένου τοῦ μεγάλου πολέμου,

πολέμου ἀναληφθέντος πρὸς κατοχύρωσιν τῶν δικαίων τῶν ἐθνοτήτων.

Ἡ Ἐπαρχία ***Δυρραχίου***, ὑπὸ μητρόπολιν τὸ ***Δυρράχιον***, τὴν ἀρχαιοτάτην ***Ἐπίδαμνον***, ἧς ἕνεκα ἐγένετο ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, τὸ σημερινὸν Διουράτσο, περιελάμβανε τὰς ἑξῆς δέκα ἓξ ἐπισκοπὰς καὶ μίαν ἀρχιεπισκοπήν· α) τὴν Βασσονίας, Παλάθων (Πουλάτη), β) τὴν Ἐλισσοῦντος, Λισσοῦ (Ἀλέστο), γ) τὴν Δέρβης (Δίβρα), δ) τὴν Χώνης, Χωνίας, Χουνοβίας, Χονοβίας (Μάτι), ε) τὴν Κροῶν, Κροΐας (Ἀκτσέχισσάρ), στ) τὴν Σκαμπῶν, Σκάμπης (Ἐλβασάν), ζ) τὴν Λυχνιδοῦ, Α' Ἰουστινιανῆς, (Ἀχρίδα, Ὀχρίδα), τιμῆς ἕνεκα ἀρχιεπισκοπήν, ἔχουσαν μητροπόλεως δίκαιον, η) τὴν Τεριάδος, Τερίζων, Τεριτίζων (Τζέρνικο, Ζιρνανίτσα), θ) τὴν Λιστρίων (Λούσνα), ι) τὴν Ἀπολλωνίας (Πολλίνα), ια) τὴν Βυλλίδος (Γραδίτσα), ιβ) τὴν Ἀντιπατρίας, Πουλχεριοπόλεως (Βελλέγραδα, Βεράτ), ιγ) τὴν Στεφανηπόλεως, Στεφανιακῶν (Μιφόλι), ιδ) τὴν Ἀβαντίας, Ἀμαντίας (Νιβίτσα), ιε) τὴν Αὐλῶνος (Βολώνα), ιστ) τὴν Κανίννων, Ἀκροκεραυνίας, Γλώσσης (Γλοβινίτσα), ιζ) τὴν Βαντίας, Κορυτσᾶς.

Ἡ Ἐπαρχία ***Νικοπόλεως***, ὑπὸ μητρόπολιν τὴν ***Νικόπολιν***, παρὰ τὴν Πρέβεζαν, περιελάμβανε τὰς ἑξῆς δέκα πέντε ἐπισκοπὰς καὶ μίαν ἀρχιεπισκοπήν. α') τὴν Χιμαίρας (Χιμάρας), β') τὴν Ἀργυρίας, Ἀδριανουπόλεως, Ἰουστινιανουπόλεως, Δρυϊνουπόλεως (Ἀργυρόκαστρον) καὶ Δελβείας (Δέλβινον), γ') τὴν Πώγωνος, Πωγωνιανῆς (Δεπολίτσα), τιμῆς ἕνεκεν ἀρχιεπισκοπήν, πλὴν μὴ ἔχουσαν μητροπόλεως δίκαιον, δ') τὴν Ὀμφαλίου (Μέβδεζα), ε') τὴν Βήσων, Βησάνης (Πωγῶνι), στ') τὴν Μαλεῶνος, Μαλεσόβης (Μαλέσοβα), ζ') τὴν Ὀγχησμοῦ, Ἀγχίσου λιμένος (Ἅγιοι Σαράντα), η') τὴν Φοινίκης (Φοινίκι), θ') τὴν Βουθρωτοῦ (Βουτρίντο), ι') τὴν Φιλίας, Φιλιατῶν (Φιλιάτ), ια') τὴν Φωτικῆς (Βελλᾶς), ιβ') τὴν Ἰωαννίνης, Ἰωαννίνων (Γιάννινα), ιγ') τὴν Δωδώνης (Βούδιτζα), ιδ') τὴν Εὐροίας, Κασσιόπης (Ἅγιος Δονᾶτος), ιε') τὴν Κωκυτοῦ, Παραμυθίας (Ἀϊδονάτ), ιστ') τὴν Ἀμβρακίας (Ἄρτα). Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἓξ ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν τοῦ ***θέματος τῆς Νικοπόλεως***, τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου, ἐννέα, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς Νικοπόλεως, ἀπέμειναν εἰς τὴν Ἤπειρον, τῶν ἄλλων περιελθουσῶν παρὰ τὰ ἐπισημότατα ἐθνογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ ὅρια τῶν δύο Ἐπαρχιῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Οἱ ἐπίσημοι διοικητικοὶ πίνακες τῆς Βυζαντιακῆς Αὐτοκρατορίας καὶ παμπάλαιοι χαρτογραφικοὶ πίνακες δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, ὡς δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ γεωγράφοι, οἵτινες ἔπρεπε βεβαίως νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀψευδεῖς πηγαί.

Ἀλλὰ τὶς τῶν ἡμετέρων κατέφυγέ ποτε εἰς τὸν Στράβωνα καὶ μάλιστα εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ἵνα περὶ αὐτῶν μόνον ὁμιλήσω ; Καὶ ὅμως οἱ σαφεῖς καὶ θαυμάσιοι πίνακες τοῦ Πτολεμαίου, ἐρευνώμενοι καὶ μελετώμενοι, θὰ παρεῖχον προχείρους ἀποδείξεις καὶ ἀναμφισβήτητα δεδομένα, ἐπιλύοντα καὶ ἀμφιβολίας καὶ διαφοράς. Ἡ μόνη περιφέρεια ἐφ' ἧς ἐπετρέπετο συζήτησις ἦτο ἡ τῆς Κορυτσᾶς, ἥτις κατ' ἀλήθειαν ἀπετέλει μέρος τοῦ θέματος Δυρραχίου, τῆς Νέας Ἠπείρου, ἀλλ' ἥτις διὰ τῆς Κορυτσᾶς καὶ τῆς Μοσχοπόλεως, ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους οὖσα ἑλληνικωτάτη τὸ φρόνημα καὶ αὐτὴν τὴν γλῶσσαν, ἔσπευσεν εὐθὺς μετὰ τοὺς πολέμους τοῦ Αἵμου καὶ τὸν μέγαν πανευρωπαϊκὸν νὰ διαδηλώσῃ ζωηρότατα τὴν ἑλληνικότητα ἑαυτῆς. Αἱ ἄλλαι περιφέρειαι, αἱ κείμεναι ἐντεῦθεν τῆς γραμμῆς τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Γράμμου ὄρους, βαινούσης πρὸς τὸν Ἄψον ποταμὸν καὶ καταληγούσης δι' ἀνωμάλου καμπύλης πρὸς τὰ ἄνω ἐστραμμένης παρὰ τὴν ἀρχὴν τῆς χερσονήσου τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων, ἀπετέλεσαν πάντοτε, ἐκ παλαιοτάτων χρόνων, ἀναπόσπαστον βόρειον τμῆμα τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου, τοῦ ἔπειτα θέματος Νικοπόλεως.

Γ. Κ. ΣΚΑΛΙΕΡΗΣ

Η ΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων δὲν ὑπῆρξαν οἱ τέλειοι διδάσκαλοι τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης. Οὗτοι ἦσαν ἀνέκαθεν ἀφωσιωμένοι, ὁσάκις δὲν ἤριζον ἀναμεταξύ των, εἰς τὴν φιλοσοφίαν, ἤτοι εἰς τὴν βαθυτέραν ἔρευναν καὶ θεωρητικὴν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων καὶ δι' ἣν φιλοσοφίαν ἐμόχθησαν ἐπὶ αἰῶνας φωτίζοντες διὰ τῆς διαυγείας τοῦ πνεύματός των ἑαυτοὺς ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον. Οἱ Ἕλληνες δὲν ὑπῆρξαν τόσον καλοὶ Νομοθέται ὅσον ὑπῆρξαν φιλόσοφοι· μὲ τοῦτο δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον νόμους καλούς, τοὐναν-

τίον· ἀλλὰ τοὺς Ἕλληνας ὑπερέβαλλον οἱ Ρωμαῖοι οἵτινες διὰ τῶν νομικῶν των συγγραφῶν ὑπῆρξαν ἀπαράμιλλοι διδάσκαλοι τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης, ἀφοῦ παρ' ἡμῖν ἰσχύει ἔτι καὶ σήμερον τὸ τῶν Ρωμαίων δίκαιον ὡς τὸ πάλαι ἐδιδάχθη καὶ ἴσχυσε τοῦτο ἄθραυστον καὶ ἄφθαστον ὡς παραμένει καὶ ἡ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων σοφία ἀναλλοίωτος καὶ θαυμαστή.

Κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ σήμερον οἱ Ἕλληνες σπουδασταὶ τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης οὐ θέλουσιν ὡς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι νὰ ὑπεισδύσωσιν εἰς τὴν βαθυτέραν τῆς Ἐπιστήμης ταύτης ἔρευναν καὶ μελέτην, δὲν θέλουσι δηλαδὴ νὰ γίνωσι οὗτοι βαθεῖς ἐρευνηταὶ καὶ μύσται τῆς Ἐπιστήμης τῆς Θέμιδος· οἱ Ἕλληνες Νομικοὶ ἐξετάζουσι τὴν Νομικὴν Ἐπιστήμην ὑπὸ τὴν γενικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῆς ἄποψιν, χωρὶς νὰ θέλωσι νὰ κρίνωσι ταύτην βαθύτερον κατὰ τὰ μέρη αὐτῆς (ἐν ταῖς λεπτομερείαις) ἀλλὰ προτιμῶσι καὶ ἀρέσκονται εἰς τὴν κατ' ἐπιφάνειαν (κατὰ τὸ ὅλον) ἐξωτερικὴν (γενικὴν) ἐξέτασιν.

Ὡς νεώτεροι Ἕλληνες καθ' ἃ νεωτερίζοντες (εὐρωπαΐζοντες) πρέπει νὰ μιμηθῶμεν τὰ ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ προσεγγίσωμεν τοὺς Νομοδιδασκάλους τῆς Εὐρώπης οἵτινες κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν λαῶν κατὰ τὸ νομοθετεῖν καὶ τὴν ἐν γένει διδαχὴν τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης καὶ οἵτινες ἔχουσι καταστῇ ἐφάμιλλοι τῶν Ρωμαίων Νομοδιδασκάλων. Δυστυχῶς ὑστεροῦμεν τούτων, ἀποδεικνύομενοι ἐλλειπεῖς ὡς πρὸς τὴν βαθυτέραν καὶ μεθοδικὴν μελέτην τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης, ἐνῷ ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν καὶ μελετήσωμεν τοὺς συγγραφεῖς καὶ τὰς πηγὰς τῶν νόμων κατὰ τὴν βαθυτέραν αὐτῶν ἔννοιαν καὶ κατὰ τὰς λεπτομερείας αὐτῶν, καθόσον διὰ τῆς τοιαύτης ἐξετάσεως τὰ συμπεράσματα ἡμῶν θὰ εἶνε θετικώτερα καὶ ἀσφαλῆ.

Ἡ Νομικὴ Ἐπιστήμη δὲν ἀποτελεῖται ἐξ ἁπλῶν θεωρίας Νομικῶν κανόνων οὔτε προέκυψεν αὕτη ἐκ μεταφυσικῆς ἐρεύνης καθαρῶν καὶ ἀπολύτων συλλογισμῶν, ἀλλὰ ἡ Νομικὴ Ἐπιστήμη προέκυψεν ἐκ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῆς Ἐφαρμογῆς καὶ ὡς τοιαύτη ἀποτελεῖ σύστημα λεπτομερειακῶν καὶ γενικῶν κανόνων (ἐκ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς) πρόκειται ὅθεν οὐχὶ περὶ ἁπλῆς, ἀλλὰ περὶ συνθέτου πραγματικῆς Ἐπιστήμης καὶ ὡς τοιαύτη χρήζει ἰδιαιτέρας ἐργασίας, μεθοδικῆς δηλαδὴ ἐρεύνης καὶ μελέτης, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐπιστήμης.

Ἡ Νομικὴ Ἐπιστήμη ἐν Ἑλλάδι τὴν σήμερον, ἰδίᾳ δὲ τὸ οὐσιαστικὸν ἀστικὸν δίκαιον, ἔχει παραμεληθῇ ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν σπουδὴν καὶ τὰς πηγάς, δηλαδὴ τὴν βαθυτέραν τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου ἔρευναν· ἀφοῦ ἄλλωστε ἰσχύει τοῦτο ἐν Ἑλλάδι σχεδὸν αὐτούσιον ἐξ ὁλοκλήρου κ' ἐν νοήσει ὡς τὸ ἐξοχώτερον ἀριστούργημα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας· ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ τάσις κ.λπ. ἐργασία πρὸς ἀποκάθαρσιν τῶν ἰσχυόντων νόμων διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων πρὸς τὸ σημερινὸν κοινωνικὸν καθεστὼς καὶ τῶν ἐπικρατουσῶν σήμερον ἀντιλήψεων ὡς ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς παρεμβολῆς προσωπικῶν διατάξεων καὶ τῆς παρατηρηθείσης ἐσχάτως κατὰ πάντα τρόπον ἐκμεταλλεύσεως τῆς δικαιοσύνης ὄχι μόνον ἐγκατελείφθη, ἀλλὰ τὸ χείριστον, ὅτι οὔτε παλινδρομήσαμεν πρὸς τὸν ἐκ τῶν πηγῶν φωτισμὸν τῆς Θέμιδος· ἐγκατελείφθη δηλαδὴ ἡ ἐργασία τῆς ἀποκαθάρσεως καὶ ἡ μελέτη τῶν νόμων ἐκ τῶν πηγῶν ἐσχάτως ἠτόνισε σχεδὸν παντελῶς. Παρατηρεῖται γενικῶς μόνον μία ἐργασία πρὸς ἀνατύπωσιν τῶν παλαιοτέρων ἐγχειριδίων καὶ ἐξαρκούμεθα εἰς τοῦτο καὶ μόνον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΚΗΣ
Δικηγόρος

Ἀλληλογραφία

Παρακαλοῦμεν τοὺς φίλους καὶ ἐνισχυτὰς τῆς «Ν. Ἐποχῆς» ὅπως συντελέσωσιν εἰς τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τοῦ Α'. Τόμου τῆς Ἱστορίας Δ. Γούναρη, ὅστις ἐτέθη ἤδη εἰς κυκλοφορίαν. Οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δύνανται νὰ ζητήσωσι τὴν Ἱστορίαν εἰς τὰ πρακτορεῖα ἐφημερίδων Ἑταιρείας Ἑλληνικοῦ Τύπου. Ὅπου δὲν ὑπάρχουν πρακτορεῖα ἐφημερίδων τὸ γραφεῖον τῆς «Ν. Ἐποχῆς» ἀναλαμβάνει τὴν ἀποστολὴν βιβλίων μὲ τὸ ἀντίτιμον πάντοτε τῶν 35 δραχμῶν.

—Κον Μ. Καρύδην, Κέρκυραν. Ἐλπίζομεν νὰ σᾶς συμπληρώσωμεν τὴν σειρὰν ἐξ ἀναμενομένων ἐπιστροφῶν ἐκ Θεσσαλίας. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν δίκην ὁλόκληρον καὶ τὰς ἀπολογίας, θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὸν βον τόμον τῆς Ἱστορίας Γούναρη. Πάντοτε ὑποχρεωμένοι διὰ τὴν ἀγάπην σας πρὸς τὴν «Ν. Ἐποχήν».

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ

(ΠΡΩΗΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ)

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΣ

Δύο ἐμπιστευτικαὶ ἀποστολαὶ

Α'.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1876 ἦλθον, ὅπως ὁριστικῶς ἐγκατασταθῶ εἰς Ἀθήνας. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους ἐγίνωσκον ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτι ἐν Ἑλλάδι εἶχον ἱδρυθῇ δύο Ἑταιρίαι, ἡ μὲν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μ. Ρενιέρη, Διοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐθνικὴ Ἄμυνα», ἡ δὲ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ι. Μεσσηνέζη, τέως Προέδρου τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐθνικὴ Ἀδελφότης». Καὶ ὁ μὲν φανερὸς ἀμφοτέρων τῶν Ἑταιριῶν σκοπὸς ἦτο ἡ προστασία τῶν δικαιωμάτων τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ, ὁ δὲ πραγματικὸς ἦτο ἡ διοργάνωσις ἐπαναστάσεως τῶν ὁμοεθνῶν κατὰ τοῦ Ἀσιανοῦ Δεσπότου.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξίν μου ἀμφότεροι οἱ Πρόεδροι μοὶ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συμπράξω μετ' αὐτῶν. Εἰς ἑκάτερον τούτων ἀπήντησα ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἐδεχόμην, ἀλλ' ὅτι ἡ χωριστὴ ὕπαρξις δύο Ἑταιριῶν ἐχουσῶν τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἡ χωριστὴ διοίκησις αὐτῶν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς πλείστους ἄλλους ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φαίνεται παράλογος καὶ δυσεξήγητος καὶ οὐδεμίαν πρέπει ν' ἀναμένουν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑποστήριξιν, οὔτε χρηματικήν, οὔτε ἄλλην. Εἴτε ἐκ τῶν λόγων μου τούτων οἱ Πρόεδροι ἐπείσθησαν, εἴτε ἐκ τῶν μηδαμινῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀποτελεσμάτων τῶν ἐνεργειῶν των, μοὶ ἀνέθεσαν μετά τινας ἡμέρας νὰ ἐνεργήσω τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο ἑταιριῶν καὶ τὸν σχηματισμὸν κοινοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ὅπως δὲ μὲ διευκολύνουν εἰς τοῦτο, ἀμφότεροι οἱ Πρόεδροι, μετὰ πατριωτικῆς ὄντως αὐταπαρνήσεως μοὶ ἐδήλωσαν ὅτι παραιτοῦνται τῆς προεδρείας. Οὕτω πως αἱ δύο ἑταιρίαι συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑταιρία Ἐθνικῆς Ἀμύνης». Τὸ δὲ Διοικητικὸν αὐτῆς Συμβούλιον ἀπετελέσθη ὑπὸ τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ προέδρου, Γεωργίου Βασιλείου ὑποδιοικητοῦ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, Νικολάου Δαμασκηνοῦ δικηγόρου καὶ καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, Κ. Ἰσχομάχου λοχαγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, Α. Πασχάλη δικηγόρου καὶ ἐμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς παροχὴν τῆς ἀνοχῆς αὐτῆς ἡ Κυβέρνησις ἠξίου νὰ γινώσκῃ λεπτομερῶς πᾶσαν ἐνέργειαν τῆς Ἑταιρίας, ἀπεφασίσθη ὅπως δύο ἀντιπρόσωποι αὐτῆς παρίστανται εἰς τὰς διασκέψεις τοῦ Συμβουλίου, χωρὶς ὅμως νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰ λεγόμενα. Τοιοῦτοι διωρίσθησαν οἱ στρατηγοὶ Ἀθανασούλης Βαλτινὸς καὶ ὁ Σκαρλᾶτος Σοῦτσος, οἵτινες ἔκτοτε τακτικῶς παρίσταντο εἰς τὰς συνεδριάσεις. Περὶ τὸ τέλος ὅμως τοῦ Νοεμβρίου πράκτορες τῆς Ἑταιρίας ἀνήγγειλαν αὐτῇ ὅτι οἱ Ἀλβανοί, μεθ' ὧν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὄθωνος δὲν εἶχον παύσει αἱ Ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις νὰ προέρχωνται περιοδικῶς εἰς συνομιλίας περὶ συμπράξεως τῶν δύο λαῶν, τοῦ ἑλληνικοῦ δηλαδὴ καὶ τοῦ ἀλβανικοῦ, ἐν περιπτώσει ρήξεως πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐζήτουν ἤδη νὰ σταλῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπίσημος μυστικὸς πληρεξούσιος τῆς Ἑλλάδος, ὅπως προβῇ εἰς ὁριστικὰς συμφωνίας μετὰ τῶν ἐκεῖ εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ Μιδὰτ ἀντιπροσώπων τῆς Ἀλβανίας. Ἐζήτουν δὲ μυστικὸν ἄλλον ἀντιπρόσωπον, διότι, ἐὰν προσηγγίζον τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος, ἤθελον ἐξεγείρει τὰς ὑποψίας τῶν Τούρκων καὶ παρακωλυθῇ εἰς τὰς ἐνεργείας των. Ἐν Τουρκίᾳ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ φοβοῦνται τὴν ἔκρηξιν τοῦ μετ' ὀλίγον ἐπελθόντος Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου.

Ὁ Καλλιγᾶς ἀνεκοίνωσε ταῦτα εἰς τὸν τότε ἐπὶ Οἰκουμενικῆς Κυβερνήσεως Κανάρη Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν Τρικούπην καὶ ἐζήτησε τὴν γνώμην του, περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Τρικούπης ἀπήντησεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐγίνωσκεν ἤδη τὴν αἴτησιν τῶν Ἀλβανῶν παρὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς πρακτόρων καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀντίρρησιν εἰς τὸ νὰ σταλῇ ἐντεῦθεν ἀντιπρόσωπος πρὸς διαπραγμάτευσιν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, ὡς τοιοῦτον δέ, εἶπεν ὁ Καλλιγᾶς, ὑπέδειξεν ἐμέ, καθόσον ἡ μετάβασις ἐμοῦ εἰς Κων)πολιν, ἕνεκα τῶν ἐκεῖ πολλῶν στενῶν συγγενῶν μου, θὰ ἐκίνει ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου τὴν περιέργειαν τῶν Τούρκων. Κατόπιν τῆς ἐπιμόνου ἀπαιτήσεως τῶν ἐν τῷ Συμβουλίῳ συναδέλφων μου, ὅπως δεχθῶ τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἀπέσυρα τέλος τὴν προτέραν ἄρνησιν καὶ ἐδέχθην. Εἶτα, λαβὼν γνῶσιν τῶν ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπαρχουσῶν ἐκθέσεων τοῦ Ἀ. Πετμεζᾶ καὶ τοῦ Ζηνοπούλου περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν πρό τινος χρόνου διαδοχικῶς διεξαχθεισῶν διαπραγματεύσεων πρὸς τοὺς Ἀλβανούς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἐφωδιάσθην ὑπὸ τοῦ Τρικούπη δι' εἰδικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὑπουργοῦ πληρεξουσίου καὶ ἀπῆλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν δὲ ἀπέστειλα τὰ κάτωθι

Ἐν Κων)πόλει τῇ 7)19 Δ)βρίου 1877

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα
τὸν Κύριον Χαρίλαον Τρικούπην
Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν
Ἀθήνας.

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἀφιχθεὶς ἐνταῦθα τὸ Σάββατον, ἐμήνυσα τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς τοὺς Μεχμὲτ Ἀλῆν Βρυώνην καὶ Ἀβδούλβεην Φράσαρην, ὅτι ἐπεθύμουν νὰ ἴδω ἀμφοτέρους, παρέκάλουν δ' αὐτοὺς νὰ μοὶ ὁρίσωσιν ἐπὶ τούτῳ τόπον καὶ χρόνον.

Ὁ Ἀβδοὺλ βέης μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι τῇ ἐπαύριον Κυριακῇ ἦτο ἀδύνατον νὰ συναντηθῶμεν, ἕνεκα τοῦ Βαϊραμίου, καθ' ὃ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ δαπανήσωσι τὴν ἡμέραν καὶ μέρος τῆς ἑσπέρας εἰς συγχαρητηρίους ἐπισκέψεις πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς Ὑπουργούς, ἀλλ' ὅτι μὲ παρεκάλει νὰ συναντηθῶμεν τὴν Δευτέραν, τὴν ἐννάτην ἑσπερινὴν ὥραν, ἐν τῷ δωματίῳ φίλου μου καὶ φίλου του, τοῦ ἰατροῦ τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας Α. Βαφειάδου.

Τὴν Δευτέραν τὸ ἑσπέρας, τὴν ὀγδόην ἀκριβῶς ὥραν, μοὶ ἐμήνυσεν ὅτι εὑρίσκεται ἤδη εἰς τὸ ὡρισμένον μέρος καὶ μὲ ἀναμένει, ὅτε δέ, περὶ τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν, μετέβην παρ' αὐτῷ, ἐδικαιολόγησε τὴν πρὸ τῆς ὡρισμένης ὥρας ἔλευσιν αὐτοῦ, λέγων ὅτι «ἦν λίαν ἀνυπόμονος νὰ γνωρισθῶμεν προσωπικῶς καὶ συνομιλήσωμεν».

Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε περίπου πεντηκοντούτης, ὁμιλεῖ τὴν Ἑλληνικὴν εὐχερῶς, ἔχει λίαν εὐγενεῖς τοὺς τρόπους, τὸ ἦθος σοβαρὸν καὶ ἀποφασιστικόν, εἶνε νοημονέστατος καὶ κατέχει κατὰ βάθος τὸ θέμα, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ πραγματευθῶμεν.

Μετὰ τὴν διαμοιβὴν τῶν πρώτων τετριμμένων φιλοφρονήσεων εἶπον αὐτῷ, ὅτι «ἔλαβον ἐντολὴν παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ συνδιαλεχθῶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀποστολῆς μου μετά τε τοῦ Ἀβδούλβεη καὶ τοῦ Μεχμεταλῆ βέη καὶ ἐξέφρασα τὴν λύπην μου ὅτι δὲν βλέπω καὶ τὸν δεύτερον παρόντα». Ὁ Ἀβδούλβεης ἀπήντησεν ὅτι «ὁ συνάδελφός του ἐπρόκειτο νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅτι ἄλλως ἐκεῖνος δὲν ὁμιλεῖ εὐχερῶς τὴν ἑλληνικήν, ἔτι δ' ὀλιγώτερον τὴν γαλλικὴν καὶ ὅτι δυνάμεθα νὰ συνομιλήσωμεν ἀμέσως οἱ δύο ἐλευθέρως περὶ παντός, καὶ διότι αὐτὸς ἀντιπροσωπεύει τοὺς συναδέλφους του, καὶ διότι ὁ καιρὸς ἐπείγει». Δὲν δύναμαι θετικῶς νὰ ἀποφανθῶ ἂν ἡ ἀπουσία τοῦ Μεχμεταλῆ ἦν τυχαία ἢ μεμελετημένη, ἀλλ' ἡ σύμπτωσις ὅτι, ἐπὶ λόγῳ προσκλήσεως παρὰ τῷ Διοικητῇ, δὲν ἦτο παρὼν οὐδ' εἰς τὴν μετὰ τοῦ Κ. Μαυρομμάτη συνέντευξιν τοῦ Ἀβδούλβεη ἐν Ἰωαννίνοις, μοὶ παρέχει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ ἀπουσία του ἦν λελογισμένη.

Μὲ ἠρώτησεν, αἰτήσας προηγουμένως συγγνώμην ἐπὶ τούτῳ, ὁποῖα πειστήρια φέρω περὶ τῆς ἐντολῆς ἣν ἔλαβον. Ἀπήντησα ὅτι φέρω ἐπίσημον τίτλον τοῦ διορισμοῦ μου, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, ὃν εἰμὶ ἕτοιμος νὰ τῷ ἐπιδείξω εἰς προσεχῆ ἡμῶν συνέντευξιν, ἀλλ' ὅτι ἐὰν ἐπιθυμῇ καὶ ἕτερα πειστήρια, ἡ Ἑλληνικὴ Πρεσβεία δύναται εὐχερῶς καὶ ἄνευ ἀναβολῆς νὰ τῷ παράσχῃ· «Δὲν ἐννοῶ ἐπίσημα πειστήρια, προσέθηκεν, εἰμὶ βέβαιος ὅτι, ἐστὲ ἐφωδιασμένος διὰ τοιούτων,—δὲν μοὶ φέρετε κανὲν ἰδιαίτερον γνώρισμα;» Ἐννοήσας ὅτι ὑπαινίττεται τοὺς Ἀδελφοὺς Ἀραβαντινούς, ὧν ὁ ἐν Ἰωαννίνοις ἔγραφε πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις (καθὼς προφορικῶς εἶχον τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω Ὑμῖν τὴν προτεραίαν τῆς αὐτόθεν ἀναχωρήσεώς μου) σ νιστῶν νὰ μὴ λησμονήσῃ «νὰ ἐφοδιάσῃ δι' ἰδιαιτέρας του ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Ἀλ-

βανοὺς τὸ μέλλον νὰ τοὺς σταλῇ ἐξ Ἀθηνῶν πρόσωπον», ἀπήντησα πρὸς τὸν Ἀβδούλβεην ἀμέσως: «Μήτοι ἐννοεῖτε γνώρισμα ἐκ μέρους τοῦ Ἀραβαντινοῦ;» «Μάλιστα», ἀπήντησε. «Γνωρίζω, εἶπον, ὅτι ὁ Κωστῆς ἔγραψε περὶ τούτου εἰς τὸν Σπῦρον καὶ εἶδον τὴν ἐπιστολήν του, οὐδὲν δ' εὐκολώτερον μοὶ ἦτο τοῦ νὰ φέρω ἐπιστολὴν τοῦ Σπύρου, ἀλλ' ἡ ἐντολὴ ἣν ἔλαβον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἦν ἀπόρρητος, ἑπομένως δὲν ἠδυνάμην νὰ ζητήσω ἐπιστολὴν τοιαύτην παρ' αὐτοῦ».

«Ἔχετε πολὺ δίκαιον, ἀπήντησεν, ἀλλὰ πῶς μᾶς ὀνομάζει ὁ Κωστῆς εἰς τὰς ἐπιστολάς του;» «Θεοδωρῆν καὶ Περικλῆν», ἀπήντησα.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἐφάνη εὐαρεστήσασα αὐτῷ πολύ, διὰ μιᾶς διελύθη τὸ ἐπιφυλακτικὸν ἦθος, ὅπερ εἶχε τηρήσει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ ἔκτοτε ἐλάλει μετὰ μεγίστης παρρησίας καὶ ἀνενδοιάστου οἰκειότητος. Μετὰ τὰς ἐξηγήσεις ταύτας ἦλθον ἐπὶ τὸ θέμα τῆς συνεντεύξεως ἡμῶν. Ἀφοῦ ὑπέδειξα τὴν ἐλεεινότητα εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία, τὴν ἐντελῆ αὐτῆς ἐξάντλησιν διὰ τοῦ ὑφισταμένου πολέμου, τὴν ἐπικειμένην ἀναβίωσιν καὶ ἐπέκτασιν τῶν περὶ τὰς ἑλληνικὰς καὶ ἀλβανικὰς ἐπαρχίας Σλαυϊκῶν φυλῶν, καὶ ἀφοῦ ἐπέμεινα ἰδίως εἰς τὸν κίνδυνον ὃν ἀναποδράστως διατρέχουσιν αἱ ἐπαρχίαι αὗται, τοῦ νὰ ἴδωσιν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἐγκαθιστάμενα ἐν ἑαυταῖς τὰ Μουσουλμανικὰ πλήθη, ἅτινα θέλουσιν ἐγκαταλίπει τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἐρζεγοβίνην καὶ ἅτινα θέλουσι τροποποιήσει τοιοτοτρόπως τὸν σχεδὸν καθαρῶς μέχρι τοῦδε Ἑλληνικὸν ἢ Ἀλβανικὸν πληθυσμὸν τῶν ἐπαρχιῶν μας, ἅμα ὡς αἱ χῶραι αὗται κηρυχθῶσιν αὐτόνομοι, κατέληξα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὐ μόνον ἐπέστη ἡ ὥρα ὅπως Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ φροντίσωσι περὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν ὑπάρξεως, χωρίζοντες τὴν τύχην των ἀπὸ τὴν τύχην τῆς καταρρεούσης Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλ' ὅτι ἤδη πᾶσα στιγμὴ ἀπολλυμένη ἔχει ἀνεκτίμητον ἀξίαν, καθόσον αἰφνιδία συνομολόγησις τῆς εἰρήνης δύναται νὰ καταστρέψῃ πάντα τὰ σχέδια ταῦτα καὶ τὰ νῦν ὑφιστάμενα στοιχεῖα τῆς βεβαίας καὶ ἀμέσου ἐπιτυχίας.

Ἐνταῦθα μὲ διέκοψε λέγων: «Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ δαπανῶμεν πλειότερον χρόνον ὅπως πείσωμεν ἀλλήλους περὶ τῶν ἀληθειῶν τούτων καὶ περὶ τοῦ κατεπείγοντος τῶν καιρῶν. Τοῦτο σᾶς λέγω ὅτι, ἀφ' ἧς ἡμέρας μᾶς ἀνηγγέλθη ἡ προσεχὴς ἔλευσίς σας, ἡμέραν καὶ νύκτα συνδιεσκεπτόμεθα μετὰ τῶν συναδέλφων μου, περὶ τῶν πραγμάτων τούτων, τόσῳ δὲ ἀναγνωρίζομεν τὸ κατεπεῖγον τῶν περιστάσεων, ὥστε ἐγένετο ἀπόφασις νὰ τελειώσωμεν τὰ πάντα, εἰ δυνατόν, ἐντὸς δύο μεθ' ὑμῶν συνεντεύξεων μέχρι τῆς Τετάρτης, τὴν δὲ Παρασκευὴν νὰ ἀναχωρήσω διὰ τοῦ Αὐστριακοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὅπως ἀνακοινώσω τὰ ἀποφασισθέντα καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ συναδέλφους μας καὶ προβῶμεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου· Ἐὰν ὑμεῖς σπεύδετε καθ' ἕν, ἡμεῖς σπεύδομεν κατὰ δέκα καὶ ἴσως κάτι πλειότερον ὑμῶν γινώσκομεν. Τὸ νὰ ἑνώσωμεν τὰς προσπαθείας μας Ἀλβανοὶ καὶ Ἕλληνες πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ εἶνε, ἐλπίζω, ἔργον εὔκολον, ἀρκεῖ νὰ θέσωμεν ἑκάτεροι κατὰ μέρος πᾶσαν ὑπερβολικὴν ἀξίωσιν καὶ ἰδιοτέλειαν».

«Χαίρω, εἶπον, ὅτι μὲ προλαμβάνετε, καθόσον ἀκριβῶς τοιοῦτον εἶνε τὸ πνεῦμα ὑφ' οὗ ἐμφορεῖται ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις καὶ τοιαύτη ἡ οὐσία τῶν ὁδηγιῶν ἃς ἔχω. Ἔρχομαι λοιπὸν νὰ σᾶς προτείνω τὴν σύμπραξιν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν πρὸς ἀποῤῥιψιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἕνωσιν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου ἐπὶ τῇ βάσει ἐντελοῦς ἰσονομίας, αὐστηρᾶς ἐξασφαλίσεως τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ παραχωρήσεως εὐρυτάτων προσωπικῶν πλεονεκτημάτων, ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν, εἰς τὰ ἄτομα ἐκεῖνα ἐκ τῶν Ἀλβανῶν, ἅτινα θέλουσι συντελέσει εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ κοινοῦ ἡμῶν σκοποῦ. Δὲν λέγω δὲ ὁποίων καὶ ὁπόσων ἐξαιρετικῶν τιμῶν ἀντικείμενον θέλετε γενῇ ὑμεῖς καὶ ὁ Μεχμέταλη βέης, οἱ δύο πρωταγωνιστοῦντες ἀρχηγοὶ τοῦ ἔργου, διότι δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ παρεξηγήσητε».

Καθόσον προέβαινον εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην, παρετήρουν ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Ἀβδούλβεη σημεῖα προφανοῦς δυσαρεσκείας καὶ, ἐπὶ τέλους, μὲ διέκοψεν αὐτὸς λέγων: «Ἀλλὰ δὲν ἐλάβατε γνῶσιν τῆς συνεντεύξεώς μου μετὰ τοῦ Μαυρομμάτη;» Βλέπων ὅτι ἐσκόπει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν συζήτησιν εἰς ὃ σημεῖον τὴν εἶχεν ἀφήσει ἡ μετὰ τοῦ Κ. Μαυρομμάτη συνέντευξις καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιφυλάξω εἰς ἐμαυτὸν πλειοτέραν ἐλευθερίαν κινήσεων, ἀπήντησα: «Μάλιστα, μοὶ ἀνέφερε περὶ αὐτῆς ὁ Ὑπουργὸς ἐν πρόοδῳ, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ταύ-

την τὴν στιγμὴν δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς πάσας αὐτῆς τὰς λεπτομερείας». «Λοιπόν, προσέθηκεν, ἐγὼ νὰ σᾶς εἴπω τί τῷ ἐπροτείναμεν, ἀφοῦ τῷ ἐξηγήσαμεν ὅτι ἄνευ τούτου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γενῇ τίποτε. Πρέπει μάλιστα νὰ σᾶς εἴπω ὅτι ὁ τρόπος τοῦ Μαυρομμάτη δὲν μᾶς ἤρεσε διόλου· ὡμίλει ὑπὲρ τὸ δέον ὑπερηφάνως ἢ κάλλιον πολὺ ἀποτόμως, δὲν ἐλάμβανε ποσῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἔχομεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἀλβανοὶ τὴν ὑπερηφάνειάν μας καὶ ἐπιθυμοῦμεν νὰ μὴ μᾶς περιφρονῶσιν ὅταν δὲν περιφρονοῦμεν τοὺς ἄλλους. Ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ὁ Μαυρομμάτης ὡμίλει ἐπείσθην τότε ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν ἤθελε νὰ γενῇ τι, διὸ ἀμέσως ἐδήλωσα εἰς αὐτὸν ὅτι εἶνε περιττὴ πᾶσα περαιτέρω διαπραγμάτευσις καὶ διεκόπη ἡ συζήτησις, καίτοι ἀπεχωρίσθημεν ὡς καλοὶ φίλοι, ἐκφράσαντες ἀμοιβαίως τὴν λύπην μας ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ, εἰπόντες δὲ ὅταν ἐδίδομεν τὰς χεῖρας πρὸς ἀποχαιρετισμόν:

»Ἡμεῖς εἴπομεν καὶ τότε εἰς τὸν Μαυρομμάτην καὶ τὸ ἐπαναλέγομεν, ὅτι ὁ μόνος πόθος ἡμῶν τῶν Ἀλβανῶν εἶνε νὰ διασώσωμεν τὴν Ἀλβανικὴν Ἐθνικότητα, ὅτι δεχόμεθα προθύμως νὰ συμπράξωμεν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὅτι ἐννοοῦμεν νὰ ἱδρύσωμεν Ἡγεμονίαν Ἀλβανικὴν ὑποτελῆ τῆς Ἑλλάδος· Ἐὰν ἁπλῶς μόνον ἑνωθῶμεν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τετέλεσται· τὸ ὄνομα τῆς Ἀλβανίας θέλει τάχιστα ἐκλείψει καὶ θέλει ἐντελῶς λησμονηθῇ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε Ἀλβανικὴ φυλή· Αἱ ἰδέαι αὗται δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα ἐσπευσμένων οὐδὲ προσφάτων σκέψεων, τοὺς κινδύνους οὓς διατρέχει ἡ Ἀλβανικὴ Ἐθνότης τοὺς διαβλέπομεν ἀπὸ τριακονταετίας ἤδη, ὁσάκις εἰς τὴν πατρίδα μας συνερχόμεθα τρεῖς Ἀλβανοί, τὸ θέμα τῶν διαλέξεών μας δὲν εἶνε ἄλλο· βλέπεις ὅτι αἱ τρίχες μου εἶνε λευκαί; ἐλευκάνθησαν ἀπὸ τὰς σκέψεις ταύτας, αἵτινες νυχθημερὸν μὲ κατέχουσιν, ὅ,τι λοιπὸν σήμερον σᾶς προτείνομεν εἶνε ἡ ἀπόφασις εἰς ἣν κατελήξαμεν μετὰ πολυετεῖς σκέψεις καὶ συζητήσεις».

«Ἐπιτρέψατε νὰ σᾶς διακόψω, τῷ εἶπον πρὸς στιγμήν. Λέγετε ὅτι ὁ μόνος σκοπὸς τῆς ἀξιώσεώς σας, νὰ ἱδρύσητε Ἀλβανικὴν Ἡγεμονίαν ὑποτελῆ τῇ Ἑλλάδι, εἶνε νὰ διασώσητε τὴν Ἐθνικότητά σας, ἀλλ' ἆρα εἶνε τοῦτο τὸ προσφορώτερον πρὸς τὸν σκοπὸν ὑμῶν μέσον; Δὲν λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν εἰς ὁποίους καὶ ὁπόσους κινδύνους μία τοιαύτη ἡγεμονία θέλει εἶσθαι ἐκτεθειμένη; ὅτι θέλει ἀείποτε διατελῇ ἕρμαιον πολλῶν καὶ ποικίλων ἐξωτερικῶν ραδιουργιῶν; ὅτι καὶ Αὐστριακοὶ καὶ Σλαῦοι καὶ Ἰταλοὶ θέλουν σᾶς ἐκμεταλλεύεσθαι πρὸς ἴδιον ἕκαστος τέλος; ὅτι θέλουν ἀπαύστως προκαλεῖ καὶ δημιουργεῖ μεταξὺ ὑμῶν διαιρέσεις, ἔριδας καὶ πάθη, ὅπως διατηρῶσι τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἡγεμονίας ὑμῶν εἰς ἐκκρεμότητα, καὶ διανεμηθῶσι τὴν χώραν σας ἐν καιρῷ εὐθέτῳ; Φοβεῖσθε, λέγετε, ὅτι ἐὰν ἁπλῶς ἑνωθῆτε μεθ' ἡμῶν, θέλει ἀπολεσθῇ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς Ἀλβανίας· ὅπως ἐξαλείψωμεν τοιοῦτον φόβον, σᾶς προτείνομεν νὰ προσλάβῃ ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν τὸν τίτλον «Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν». Πολὺ δικαιοτέρους καὶ σπουδαιοτέρους φόβους ὀφείλετε, φρονῶ, νὰ ἔχητε ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας, εἴποτε ἐλάμβανον αὗται κυριαρχίαν τινὰ ἐπὶ τῆς χώρας σας εἰς τοιαύτην περίπτωσιν, οὐ μόνον τὴν Ἐθνικότητά σας ἠθέλετε ἀναποφεύκτως ἀπολέσῃ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν βαθμηδὸν τὴν θρησκείαν σας.

»Γιγνώσκετε, πιστεύω, ὅτι ὀλίγιστα ἔθνη ἐν Εὐρώπῃ δύνανται νὰ καυχηθῶσι ἐπὶ ἀνεξιθρησκείᾳ ὅσον ἡ Ἑλλάς, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, εὐτυχῶς ἢ ἀτυχῶς, ὀλίγιστα μεριμνῶμεν περὶ μελλούσης ζωῆς—ὁ κλῆρός μας οὐδέποτε ἐξέφερε τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Παράδεισος εἰς μόνους τοὺς Ὀρθοδόξους εἶναι προσιτός, οὐδ' ὅτι ὀφείλει νὰ ἐπιβάλῃ τὸ δόγμα του εἰς τοὺς ἀλλοθρήσκους. Οὐδέποτε ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐπεδόθη εἰς τὸν προσηλυτισμόν. Πρόχειρος, καίτοι τετριμμένη, ἀπόδειξις τούτου, εἶνε ἡ πλήρης θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ ἐλευθερία, ἧς ἀπολαύουν οἱ ἐν Ἑλλάδι Μουσουλμάνοι καὶ Ἰσραηλῖται. Τολμῶ νὰ σᾶς εἴπω ὅτι σχεδὸν ἐπίσης ἀποστρέφομεθα τὸν προσηλυτισμὸν ὅσον καὶ τοὺς ἀλλαξοπιστοῦντας Ἕλληνας.

»Ἡ Καθολικὴ ὅμως Ἐκκλησία ἀπροκαλύπτως ἀποκαλεῖ ἑαυτὴν Eglise militante, ἐπιδιώκει ἐκ παντὸς τρόπου τὸν προσηλυτισμόν καὶ ἤδη βλέπετε ὁποίας προόδους ἐποίησεν ἐν τῇ ἄνω Ἀλβανίᾳ εἰς διάστημα χρόνου σχετικῶς βραχύ. Δύνασθε νὰ διίδητε εὐκρινῶς ἀπὸ τοῦδε ὁποίας προσπαθείας θέλει καταβάλει ὁ Δυτικὸς κλῆρος ὅπως σᾶς προσηλυτίσῃ, ἅμα ὡς ἔλθητε εἰς πολιτικὴν συνάφειαν μετά τινος καθολικῆς Δυνάμεως».

«Γιγνώσκομεν καλῶς τὴν ἀνεξιθρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, ἀπήντησεν ὁ Ἀβδοὺλ. βέβαιος· ἐὰν δὲ ἐγινώσκετε τοὺς Κάτω Ἀλβανούς, ἠθέλετε ἔχῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶναι ἐξίσου

ὡς ὑμεῖς ἀνεξίθρησκοι. Ὁ λόγος δι' ὃν ζητοῦμεν τὴν ἵδρυσιν διακεκριμένης Ἡγεμονίας καὶ οὐχὶ τὴν συγχώνευσιν ἡμῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν εἶνε λόγος θρησκευτικός, εἶνε λόγος πολιτικὸς καὶ πρακτικός. Μὴ λησμονεῖτε ὅτι ὅλοι οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἔχουσι τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν ἣν ἔχω ἐγὼ καὶ οἱ συνάδελφοί μου, μεθ' ὧν σχεδιάζομεν τὰ περὶ τῆς πατρίδος μας ταῦτα, μὴ λησμονεῖτε ὅτι λαὸς εἰθισμένος μέχρι τοῦδε νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν δεσπότην τῶν Χριστιανῶν, δὲν δύναται διὰ μιᾶς καὶ ἀποτόμως νὰ δεχθῇ τὴν ἰδέαν, ὅτι θέλει παραδοθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Χριστιανῶν. Ἐγὼ καὶ ἄλλοι ὅμοιοί μου κατανοοῦμεν κάλλιστα τί ἐστὶ ἰσότης ἐνώπιον τοῦ νόμου, ἀλλ' ὁ ἀμαθὴς Ἀλβανὸς θὰ εἴπῃ: πῶς ἰσότης ἐνώπιον τοῦ νόμου; δηλαδὴ θὰ δύναται ὁ Ἕλλην χωροφύλαξ ἢ δικαστικὸς κλητὴρ νὰ ἀνοίγῃ τὴν θύραν τοῦ χαρεμίου μου καὶ νὰ εἰσέρχεται ἀτάραχος πρὸς ἀνεύρεσίν μου; Ἐννοεῖτε ὅτι προλήψεις καὶ ἐνστάσεις τοιαύτας θέλομεν ἀπαντήσει πλείστας καὶ ἂν θέλωμεν νὰ εἴμεθα πρακτικοί, ἐὰν θέλωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ μας, ὀφείλομεν νὰ σταθμίζωμεν ἀκριβῶς πᾶσαν δυσκολίαν καὶ νὰ ἀπαλλάσσωμεν ἐκ τῶν προτέρων καὶ νὰ μὴ πλανώμεθα εἰς θεωρίας».

«Δὲν βλέπω, διέκοψα, τόσῳ μεγάλην τὴν δυσχέρειαν ταύτην, ὅταν μάλιστα εἰς τὰ μέρη ἔνθα πλεονάζει οὐσιωδῶς τὸ Ἀλβανικὸν στοιχεῖον, ἐφαρμοσθῇ σύστημά τι αὐτοδιοικήσεως, Ἀλβανικῆς, ἱκανοποιοῦν τὰς ἐθνικὰς ταύτας ἢ θρησκευτικὰς εὐαισθησίας.

«Ἕτερος λόγος, ἐξηκολούθησε, τῆς ἱδρύσεως Ἀλβανικῆς Ἡγεμονίας ἐπίσης σπουδαιότατος εἶνε ὁ ἑξῆς: Γιγνώσκετε, ὅτι τὰ σχέδια περὶ ὧν τὼρα πραγματευόμεθα ἀφορῶσιν εἰς μόνον ἡμᾶς τοὺς Τόσκους τῆς Κάτω Ἀλβανίας. Οἱ Γέγαι καὶ λοιποὶ τῆς Ἄνω Ἀλβανίας οὐδόλως φροντίζουσιν εἰ σέτι περὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐὰν αὔριον ἡμεῖς ἑνωθῶμεν ἁπλῶς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, θὰ τοῖς εἴπωσιν ἀμέσως οἱ χοτζάδες ὅτι ἠνώθημεν μετὰ τῶν ἀπίστων καί, εἴτε θὰ μᾶς κτυπήσουν, εἴτε θὰ σχηματίσουν αὐτοὶ Ἀλβανικὴν Ἡγεμονίαν πρὸς τὴν ὁποίαν θέλουν σπεύσει νὰ ἑνωθῶσιν οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Τουρκίας Ἀλβανοί. Ἐὰν ὅμως ἅμα τῇ κηρύξει τῆς ἀνεξαρτησίας ἡμῶν ἀνακηρύξωμεν καὶ τὴν σύστασιν Ἀλβανικῆς Ἡγεμονίας, δύναμαι νὰ σᾶς ἐγγυηθῶ ὅτι τὸ ὑπέρτερον τῆς Ἀλβανικῆς Ἑνότητος ἔσται τὸ σῶ ἰσχυρὸν εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν, ὥστε ἀμέσως θέλουσι παρακαλέσει νὰ τοὺς συμπεριλάβωμεν. Ἔχομεν ἤδη καὶ τινας συνεννοήσεις πρὸς τινας ἀρχηγοὺς ἐκείνων τῶν μερῶν, εὐαρίθμους μέν, ἀλλ' ἄνδρας ἀποφασιστικούς, ὧν ἡ προσχώρησις θέλει παρασύρει ἀμέσως μὲν τοὺς πλείστους, βαθμηδὸν δὲ ἅπαντας τοὺς λοιπούς».

Δὲν ἐδίστασα, Κύριε Ὑπουργέ, νὰ ὁμολογήσω πρὸς τὸν Ἀβδοὺλβεη, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἐπιχειρημάτων του, τοῦτο μόνον μοὶ ἐφαίνετο τὸ ἀξιώτερον λόγου.

«Τὼρα, εἶπεν, ἡ Ἀλβανικὴ αὕτη Ἡγεμονία θέλει ἀπαρτίζεσθαι ὑπὸ τῆς Κάτω Ἀλβανίας κατ' ἀρχὰς καὶ τῆς Ἠπείρου». «Πῶς τῆς Ἠπείρου! ἀνέκραξα. Ἐθέσαμεν, εἶπον, ὡς βάσιν τῆς συνδιαλέξεώς μας τὴν ἐγκατάλειψιν πάσης ὑπερβολικῆς ἀξιώσεως καὶ ἰδιοτελείας, ἀλλ' ἡ ἀπαίτησίς σας αὕτη εἶνε ὑπερβολικωτέρα, ἢ ἐὰν ἡμεῖς ἀντεποιούμεθα τὴν Σκόδραν ἢ τὴν Πρισρέννην ὡς ἐπαρχίαν Ἑλληνικήν». «Δὲν ἐγινώσκετε τὴν ὁροθεσίαν ταύτην τῆς Ἡγεμονίας; ἠρώτησε, δὲν τὸ ἐξέθεσεν ὁ Μαυρομμάτης; Τὸ εἶπον εἰς αὐτὸν λίαν σαφῶς καὶ ἀκριβῶς, καὶ ὅταν τὸ ἀπέρριψε διέκοψα τὰς διαπραγματεύσεις». «Τὼρα ἐννοῶ, εἶπον, διατί σᾶς ἐφάνη ὑπερήφανον τὸ ὕφος τοῦ Κ. Μαυρομμάτη· βεβαιωθῆτε ὅτι οὐχὶ μόνον ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα ὅτι ὁ Ὑπουργὸς δὲν μοὶ ἀνέφερέ τι τοιοῦτον, ἀλλ' ἐὰν μοὶ ἦτο γνωστὸν ἤθελον ἀδιστάκτως παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ μιᾶς ἐντολῆς, ἧς ἡ ἀποτυχία ἦτο ἐκ τῶν προτέρων προφανής.

»Εἶνε δυνατὸν ποτὲ νὰ πιστεύσετε ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἀντὶ ἀδρῶν δαπανῶν καὶ σπουδαιοτάτων θυσιῶν εὑρίσκεται σήμερον ἐντελῶς ἐξωπλισμένη καὶ ἑτοίμη ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν της, ἥτις τοιαύτας ἐνθαρρύνσεις πρὸς τοῦτο λαμβάνει καθ' ἡμέραν παρὰ τῆς δημοσίας γνώμης ἐξ Εὐρώπης, ὅτι ἡ Ἑλλάς, λέγω, θέλει παραδόσει τόσον ἀπαθῶς, ἔστω καὶ πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἤπειρον, τὴν γῆν, ἥτις παρήγαγε τόσους γενναίους πολίτας, τόσους ἥρωας, τόσους μάρτυρας, τόσους ἐργάτας τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν πολιγγενεσίας! Σεῖς πρὸ ὀλίγου ἐλέγετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ πλανώμεθα εἰς θεωρίας, ἀλλὰ νὰ λύωμεν πρακτικῶς τὰς δυσχερείας. Εἴσθε εἰς ἀμηχανίαν πῶς ἠθέλατε ἐξοικειώσει τοὺς συμπατριώτας σας πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἰσονομίας καὶ τῆς ἐλευθερίας, καὶ λοιπὸν πιστεύετε ὅτι εἶνε εὔκολον νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς Σουλιώτας καὶ τοὺς Ἠπειρώτας μας, εἰς τὸν πλέον ἴσως φιλοπάτριδα λαόν μας; δὲν εἴσθε μέλη τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου,

ἀνήκετε εἰς Ἡγεμονίαν Ἀλβανικήν, καὶ πότε ταῦτα; καθ' ἣν στιγμὴν καὶ Θεσσαλοὶ καὶ Μακεδόνες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἑνοῦνται μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος; Εἶνε δυνατὸν νὰ φαντάζεσθε ὅτι θέλει ποτὲ εὑρεθῇ ἐν Ἑλλάδι Κυβέρνησις τολμῶσα νὰ εἴπῃ κἂν τοιαῦτα πράγματα, χωρὶς νὰ λιθοβοληθῇ; Εἶνε δυνατὸν νὰ φρονῆτε ὅτι καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι πολυάριθμοι Ἠπειρῶται καὶ οἱ ἐν Ἠπείρῳ ἄνδρες μας θέλουσι στέρξει εἰς τοιαύτην λύσιν; Δὲν σκέπτεσθε ὅτι καὶ ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις συνήνει πρὸς στιγμὴν εἰς τοιαύτην διευθέτησιν τῶν πραγμάτων, οἱ Ἠπειρῶται ἤθελον διατελεῖ εἰς διαρκεῖς στάσεις καὶ πολέμους κατὰ τῆς Ἡγεμονίας καὶ ὅτι, ἐπὶ τέλους, οὐ μόνον τὸ ἔργον τῆς ἀδελφοποιήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν δύο φυλῶν ἤθελεν ἐντελῶς μηδενισθῇ, ἀλλ' ἤθελεν ἐπέλθῃ ταχὺς ὁ κίνδυνος τῆς ξένης κατακτήσεως διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξαντλήσεως ἀμφοτέρων, ὑμῶν δὲ πρώτων καὶ πρὸ πάντων;»

«Τοιοῦτος κίνδυνος, ἀπήντησεν, οὐδόλως ὑπάρχει, οὐδὲ τὸν φοβούμεθα. Ἡμεῖς προτιθέμεθα εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας ἡμῶν καὶ τὴν δήλωσιν τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὑποτελείας μας, νὰ ἱδρύσωμεν πολίτευμα συνταγματικόν, νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν, νὰ δώσωμεν δὲ τοιαῦτα πλεονεκτήματα εἰς τοὺς Ἠπειρώτας ἀμέσως, ὥστε μηδέποτε νὰ δυσαρεστηθῶσιν. Ἡμεῖς, ἄνδρας πεπαιδευμένους, ἱκανοὺς νὰ νομοθετῶσι καὶ μᾶς κυβερνῶσι, δὲν ἔχομεν, ἴσα ἴσα θέλομεν τοὺς Ἠπειρώτας ὅπως μᾶς χειραγωγήσωσιν». Ἀφοῦ δὲ ἀπεπειράθη ἐνταῦθα νὰ μοὶ ἀποδείξῃ ὅτι ἀνέκαθεν οἱ Ἠπειρῶται ἦσαν Ἀλβανοί, ὅτι καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Πύρρου ἦν Ἀλβανή, συγγράψασα καὶ βιβλίον ἀλβανιστί, καὶ τὰ παρόμοια, ἐγὼ δὲ τὸν ἐπανήγαγον ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς πραγματικότητος, μοὶ προσέθηκε: «Τέλος, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι μέρος τῆς Ἠπείρου εἶνε Ἑλληνικόν, ὡς κατοικούμενον καθαρῶς ὑπὸ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ἀξίωσις ὑμῶν δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνῃ πρὸς βορρᾶν τὴν γραμμὴν τοῦ Δελβίνου, Παλαιοπωγωνιᾶς, Κονίτσης καὶ Ζαγορίου, ἡ θυσία τὴν ὁποίαν ζητοῦμεν νὰ κάμετε, ἐὰν θυσίαν τὴν θεωρεῖτε ὑφ' οὓς ὅρους τὴν ζητοῦμεν, δὲν ὑπερβαίνει τὰς 60—70 χιλιάδας ψυχῶν. Ἀντ' αὐτῆς ὅμως σᾶς προσφέρομεν τὴν σύμπραξίν μας, δι' ἧς θέλετε ἀναιμωτεὶ κυριεύσει τὴν Θεσσαλίαν καὶ προβῇ ἀμέσως εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ καταλάβετε χωρὶς νὰ χάνητε στιγμήν, σᾶς προσφέρομεν τὴν συμμαχίαν ἡμῶν καὶ τὴν ἐπιμαχίαν, δι' ἧς ὄχι μόνον τὰς ἑλληνικὰς καὶ ἀλβανικὰς χώρας θέλομεν ἀμέσως καταλάβει, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Σλαύους θέλομεν ἐπιβληθῇ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτὴν θέλετε ταχέως στήσει τὴν πρωτεύουσάν σας, διότι τίς εἶνε ἡ φυλὴ ἐκ τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὑπαρχουσῶν, ἥτις δύναται νὰ ἀντιστῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν ἡνωμένων; Ἐὰν μείνωμεν εἰς ταῦτα σύμφωνοι, ἐγὼ καὶ οἱ συνάδελφοί μου θὰ ἀπέλθωμεν ἀμέσως εἰς τὴν πατρίδα μας. Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἀφίξεώς σου, συνετάξαμεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν Βεζύρην, δι' ἧς τῷ ἐκθέτομεν ὅτι οἱ Μαυροβούνιοι ἐξ Ἄρκτου καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκ Μεσημβρίας ἀπειλοῦν νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὅτι ἡ πατρίς μας τρέχει τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἑπομένως ἱκετεύομεν τὴν Κυβέρνησιν ἵ νὰ πέμψῃ ἀμέσως ἀρκοῦντα στρατὸν πρὸς ὑπεράσπισιν ἡμῶν, ἵ νὰ μᾶς δώσῃ 80.000 ὅπλων καὶ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ φροντίσωμεν ἡμεῖς περὶ τῆς προστασίας τῆς πατρίδος μας. Τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἐνεργῶ νὰ ὑπογράψωσιν ὅλοι οἱ παρεπιδημοῦντες ἐνταῦθα διακεκριμένοι Ἀλβανοὶ καὶ προσεχῶς θέλομεν ἐπιδώσει τῷ Βεζύρῃ.

»Στρατὸν δὲν δύνανται νὰ μᾶς πέμψωσιν, ὅπλα ἴσως μᾶς δώσωσιν, ἀλλὰ καὶ δὲν δύνανται νὰ μᾶς ἐμποδίσωσι νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀλβανίαν ὅπως μεριμνήσωμεν περὶ τῆς ὑπερασπίσεως αὐτῆς. Ἅμα μεταβάντες ἐκεῖ, θέλομεν συνεννοηθῇ μετὰ τῶν μεμυημένων συναδέλφων μας, θέλομεν συναθροίσει, λόγῳ ὑπερασπίσεως τοῦ τόπου κατὰ τῆς ἐπικειμένης εἰσβολῆς τῶν Ἑλλήνων. ὅσους πλειστέρους δυνηθῶμεν ὁπαδούς. Καθ' ὅλην τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Ἀλβανίαν, ὑπάρχει σήμερον στρατὸς ἐκ 15 χιλιάδων ἀνδρῶν, ὅλων Ἀλβανῶν. μόνον τοὺς ἀξιωματικοὺς ἐχόντων Ἀνατολίτας. Τὸ κίνημα θέλομεν ἐνεργήσει ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας. Τοὺς Ἀνατολίτας ἀξιωματικοὺς θέλομεν περικυκλώσει καὶ συλλάβει εἰς τὰς οἰκίας των, κειμένας ἐκτὸς τῶν στρατώνων, (ὁ στρατὸς καὶ οἱ ζαπτιέδες εἶνε ἄνθρωποι οἵτινες θὰ μᾶς ἀκολουθήσωσι), τὸ αὐτὸ θέλομεν πράξει πρὸς τοὺς Βαλῆδες καὶ τοὺς Διοικητάς. Μία διλοχία Ἀλβανῶν ζαπτιέδων θέλει διευθυνθῇ πρὸς τὴν Πύλην τοῦ Φρουρίου Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δὲ ὅτι οἱ ἐν ταῖς εἱρκταῖς κακοῦργοι ἐδραπέτευσαν ἤ πρόκειται νὰ δρα

πετεύσουν, θὰ ζητήσῃ ὁ λοχαγὸς νὰ τῷ ἀνοιχθῇ ἡ Πύλη τοῦ Φρουρίου· τούτου γενομένου, οἱ περὶ αὐτὸν στρατιῶται εἰσορμῶντες θέλουν συλλάβει τοὺς ἐν αὐτῷ 15 Ὀθωμανοὺς πυροβολητὰς καὶ καταστῇ κύριοι τοῦ Φρουρίου, εἰς δὲ ἐκεῖθεν κανονιοβολισμὸς ἔσται τὸ σύνθημα ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν σύλληψιν τῶν λοιπῶν ἐν τῇ πόλει Ἀρχῶν.

»Ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις θέλει τότε ἀμέσως ἀναγγείλει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἀλβανίας εἰς τε τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς θέλομεν στρατολογεῖ πρὸ τοῦ κινήματος, ἐπὶ λόγῳ ὅτι φοβούμεθα εἰσβολὴν Ἑλλήνων, σεῖς, ἐπὶ λόγῳ τῶν ἡμετέρων στρατολογιῶν, ὀφείλετε νὰ συναθροίζετε τὸν στρατόν σας περὶ τὴν μεθόριον γραμμήν, ἅμα δὲ ἡμεῖς σᾶς τηλεγραφήσωμεν ὅτι ἐκηρύχθημεν ἀνεξάρτητοι, πρέπει ἀμέσως καὶ ὑμεῖς νὰ εἰσβάλητε εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς δύο πράγματα ὀφείλομεν ἀμοιβαίως νὰ προσέξωμεν: Νὰ μὴ κάμητε ὑμεῖς τὸ ἐλάχιστον ἐπιδρομικὸν κίνημα πρὶν ἢ κηρύξωμεν ἡμεῖς τὴν ἀνεξαρτησίαν μας, διότι, ἐὰν ἅπαξ συμβῶσι συμπλοκαὶ μετὰ τῶν κατὰ τὰ μεθόριά σας Ἀλβανῶν καὶ χυθῇ αἷμα μεταξὺ αὐτῶν καὶ Ἑλλήνων, ἡ ἐπιτέλεσις τῶν παρόντων ἡμῶν συνδυασμῶν ἔσται δυσχερεστέρα. Ἐπίσης πρέπει νὰ τηρηθῇ, ἐπί τινας τοὐλάχιστον ἡμέρας, μυστικὴ ἡ συμμαχία καὶ ἐπιμαχία ἡμῶν, μέχρις οὗ ἡ Ἀλβανικὴ Προσωρινὴ Κυβέρνησις ἐνισχυθῇ ἀρκούντως, προετοιμάσῃ δὲ εἰς τοῦτο καὶ τὰ πνεύματα τῶν φανατικωτέρων.

»Ἐὰν ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις ἀρνηθῇ νὰ μᾶς δώσῃ ὅπλα πρέπει νὰ μᾶς δώσητε ὑμεῖς 20.000 ὁπισθογεμῆ Chassepots. Ἐὰν οἱ Τοῦρκοι, γενομένης αἰφνιδίου εἰρήνης, τραπῶσι καθ' ἡμῶν, τῶν συμμάχων, ἐννοεῖται ὅτι θὰ πολεμήσωμεν καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θέλει μᾶς παρέχει τὰ ἀναγκαῖα χρήματα ἐπὶ λόγῳ δανείου πρὸς τὴν Ἡγεμονίαν. Τροφῶν ἀνάγκην δὲν ἔχομεν, διότι ἡ δεκάτη ἐτηρήθη ἐφέτος εἰς τὸν τόπον. Ἄλλων χρημάτων ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἔχομεν χρείαν— ἴσως μόνον σᾶς ζητήσωμεν περὶ τὰς 10.000 λιρῶν, ὅπως τὰς μεταχειρισθῶμεν πρὸς τινας ὁπλαρχηγοὺς εἰς τὴν Δίβρα. Μόκρα (καὶ τινα ἄλλα μέρη οὐχὶ γνωστά μοι), ὅπως τοὺς πείσωμεν νὰ κινηθῶσι συγχρόνως μὲ ἡμᾶς. Ἐὰν τὰ πράγματα νίνωσιν ὅπως προτείνω, ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι καὶ σεῖς καὶ ἡμεῖς θέλομεν πραγματοποιήσῃ τὸν σκοπόν μας ἀναιμωτεὶ, διότι ἡ Τουρκία δυνάμεις νὰ πέμψῃ καθ' ἡμῶν δὲν ἔχει, οἱ δὲ ἐν Θεσσαλίᾳ βέηδες οὐχὶ μόνον εἶνε ἐξοικειωμένοι πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλληνικῆς κατακτήσεως, ἀλλὰ καὶ πρός τινας ἐξ αὐτῶν ἔχομεν συνεννοήσεις».

Παραλείπω, Κύριε Ὑπουργέ, ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα ὅσα ἐπιχειρήματα μετεχειρίσθην, ἀντικρούων ἰδίως τὴν ἰδέαν τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Ἀλβανικὴν Ἡγεμονίαν, διότι σπεύδω νὰ φθάσω εἰς συμπεράσματα τῆς μακρᾶς ταύτης ἐκθέσεως.

Ἡ συνέντευξις ἡμῶν διήρκει ἤδη ἀπὸ τριῶν ὡρῶν, καὶ βλέπων ὅτι ὁ Ἀβδούλβεη ἐφαίνετο ἀμετάτρεπτος ἐπὶ τοῦ ὅρου τούτου, ἤρχισα νὰ τὸν βολιδοσκοπῶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἡγεμόνος, θεὶς τὴν ἐρώτησιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνωνται ἐπιφανεῖς οἱ κίνδυνοι τῶν ἐγχωρίων φιλοδοξιῶν καὶ ἀντιζηλιῶν. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι καὶ περὶ τούτου προέβλεψαν καὶ ἀπεφάσισαν, μηδεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ γενῇ ἡγεμών, νὰ ζητήσωσι δὲ ἡγεμόνα ξένον, Γερμανὸν ἤ Ἄγγλον.

«Δὲν ἐννοῶ, τῷ εἶπον, διατί ἐν τοιαύτῃ τινὶ περιπτώσει νὰ μὴ ζητήσητε ὡς ἡγεμόνα τὸν βασιλόπαιδα ἡμῶν Γεώργιον, τοῦτο τοὐλάχιστον ἤθελεν εἶσθαι καὶ τις ἱκανοποίησις διὰ τοὺς ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ Χριστιανούς». «Ἐγώ, εἶπε, δὲν ἔχω τὴν ἐλαχίστην εἰς τοῦτο ἔνστασιν, ἀπ' ἐναντίας φρονῶ τοῦτο τὸ συμφέρότερον. δὲν ἐγένετο ὅμως λόγος μετὰ τῶν συναδέλφων μου καί, πρὶν ἢ ἀναλάβωμεν τοιαύτην ὑποχρέωσιν, ἀνάγκη εἶνε νὰ συνδιασκεφθῶμεν καὶ συμφωνήσωμεν. Αὔριον, εἶπε, θέλω ἀνακοινώσει πάντα ταῦτα εἰς αὐτούς, τὴν δὲ Τετάρτην πρέπει νὰ συναντηθῶμεν ἐκ νέου, ὅπως δώσωμεν εἰς πάντα ὁριστικὸν τέλος καὶ προβῶμεν ἀμέσως εἰς ἔργα».

Ταῦτα εἰσὶ τὰ οὐσιωδέστερα τῶν λεχθέντων κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην συνέντευξιν. Αἱ ἐντυπώσεις ἃς ἀπεκόμισα ἐξ αὐτῆς εἶνε τον) ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ λίαν νοήμων καὶ ἐπιτήδειος, φαίνεται μοι κατὰ τὰ πλεῖστα εἰλικρινὴς καὶ 2ον) ὅτι ἐννοεῖ τὸ κατεπεῖγον τῶν καιρῶν καὶ ὀργᾷ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν πατριωτικῶν αὐτοῦ πόθων. Ἡ ἀξίωσις τῶν Ἀλβανῶν νὰ προσλάβωσι τὴν Ἤπειρον εἰς τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν, καίτοι συνταγματικήν, ἔχει τι τὸ δυσφόρητον ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅταν ὅμως ἀναλογισθῇ τις ἀπαθῶς τὴν παροῦσαν τῆς Ἑλλάδος θέσιν, τὰς ἀτελεῖς αὐτῆς παρασκευάς, τὴν ἔλλειψιν τῶν μέσων πρὸς ὑποστήριξιν μακροῦ ἀγῶνος καὶ καταστρεπτικοῦ, ἐὰν τὸ

ἀλβανικὸν στοιχεῖον κηρυχθῇ κατ' αὐτῆς, τὸν κίνδυνον μιᾶς αἰφνιδίου εἰρήνης καὶ τὰς ἐκ ταύτης συνεπείας, ἐάν, αἱ μὲν Σλαυϊκαὶ ἐπαρχίαι κερδίσωσι τὴν αὐτονομίαν των, οἱ δὲ Τοῦρκοι φεύγοντας ἐκείνας, διασπαρῶσιν εἰς τὰς Ἑλληνικάς, ὅταν ἀναλογισθῇ πόσον ὠφέλιμος παρουσιάζεται ἡ σύμπραξις τῶν Ἀλβανῶν καὶ μάλιστα αὐτῶν ἀρχομένων πρώτων τοῦ ἀγῶνος ὡς ἐκεῖνοι προτείνουσι καὶ ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐὰν μή τι ἄλλο, τοὐλάχιστον τὴν Θεσσαλίαν ἀνακτῶμεν ἀμέσως, ὅταν σκεφθῇ ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ἄνευ γλώσσης, ἄνευ παιδείας, ἄνευ προοδευτικῆς θρησκείας, δὲν θέλουν δυνηθῇ νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ μακρὸν τὴν διακεκριμένην αὐτῶν ἐθνικότητα, ἀλλὰ θὰ ἀπορροφηθῶσι βαθμηδὸν καὶ ἀφομοιωθῶσιν ὑπὸ τῶν βαθυφρόνων Ἠπειρωτῶν, ὅταν, λέγω, σταθμίσῃ ὅλα ταῦτα, δὲν πρέπει, φρονῶ, νὰ ἀπεκρούσῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν Ἀλβανῶν ὅσον ὑπερβολικαὶ ἄν φαίνωνται καὶ διαμόρτῃ τὴν παροῦσαν μοναδικὴν εὐκαιρίαν. Ἐκ τῶν σκέψεων τούτων ὁρμώμενος σκοπὸν ἔχω, κατὰ τὴν συνέντευξιν τῆς αὔριον, ἐὰν μὴ κατορθώσω νὰ ἐξαιρεθῇ ἡ Ἤπειρος τῆς Ἡγεμονίας, καὶ ἐὰν μὴ πρόκηται νὰ συμφωνηθῶσι πάντα ταῦτα ἐγγράφως, νὰ τ' ἀποδεχθῶ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἀπέλθωσιν ἀμέσως οἱ φίλοι ἡμῶν Ἀλβανοὶ εἰς τὴν πατρίδα των κ' ἀρχίσωσι τὴν ἐνέργειαν τῶν συμφωνηθέντων. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ὁμιλιῶν δὲν ἔχω διδόμενα νὰ φρονῶ ὅτι θὰ ζητήσωσι νὰ γίνωσιν αἱ συμφωνίαι ἡμῶν ἔγγραφοι, καὶ ἄν τὸ ζητήσωσι, θέλω προσπαθήσει παντὶ σθένει νὰ τὸ ἀποφύγω.

Ἐὰν ὅμως ἐπιμείνωσι, παρακαλῶ ὑμᾶς, Κύριε Ὑπουργέ, νὰ μοὶ διαβιβάσητε τὰς ὁδηγίας ὑμῶν τηλεγραφικῶς τὴν Παρασκευὴν ἐπὶ τῇ λήψει τῆς παρούσης ἐκθέσεως.

Διατελῶ, Κύριε Ὑπουργέ,
εὐπειθὴς θεράπων
ΣΤ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

* * *

Ἐν Κων)πόλει τῇ 9)21 Δεκεμβρίου 1877
Κύριε Ὑπουργέ,

Διὰ τῆς ὑπὸ χρονολογίαν 7)19 ἀρχομένου ἐκθέσεώς μου, ἐπισταλείσης διὰ τῆς Βασιλικῆς Πρεσβείας, ἀνέφερα Ὑμῖν τὰ κατὰ τὴν πρώτην μετὰ τοῦ Ἀβδούλβεη συνέντευξίν μου.

Καθ' ἅ ἐν ἐκείνῃ ἐμείναμεν σύμφωνοι, ἀνέμενον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, τὴν Τετάρτην, καὶ τῆς ἑσπέρας ὅπως μὲ προσκαλέσῃ εἰς νέαν συνάντησιν. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεμίαν μοὶ ἔπεμψεν εἴδησιν, ἔκρινα καλὸν χθὲς τὸ ἑσπέρας νὰ τῷ μηνύσω ὅτι ἐπιθυμῶ ἀφεύκτως νὰ τὸν ἴδω σήμερον. Μοὶ ὥρισε λοιπὸν τόπον καὶ χρόνον συναντήσεως, καὶ σήμερον τὴν ἐννάτην πρωϊνὴν ὥραν μετέβην εἰς τὸ δωμάτιόν του. Μοὶ εἶπεν ὅτι δὲν μὲ ἐζήτησε πρότερον διότι κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν, ἣν εἶχε μετὰ τῶν συναδέλφων του τὴν Τρίτην, ἐν ᾗ παρευρέθησαν καὶ δύο Γέγαι, ἀντιπρόσωποι τῆς Ἄνω Ἀλβανίας, δὲν εἶχον φθάσει εἰς ὁριστικὰ ἀποτελέσματα, πρόκειται ὅμως σήμερον νὰ ἔχωσιν ἑτέραν συνδιάσκεψιν, καθ' ἣν πέποιθεν ὅτι θέλουσι μείνει ὁριστικῶς σύμφωνοι περὶ πάσης λεπτομερείας. Ποὶ εἶπεν ὅτι εἰς τὴν λαβοῦσαν ἤδη χώραν συνδιάσκεψιν ἀποδίδει πολλὴν σημασίαν, διότι πρώτην φορὰν ἦλθον εἰς σπουδαίας συζητήσεις μετὰ τῶν εἰρημένων Γέγων καὶ τοῖς ἐκοινοποίησαν τὴν ἰδέαν τῶν Κάτω Ἀλβανῶν περὶ τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεως, οἵαν ἐξέθηκα αὐτὴν εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα. Ὅτι τὴν ἰδέαν ταύτην οἱ Γέγαι, τὸ μὲν πρῶτον ἐπολέμησαν σφοδρῶς καὶ μετὰ πολλοῦ πάθους, δηλώσαντες ὅτι, ἐὰν ἐπέπρωτο νὰ ἑνωθῇ ἡ Ἀλβανικὴ φυλὴ μετά τινος χριστιανικοῦ κράτους, οὗτοι ἐπροτίμων τὴν μετὰ τῆς Ἰταλίας ἕνωσιν. Ὅτι ὁ Ἀβδούλβεης καὶ ὁ Μεχμεταλῆ βέης ἀντέκρουσαν τοῦτο καταδείξαντες τὸν κίνδυνον τῆς βεβαίας ἀπωλείας καὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικότητός των, ἐν περιπτώσει ἑνώσεως ἤ οἱουδήποτε πολιτικοῦ δεσμοῦ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι κατώρθωσαν νὰ τοὺς πείσωσι περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεως, ἣν καὶ παρεδέχθησαν κατ' ἀρχὴν ὁριστικῶς. Ὅτι ἀκολούθως ἐποίησαν λόγον περὶ τοῦ Ἡγεμόνος, καὶ οἱ ἡμέτεροι φίλοι τοὺς ὑπέδειξαν ὅτι, ἐὰν θέλουν νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ Ἤπειρος ἐν τῇ Ἀλβανικῇ Ἡγεμονίᾳ, δέον νὰ ἐκλέξωσιν ὡς ἡγεμόνα τὸν βασιλόπαιδα Γεώργιον. Εἰς τοῦτο οἱ Γέγαι ἀντέστησαν ὁριστικῶς, δηλώσαντες ὅτι εἶνε ἀδύνατον, καὶ ἄν αὐτοὶ τὸ παρεδέχοντο, νὰ πείσωσι ποτὲ τοὺς συμπατριώτας των, καθόσον, εἶπον, θέλουσιν ἔχει ἅπαντες οἱ Ἀλβανοὶ τὸν φόβον μήτοι ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀνακαλέσῃ ποτὲ τὸν υἱόν του, καὶ τότε ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ εἰς ἣν θέλει περιέλθει ἡ Ἡγεμονία, ἡ Ἑλλὰς ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως ὅπως κατακτήσῃ αὐτήν. Βλέπεις, μοὶ προσέθηκεν ὁ Ἀβδούλπεης, μὲ ὁποίας στενὰς καὶ παιδεύτους κεφαλὰς ἔχομεν νὰ κάμωμεν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθε καὶ ὁ Μεχ-

μεταλῆ βέης, ὅστις ἐννοεῖ ἀρκούντως τὴν ἑλληνικήν, ἀλλὰ μετὰ μεγίστης δυσκολίας δύναται νὰ συναρτήσῃ φράσιν ἑλληνιστί. Οὗτος, ἐν μέρει τουρκιστὶ καὶ ἐν μέρει ἑλληνιστί, μοὶ ἐπανέλαβεν ὅσα σχεδὸν καὶ ὁ Ἀβδούλβεης περὶ τῆς μετὰ τῶν Γέγων συνδιασκέψεώς των μοὶ εἶχεν ἤδη εἰπῆ.

Ἐθεώρησα τότε καλὸν νὰ πειραθῶ τινα πίεσιν ἐπ' αὐτῶν, ὅπως μὴ ἀπόλλυται εἰς μάτην ὁ πολύτιμος ἡμῶν χρόνος. Ἐπωφεληθεὶς ὅθεν ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἐν τοῖς «Καιροῖς» τοῦ Λονδίνου (τῆς 7 Δεκεμβρίου) ἐκ Βιέννης τηλεγραφήματος, ἀναφέροντος, ὅτι ἡ Ἰταλία ἐβδελιδοσκόπησε τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν περὶ τοῦ μέχρι τίνος σημείου ἐν Ἀλβανίᾳ ἤθελεν αὕτη θεωρήσει ἐκτεινόμενα τὰ πιθανῶς μέλλοντα ὅρια τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου τοῖς εἶπον ὅτι ἔχω δεδιδόμενα νὰ πιστεύω, ὅτι ἡ Ἰταλία, βιάζει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ συνεννοηθῶσιν ὡς τάχιστα περὶ διανομῆς τῆς Ἀλβανίας, ὅτι ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν βεβαίως νὰ ἑνωθῶσιν οἱ Ἀλβανοὶ οἰκειοθελῶς μεθ' ἡμῶν καὶ οὐχὶ νὰ τοὺς κατακτήσωμεν, ἀλλ' ὅτι ἐνώπιον τῆς σοβαρότητος καὶ τοῦ κατεπείγοντος τῶν καιρῶν, ἐνώπιον τοῦ κινδύνου αἰφνιδίου συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ νὰ τηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐνεργείας της, ἐπομένως τοὺς παρακαλῶ νὰ μοὶ δώσωσιν ὁριστικὴν ἀπάντησιν ἄνευ ἀναβολῆς, ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν τραπῇ τὴν συμφορωτέραν αὐτῇ ὁδόν, ἀφοῦ ἐξήντλησεν ἤδη πάντα τὰ δείγματα τῆς πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς φιλικῆς αὐτῆς μερίμνης καὶ συμπαθείας. Ὡς ἀπόδειξιν ἐπιβοηθητικὴν τῶν κατακτητικῶν προθέσεων τῆς Ἰταλίας ἀνέφερα καὶ τὴν πρόσφατον ὁμιλίαν τοῦ Κόμητος Ἀνδράσση ἐν τῇ Οὐγγρικῇ Βουλῇ, καθ' ἣν ἀποκαλύπτονται σαφῶς τῆς Αὐστρίας αἱ προθέσεις ἐπὶ τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης.

Μοὶ ἐφάνη ὅτι αἱ ἀγγελίαι αὗται ἐνεποίησαν εἰς τοὺς δύο Ἀλβανοὺς σοβαρὰν ἐντύπωσιν. Ἀφοῦ δὲ ἐλάλησαν μετὰ πολλῆς ζωηρότητος μεταξύ των ἀλβανιστί, ὁ Φράσαρης, ὅστις φαίνεται ἐξασκῶν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Μεχμεταλῆ, νεωτέρου ὄντος καὶ συνεχῶς ἐπιδοκιμάζοντος διὰ κατανεύσεως τῆς κεφαλῆς τοὺς λόγους τοῦ συναδέλφου του, μοὶ εἶπε μετὰ προφανοῦς σπουδῆς:

«Ἔχετε δίκαιον, βλέπομεν ὅλοι ὅτι οἱ καιροὶ εἰσὶ κρισιμώτατοι καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δέον νὰ γνωρίζῃ πῶς ἔχει νὰ ἐνεργήσῃ. Λοιπόν, σᾶς λέγομεν καὶ πάλιν, ὅτι αἱ μόναι βάσεις ἐφ' ὧν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ σκοποῦ ἡμῶν καὶ νὰ συμπράξωμεν ὅλοι οἱ Ἀλβανοί, καὶ Τόσκαι καὶ Γέγαι, εἶνε αἱ ἑξῆς:

Ἵδρυσις Ἀλβανικῆς Ἡγεμονίας συνταγματικῆς ὑποτελοῦς φόρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, περιλαμβανούσης καὶ τὴν Ἤπειρον.

Ἐκλογὴ Ἡγεμόνος καταλλήλου, γεννησομένη ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, καταρτισθησομένης ὑπὸ Ἀλβανῶν καὶ Χριστιανῶν Ἠπειρωτῶν πρὸ τῆς κηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας μας ἀπὸ τῆς Πύλης. Γνωρίζομεν κάλλιστα, ἐγὼ καὶ ὁ Μεχμεταλῆ βέης, ὅτι ὅλα ταῦτα εἶνε πράγματα μὴ βιώσιμα καὶ ὅτι πολὺ ταχέως ἡ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐντελὴς συγχώνευσις τῶν Ἀλβανῶν θέλει λάβει χώραν, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ δύο ἀδιαφοροῦμεν, ἡμεῖς ἐλευθερίαν καὶ πολιτισμὸν θέλομεν, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἀνέκαθεν ἐθεωρήσαμεν καὶ θεωροῦμεν ὡς ἀδελφούς. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ τὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς Γέγας, θὰ μᾶς ἀποσκιρτήσουν καὶ ἐὰν αὐτοὶ ἱδρύσουν ἰδίαν Ἡγεμονίαν, εἴτε Ἰταλικήν εἴτε ἄλλην, θ' ἀποσπάσουν καὶ τοὺς ἰδικούς μας καὶ τότε ἀντὶ φιλίας καὶ συμπράξεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ ἔχωμεν πολέμους καὶ διαρκεῖς ἀλληλοσφαγίας. Τὸ μόνον γόητρον, τὸ ὁποῖον σήμερον δυνάμεθα νὰ παρουσιάσωμεν ὑπὲρ τῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἑνώσεώς μας, εἶνε ἡ ἀνίδρυσις τοιαύτης Ἀλβανικῆς Ἡγεμονίας. Ἐννοήσατέ το καὶ ἄς τελειώνωμεν. Σήμερον ἡμεῖς θὰ πείσωμεν τοὺς συναδέλφους μας νὰ τελειώνωμεν, ἀφοῦ μείνωμεν ὁριστικῶς σύμφωνοι καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας, θὰ τὰς ἀνταλλάξωμεν μεθ' ὑμῶν ἐγγράφως, θ' ἀναχωρήσωμεν ἀμέσως διὰ τὴν πατρίδα μας καὶ θ' ἀρχίσωμεν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Παρέδραμεν ν' ἀναφέρω ὅτι, κατὰ τὸ μέσον τῆς συνδιαλέξεώς μας, ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοῖς ἐπιδείξω τὸν διορισμόν μου. Ἀφοῦ δὲ τὸν ἀνέγνωσαν, παρετήρησαν, ὅτι δὲν ἀναφέρει περὶ τίνος διαπραγματεύσεως ἔλαβον ἐντολήν. Ἀφοῦ τοῖς ἐξήγησα τοὺς λόγους τῆς φαινομένης ἀοριστίας τοῦ ἐγγράφου, μὲ ἠρώτησαν, ἐὰν ὁ Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ γράψῃ ἰδιοχείρως ὑπὸ τὸ ἔγγραφον, ὅτι «ἡ ἐντολή μου εἶνε ἡ μετὰ τῶν Ἀλβανῶν διαπραγμάτευσις». Τοῖς ἀπήντησα, ὅτι φρονῶ ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ εἰς τοῦτο δυσκολία.

Ὅταν ὅμως ἀνέφεραν, ὅτι ἐννοοῦν ν' ἀνταλλάξωμεν ἐγγράφως τὰς συμφωνίας μας, τοῖς παρετήρησα ὅτι μία Κυβέρνησις, καὶ μάλιστα εἰς φιλικὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν εὑρισκομένη σχέσεις δὲν δύναται νὰ συναλ-

λαχθῇ περὶ τοιούτων πολιτικῶν ὑποθέσεων εἰ μὴ μετὰ προσώπων φερόντων ἐπίσης τακτικὰ καὶ νόμιμα πληρεξούσια τοῦ Ἔθνους των καὶ ὑποχρεοῦνται οὐχὶ μόνον τὰ συμβαλλόμενα πρόσωπα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Ἔθνος, ὅτι τοιαῦτα πληρεξούσια δὲν δύνανται νὰ παρουσιάσωσιν οἱ διαπραγματευόμενοι Ἀλβανοί, ἑπομένως ἀμφιβάλλω ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δεχθῇ τὴν ἀνταλλαγὴν τοιούτων ἐγγράφων, ἐπισήμως προσυπογεγραμμένων.

Ὅτι, ἄλλως τε, τοιαῦτα ἔγγραφα δύνανται καὶ τυχαίως ν' ἀπολεσθῶσι καὶ νὰ συλληφθῶσιν, οὕτω δὲ νὰ ἐνοχοποιήσωσι τὴν Κυβέρνησιν ἀκαίρως. Μοὶ ἀντεῖπον, ὅτι εἶνε ἀπαραίτητον νὰ γενῇ τοιοῦτον ἔγγραφον καὶ διὰ νὰ πείσωσι τοὺς ἐν Ἀλβανίᾳ συναδέλφους των περὶ τῶν συμφωνηθέντων καὶ διὰ νὰ δέσωσι διὰ τῆς ὑπογραφῆς των καὶ τοὺς ἐδῶ Γέγηδες· Ὄχι δὲ μόνον, εἶπον, εἶνε ἀνάγκη τῆς ἐγγράφου συμβάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ἀλβανικὴν συνήθειαν, πρέπει ν' ἀνταλλάξωμεν μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁμήρους. Καθόσον ἀφορᾷ τὸν κίνδυνον τῆς ἀπωλείας ἢ συλλήψεως τοῦ ἐγγράφου, βλέπομεν, εἶπον πειθιῶντες, ὅτι δὲν ἔχετε πολλὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δεξιότητά μας· Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν πλειοτέραν εἰς ὑμᾶς. Ἅμα ὑπογράψωμεν τὰ δύο ἀντίγραφα (τὸ ἡμέτερον θὰ φέρῃ τὰς ὑπογραφὰς πέντε ἐξ ἡμῶν), θὰ τὸ καταθέσωμεν ἐνσφράγιστον παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ, λαμβανούσῃ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταβιβάσῃ τὸ ἡμέτερον, δηλαδὴ τὸ παρ' ὑμῶν ὑπογεγραμμένον, εἰς τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Κον Λόντον, ὅπως μᾶς τὸ παραδώσῃ ἐκεῖ, ἢ, ἐὰν ἡ εἰς Ἰωάννινα ἀποστολή του εἶνε ἐπικίνδυνος, θὰ σᾶς γράψωμεν ἡμεῖς εἰς τίνα θέλετε τὸ παραδώσει εἰς Κέρκυραν».

Ἐπανέλαβα καὶ πάλιν θερμὰς παρακλήσεις καὶ τὴν ἀπαίτησιν νὰ λάβω περὶ ὅλων ὁριστικὴν ἀπάντησιν αὔριον τὸ ἑσπέρας, ἐφ' ᾧ ἐπείναμεν σύμφωνοι καὶ ἀπῆλθον τὴν ἑνδεκάτην ὥραν.

Ὡς προέγραψα Ὑμῖν, Κύριε Ὑπουργέ, ἡ πολιτική, ἣν ἐθεώρησα φρόνιμον ν' ἀκολουθήσω μέχρι τοῦδε, ἦτο ν' ἀντικρούω μὲν πᾶσαν αὐτῶν ὑπερβολικὴν ἀξίωσιν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ διασείω τὰς διαπραγματεύσεις, ἢ νὰ χρονοτριβῶ εἰς συζητήσεις, ἐξ ὧν βλέπω ὅτι δὲν ἔχομεν νὰ προσδοκῶμεν τροποποιήσεις εἰς τὰς ἰδέας τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὁ κύριος σκοπός, ὃν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχω καὶ χάριν τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει νὰ μᾶς πτοοῦν προσωριναὶ καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον θυσίαι, οὐδὲ νὰ χρονοτριβῶμεν εἰς ἀκάρπους συζητήσεις, εἶνε πῶς νὰ ὠθήσωμεν τοὺς Ἀλβανοὺς ν' ἀρχίσωσι πρῶτοι τὸ κίνημα, εὐελπιστῶ δὲ ὅτι κατὰ τοῦτο αἱ ἐνέργειαί μου θέλουσι τύχει τῆς ὑμετέρας ἐπιδοκιμασίας· Περατῶ τὴν παροῦσαν, διότι δὲν ἔχω καιρὸν διὰ τὸ ταχυδρομεῖον.

Διατελῶ, Κύριε Ὑπουργέ,
τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος κλπ.
ΣΤ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

* * *

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 14)26 Ἀπριλίου 1877
Κύριε Ὑπουργέ,

Τὴν Κυριακὴν μοὶ ἐμήνυσαν οἱ Ἀλβανοὶ ὅτι δὲν ἦλθον εἰς συνάντησίν μου τὸ Σάββατον, ὡς εἴχομεν συμφωνήσει τὴν Παρασκευήν, διότι δὲν ἠδύναντο εἰσέτι νὰ μοὶ δόσωσιν ὁριστικὴν ἀπάντησιν. Παρεκάλουν δὲ νὰ ἔχω ὑπομονὴν ἐπί τινας ἡμέρας, διότι ἐτηλεγράφησαν εἰς δύο σπουδαίους φίλους των νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ καὶ θεωροῦσι τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἀναγκαιοτάτην εἰς εὐόδωσιν τῶν διαπραγματεύσεων ἡμῶν. Οἱ δύο οὗτοι φίλοι των εἰσὶν ὁ Μουσταφᾶ Πασσᾶς, ὃν μετεκαλέσαντο ἐκ Κρήτης, καὶ ὁ ἐν Ἀλβανίᾳ Ταχὴρ Ἀμπάζ.

Ἐν τούτοις τὴν Δευτέραν τὸ ἑσπέρας ἔμαθον παρά τινος Ἠπειρώτου Ἕλληνος, ἀγνοοῦντος ἐντελῶς τὴν ἀποστολήν μου, εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς συμπατριώτην, ὁ Ἀβδούλβενης καὶ ὁ Μεχμέταλῆβενης εἶχον διηγηθῆ τὰ λαβόντα χώραν κατὰ τὴν σύσκεψιν ἣν εἶχον οὗτοι τὴν Παρασκευὴν μετὰ τῶν ἄλλων Ἀλβανῶν, ἔμαθον, λέγω, ὅτι ἦλθον εἰς διαφωνίας οὐσιωδεστάτας. Ὅτι οἱ μὲν βέηδες τῆς Θεσσαλίας ἠρνήθησαν νὰ ὑπογράψωσι τὴν πρὸς τὸν Βεζίρην ἀναφορὰν (ἐπὶ ἧς ἀνέφερον Ὑμῖν ἐν τῇ πρώτῃ μου ἐκθέσει) δηλώσαντες ὅτι δὲν συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς συστάσεως Ἀλβανικῆς Ἡγεμονίας, ἀλλ' ὅτι ἐπιθυμοῦν, ἐὰν οἱ Ἕλληνες κυριεύσωσι τὴν Θεσσαλίαν, νὰ διατελῶσι καθαρῶς ὡς πολῖται Ἑλληνικοί. Ὁ δὲ λόγος τῆς ἐπιθυμίας των ταύτης εἶνε ἡ πεποίθησις ἣν ἔχουσιν ὅτι ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος τὰ κτήματα αὐτῶν θέλουσιν ἔχει πολὺ μείζονα ἀξίαν ἢ ὅσην ἔχουσι σήμερον. Οἱ Γέγηδες, βλέποντες τὴν διαφωνίαν τῶν Θεσσαλῶν, ἠρνήθησαν ἐπίσης νὰ ὑπογράψωσι τὴν ἀναφορὰν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἰδέαν τῆς συστάσεως Ἀλβανικῆς Ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἰταλίας. Φαίνεται ὅτι ἡ συνδιάσκεψις διήρκεσεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας

καὶ ὅτι αἱ συζητήσεις ἦσαν ἐμπαθεῖς. Οἱ δύο Ἀλβανοί, διηγούμενοι ταῦτα εἰς τὸν φίλον μου, ἐφαίνοντο κατατεθλιμμένοι ἐπὶ τῇ «ἀβελτηρίᾳ» τῶν συμπατριωτῶν των, ἐν δὲ τῇ ἀπελπισίᾳ των προσέθηκαν ὅτι «ἐτηλεγράφησαν εἰς τὸν Μουσταφᾶ Πασσᾶν καὶ τὸν Ταχὴρ Ἀμπὰζ νὰ ἔλθωσιν ἐδῶ ἀμέσως καὶ ἂν μετὰ τὴν ἔλευσιν τούτων δὲν κατορθώσωσι νὰ φέρωσι τὴν σύμπνοιαν μεταξὺ ὅλων τῶν Ἀλβανῶν, τότε, εἶπον, ἂς ἔλθωσιν οἱ Ἕλληνες νὰ μᾶς λάβωσιν, ἂς συγχωνευθῶμεν καὶ ἂς τελειώνῃ».

Ὁ φίλος μου, λέγει, τοῖς παρετήρησεν ὅτι ἐὰν εἰσβάλωσιν οἱ Ἕλληνες ἄνευ προηγουμένης συνεννοήσεως καὶ χυθῇ αἷμα μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν παρὰ τὰ μεθόρια Ἀλβανῶν, θέλει ἐξεγερθῇ μῖσος μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν καὶ τότε ἡ περαιτέρω συνεννόησις ἔσται δύσκολος. «Ὄχι, ἀπήντησαν ἐκεῖνοι, οἱ Ἀλβανοὶ δὲν θὰ κτυπήσωσι τοὺς Ἕλληνας».

Ἐξ ὅλων τούτων, συνδυαζομένων καὶ ἐξηγούντων τὸ πρὸς ἐμὲ μήνυμα τῶν Ἀλβανῶν, δύο συμπεράσματα προεβάλλοντο· Πρῶτον ὅτι ὁ ὑπολογισμός μου ὅτι τὰ τῆς διά των περὶ συστάσεως Ἀλβανικῆς Ἡγεμονίας περιλαμβανούσης καὶ τὴν Ἤπειρον δὲν ἠδύναντο οὐδὲ κατ' ἀρχὴν ἐφαρμογῆς νὰ λάβωσιν. Ὑπολογισμὸς ἕνεκα τοῦ ὁποίου δὲν διέρρηξα ἀμέσως τὰς διαπραγματεύσεις, ἀποκρούων ὁριστικῶς τὰς ἐπὶ τῆς Ἠπείρου ἀξιώσεις των, ἦν ὀρθὸς καὶ ἤοξατο εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῶν βημάτων νὰ πραγματοποιῆται. Δεύτερον ὅτι ἡ συνεννόησις τῶν Τόσκων μετὰ τῶν Γέγων εἶνε εἰσέτι ἄωρος. λίαν δὲ ἀμφίβολον εἶνε ὅτι θέλει καταλήξει προσεχῶς εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα. καὶ ἑπομένως ἀσύμφορον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξαρτῶμεν τὰς ἀποφάσεις μας ἐκ τοιαύτης ἐκκρεμότητος. Ὅθεν ἔκρινα καλὸν νὰ μηνύσω εἰς τὸν Ἀβδούλβεν καὶ Μεχμέταλῆβεν ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ μοὶ ὁρίσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς νέαν συνάντησιν, διότι ἔχω νὰ ποιήσω πρὸς αὐτοὺς κατεπείγουσαν ἀνακοίνωσιν. Ἐσκόπουν δὲ νὰ τοῖς εἴπω ὅτι «μέλλω ν' ἀπέλθω ἐντεῦθεν τὴν προσεχῆ Τετάρτην καὶ ὅτι δέον ἐντὸς τῆς παρούσης ἑβδομάδος νὰ θέσωμεν εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως τέρμα εἰς τὰς συνδιαλέξεις ταύτας, αἵτινες μὴ φθάσασαι εἰς θετικὰ ἀποτελέσματα ἀποβαίνουσιν ἐπιβλαβεῖς μᾶλλον εἰς ἀμφοτέρους ἐνώπιον τοῦ κατεπείγοντος τῶν καιρῶν». Ἐφρόνουν δὲ ὅτι, πιεζόμενοι καὶ παρ' ἡμῶν ἐν ᾗ εὑρίσκονται δυσχερεῖ πρὸς τοὺς συμπατριώτας των καὶ σχεδὸν ἀπηλπισμένῃ θέσει, ἠδύναντο ἴσως νὰ παραιτηθῶσιν ὁριστικῶς τῶν προτέρων αὐτῶν ὁρίων καὶ νὰ δεχθῶσιν ἐπὶ τέλους τὰς Ἑλληνικὰς προτάσεις ὅπως εἶχον ἀρχῆθεν διατυπώσει αὐτάς.

Οἱ δύο Ἀλβανοὶ μοὶ ἀντεμήνυσαν χθὲς ὅτι θέλουσι προσπαθήσει νὰ μὲ ἴδωσιν ἀπόψε ἢ αὔριον, ὅτι δὲ ἔφθασεν ἤδη ὁ Μουσταφᾶς Πασσᾶς ἐκ Κρήτης καὶ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἴδωσι σήμερον λίαν πρωί.

Εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον εὑρισκόμεθα ὁπόταν χθὲς τὸ ἑσπέρας μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὴν Βασιλικὴν Πρεσβείαν ἡ Α. Ε. ὁ κ. Κουντουριώτης καὶ μοὶ διεκοίνωσε τὸ ὑπὸ χθεσινὴν χρονολογίαν ὑμέτερον κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα ἔχον ὡς ἑξῆς:

Ministre de Grèce
Constantinople

Scoulouді reçu vos deux rapports de clarez aux Albanais que gouvernement considère inadmissible toute negociation comprenant Epire s'ils persistent mettez fin au pourparlers.

TRICOUPIS

Ἑπομένως θέλω αὐστηρῶς συμμορφωθῇ πρὸς τὰς Ὑμετέρας ὁδηγίας αἵτινες, ὡς βλέπετε ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις, ἔρχονται εἰς κατάλληλον ὥραν· Ὑπολείπεται νῦν νὰ ἴδωμεν ὁποῖαι ἔσονται αἱ ἐντυπώσεις καὶ ἡ γλῶσσα τῶν Ἀλβανῶν μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην.

Διατελῶ Κύριε Ὑπουργὲ
τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος κτλ.
ΣΤ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

* * *

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 16)20 Ἀπριλίου 1877
Κύριε Ὑπουργέ,

Προχθὲς διὰ τοῦ ἰταλικοῦ ἀτμοπλοίου ἀνήγγειλα ὑμῖν τὴν λῆψιν τῶν ὑμετέρων διὰ τοῦ τηλεγράφου ὁδηγιῶν ὑπὸ χρονολογίαν 13)25 μεσοῦντος.

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ἔσχον τρίωρον συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ἀβδούλβεν καὶ Μεχμέταλῆβεν κωλυομένου, ὡς ὁ πρῶτος μοὶ εἶπεν, ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ Ἰατροῦ Α. Βαφιάδου.

Ἡ συνδιάλεξις ἤρχισε διὰ γενικῶν τινων λόγων ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, τουτέστι περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, καὶ κατ' αὐτὴν ὑπέδειξα καὶ αὖθις ὅτι ὁσημέραι αὐξάνει ὁ κίνδυνος αἰφνιδίου συνομολογήσεως εἰρήνης, καὶ μάλιστα εἰρήνης μονομεροῦς, καὶ ὅτι, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐὰν Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ δὲν προλάβωσι νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς τὴν σκηνὴν

τοῦ διεξαγομένου δράματος, οὐ μόνον θέλουσιν ἀποκλεισθῇ παντὸς πλεονεκτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατάστασις αὐτῶν ἔσται πολλῷ χειροτέρα τῆς πρότερον ἐκ τῆς μετατοπίσεως τοῦ ἐν ταῖς Σλαυϊκαῖς ἐπαρχίαις Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ, ἄγνωστον δὲ ἂν καὶ πότε θέλει ἄλλοτε παρουσιασθῇ τοιαύτη μοναδικὴ εὐκαιρία πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν πόθων μας.

Ἀφοῦ δὲ τὸν παρεκίνησα ὅπως ἐνεργήσωσιν ἄνευ ἀναβολῶν εἰς ὃ ἐφαίνετο ἐντελῶς σύμφωνος τὸ ἐφ' ἑαυτῷ καὶ σπεύδων, τῷ εἶπον ὅτι τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐζήτησα τὴν παροῦσαν συνέντευξιν ὅπως τῷ ἀναγγείλω ὅτι μέλλω ν' ἀναχωρήσω ἀνυπερθέτως τὴν Τετάρτην τῆς προσεχοῦς ἑβδομάδος, ὅτι δὲ ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβον θετικὰς ὁδηγίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεως νὰ τοῖς ἀνακοινώσω ὅτι ἡ «Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἀπαράδεκτον πᾶσαν διαπραγμάτευσιν περιλαμβάνουσαν τὴν Ἤπειρον, πρᾶγμα προσέθηκα, περὶ οὗ, ἄλλως ἤμην πάντοτε ἀκραδάντως βέβαιος. Ὅπερ ἀρχῆθεν τοῖς εἶχον ἐξηγήσει καὶ ὅπερ ἀνέφερα εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα μόνον ὅπως τῇ καταστήσω πιστῶς καὶ λεπτομερῶς γνωστὰς τὰς ὁμιλίας τοῦ Ἀβδούλβεη». Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἐφάνη ταραξασα αὐτόν, ἀλλ' εἰς τοὺς λόγους του δὲν ὑπῆρχε πλέον ἡ δυσκαμψία ἐκείνη ἣν εἶχεν ἐπιδείξει κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν συνέντευξιν προκειμένου περὶ Ἠπείρου. Φρονῶ δὲ ὅτι ἡ μετὰ τῶν Γέγων καὶ Θεσσαλῶν βέηδων ἀσυμφωνία, περὶ ἧς σᾶς ἀνέφερον ἐν τῇ προηγουμένῃ μου ἐκθέσει, καὶ ἡ ἀποθάρρυνσις εἰς ἣν τὸν ἐνέβαλον οἱ διαταγμοὶ καὶ ἡ ἀπαιδευσία τῶν συμπατριωτῶν του, συνέτειναν νὰ τὸν καταστήσουν μαλακώτερον.

Μοὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἀναγγελία αὕτη τὸν κατεπίκρανε διότι βλέπει διαλυομένας ὅλας τὰς ἐλπίδας τῆς ἐπιτυχίας, ὅτι καὶ μ' αὐτὸ τὸ δέλεαρ τῆς Ἠπείρου ἀπήντων μεγάλας δυσκολίας εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν κοινῶν ἡμῶν σχεδίων, ἀλλ' ὅτι ἤλπιζε καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Μεχμέταλῆβεης ὅτι δι' αὐτοῦ βαθμηδὸν ἤθελον παρασύρει τὴν ἕνωσιν καὶ σύμπραξιν τῶν Γέγων οἵτινες, λέγει, ἀτυχῶς ἀποκλίνουσι μεγάλως σήμερον πρὸς τὴν Ἰταλίαν, προτιμῶντες τὴν προστασίαν μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς δυνάμεως τῆς προστασίας τῆς Ἑλλάδος. Μοὶ ἀνέφερε δὲ ἐν ἐκτάσει τὰς ὁμιλίας ἃς εἶχε μετὰ τῶν Γέγων κατ' αὐτὰς (τὰς ὁποίας εἶχεν ἐμπιστευθῇ καὶ εἰς τὸν φίλον μου πρό τινων ἡμερῶν) καὶ ἐξ ὧν τρόπον τινὰ καταφαίνεται ἐὰν τὰ λεγόμενα αὐτοῦ ὦσιν ἀκριβῆ, ὡς ἀποκλίνω νὰ πιστεύω, ὅτι ὅσῳ τὸ κράτος τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας βαίνει πρὸς τὴν πτῶσίν του, τόσῳ οἱ Γέγαι ἐνισχύονται εἰς τὴν ἰδέαν νὰ σχηματίσωσιν ἡγεμονίαν ἢ ἡγεμονίας τεθειμένας ὑπὸ τὴν Ἰταλικὴν προστασίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐπανήρχετο περιοδικῶς εἰς τὰ περὶ Ἠπείρου, τῷ εἶπον ὅτι εἶνε ματαιοπονία νὰ κάμωμεν σχέδια οἱαδήποτε ἐπὶ βάσεως μὴ ὑπαρχούσης καὶ τῷ ἀνέπτυξα πάλιν τὰ πλεονεκτήματα ἅτινα παρέχει εἰς τοὺς Τόσκους τὸ σχέδιον ὅπερ ἀρχικῶς τῷ ἐπρότεινα. Τῷ ὡμίλησα ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐν τέλει, ὡς φιλαλβανὸς πλέον καὶ οὐχὶ ὡς ἐντολοδόχος τῆς Κυβερνήσεως, τῷ εἶπον ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶνε ἀποφασισμένοι νὰ μὴ ἀφήσωσι τὴν παροῦσαν περίστασιν νὰ τοῖς διαφύγῃ, ὅτι θέλουν ἐγκαίρως διεκδικήσει τὰ δικαιώματα αὐτῶν καὶ ὅτι ἐὰν δὲν κινηθῶσιν οἱ Ἀλβανοὶ μεθ' ἡμῶν θέλουσιν εὑρεθῇ εἰς χείρονα ὅλων τῶν λοιπῶν Ἐθνικοτήτων θέσιν. Μετὰ διεξοδικὰς δὲ πάλιν συζητήσεις περιστραφείσας εἰς τὰ γνωστὰ ὑμῖν ταῦτα θέματα, κατελήξαμεν εἰς τὰ ἑξῆς:

Ὁ Ἀβδούλβεης θέλει ἀνακοινώσει τὴν περὶ Ἠπείρου ἀπόφασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Μεχμέταλῆβεην, δὲν πιστεύω, εἶπεν, ὅτι θὰ κάμωμεν τίποτε, μ' ὅλα ταῦτα ἡμεῖς οἱ δύο τόσον κατεχόμεθα ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ἢ σήμερον δέον νὰ ἐνεργήσωμεν ἢ ποτέ, ὥστε θ' ἀναζητήσωμεν τί δυνατὸν γενέσθαι. Πρέπει νὰ σᾶς ἴδω ἅπαξ ἔτι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σας καὶ νὰ συνδιαλεχθῶμεν διὰ τελευταίαν φοράν. Ἐὰν δὲ δὲν λάβωμεν ἡμεῖς οἱ Ἀλβανοὶ ἐνεργὸν μέρος ἀμέσως, πιθανὸν τὴν τελευταίαν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἀναχωρήσετε νὰ σᾶς δόσωμεν ἓν σχέδιον ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἔχομεν ἕτοιμον καὶ δι' οὗ ἡ Ἑλλὰς θέλει ἀσφαλῶς εὐκολώτατα ἐπιτύχει τοὺς σκοπούς της».

Τοῦ ἀπήντησα ὅτι προθύμως καὶ μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος θέλω ἀκούσει ὅ,τι ἤθελε κρίνει καλὸν νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ καὶ ὅτι μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεώς μου θέλω διατελεῖ εἰς τὴν διάθεσίν του. Ἐν τούτοις ἀναριπισθείσης τῆς συνδιαλέξεως μοὶ εἶπεν ὅτι τὸν Μουσταφᾶ Πασσᾶν Βλιώραν, ἀφιχθέντα ἐκ Κρήτης, εἶδε μὲν ἀλλ' οὐχὶ μόνον, συνεννοήθησαν ὅμως ὅπως συναντηθῶσι σήμερον τὸ πρωὶ καὶ συνομιλήσωσι περὶ τῶν ἑλληνοαλβανικῶν πραγμάτων. Ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ὡμιλοῦμεν, ἤτοι τὴν Τετάρτην, κατώρθωσε νὰ πείσῃ πλὴν τριῶν τοὺς συμπατριώτας του καὶ δύο Γέγας νὰ ὑπογράψωσι τὴν γνωστὴν ὑμῖν πρὸς τὸν Βεζίρην ἀναφοράν, ὅτι ἤλπιζε νὰ πείσῃ τὴν ἐπαύριον καὶ τοὺς λοιποὺς τρεῖς, τούτου δὲ γινομένου θέλουν ἐπιδόσει τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Βεζίρην, παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ τοῖς ἀπαντήσῃ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως ἔχουσιν ἕτοιμον ἀντίγραφον αὐτῆς ὅπως τὸ ἐπιδόσωσιν εἰς τὸν Σουλτᾶνον. Εἰς τὴν ἀναφορὰν ταύτην λέγουσιν ὅτι ἡ Ἀλβανία ἐπαπειλεῖται ὑπὸ τετραπλῆς ἐπιδρομῆς, ὑπὸ τῶν Μαυροβουνιωτῶν, τῶν Σέρβων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν. Ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ δὲν δύνανται νὰ βλέπωσιν ἀταράχως τὸν σπουδαιότατον τοῦτον κίνδυνον τῆς πατρίδος των οὐδ' ἐννοοῦσι νὰ παραδοθῶσι λεία εἰς τοὺς εἰσβολεῖς, ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ ὡσεὶ γυναῖκες. Ἐπομένως ζητοῦσι παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τοὐλάχιστον 20.000 τακτικοῦ στρατοῦ, 80.000 ὅπλων ὀπισθογεμῶν μετ' ἀναλόγου ἀριθμοῦ πυροβόλων καὶ Σουλτανικὸν φερμάνιον διατάσσον αὐτούς, τοὺς ἀρχηγούς, νὰ προσκαλέσωσιν ὅλους τοὺς Ἀλβανοὺς εἰς τὰ ὅπλα. Στρατὸν δὲν θέλουσι μᾶς δόσει, διότι δὲν ἔχουν, ὅπλα πιθανὸν νὰ μᾶς δόσουν ὀλίγα, ἡμᾶς ὅμως ἀφεύκτως θ' ἀφήσουν νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀλβανίαν ὅπως στρατολογήσωμεν, διότι ἤδη ὁ Βαλῆς τῶν Ἰωαννίνων ἐτηλεγράφησε δὶς εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἑτοιμάζονται νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅτι εἶνε ἀναπόδραστος ἀνάγκη νὰ πέμψωσιν ἡμᾶς ἐκεῖ ὅπως στρατολογήσωμεν, διότι ἄνευ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἐννοοῦν νὰ κινηθῶσι.

Σήμερον μᾶς προσεκάλεσεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ μᾶς ἐκοινοποίησε τὸ τηλεγράφημα, παρακινῶν ἡμᾶς ν' ἀναχωρήσωμεν. Ἡμεῖς τῷ ἀπηντήσαμεν ὅτι «ἐὰν ἡ Κυβέρνησις δὲν μᾶς δόσῃ ὅσα ζητοῦμεν ἐν τῇ ἀναφορᾷ μας, δὲν δυνάμεθα νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν πατρίδα μας." Ἄνευ ὅπλων καὶ ἄνευ Σουλτανικοῦ φερμανίου ἐπιτάσσοντος ἡμᾶς νὰ στρατολογήσωμεν οὐδὲν θέλομεν κατορθώσει καὶ δὲν θέλομεν νὰ φανῶμεν μικροί, ἄνευ τούτων προτιμῶμεν νὰ μείνωμεν ἐδῶ καὶ ὅ,τι ἂν γίνῃ ἂς γίνῃ».

Ὁ Ὑπουργὸς ἀπήντησε: «Λοιπὸν σπεύσατε νὰ δόσητε τὴν ἀναφορὰν σας καὶ ν' ἀπέλθητε, διότι ὁ καιρὸς ἐπείγει, οἱ Ἕλληνες, καθ' ἃς ἔχομεν πληροφορίας, θέλουσι τάχιστα εἰσβάλει».

Ὅθεν φρονῶ, ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀβδούλβεης, ὅτι τὴν ἄδειαν τῆς στρατολογίας οἵαν ζητοῦμεν αὐτὴν θέλουν μᾶς δόσει. Ἐκτὸς τούτου σᾶς λέγω λίαν ἐμπιστευτικῶς ὅτι, ἄγνωστον διὰ τίνας λόγους, ἡ Κυβέρνησις σήμερον ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναχωρήσωμεν ἐντεῦθεν ὅσῳ δυνατὸν πλειότεροι ἐκ τῶν βουλευτῶν.

Δὲν μᾶς τὸ λέγουν κασαρῶς, διότι δὲν δύνανται νὰ μᾶς ἀποπέμψωσιν, ἀλλὰ τοιαύτη τις ἐνέργεια καταβάλλεται ἐμμέσως ἀπό τινων ἤδη ἡμερῶν. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐγὼ τοὐλάχιστον καὶ ὁ Μεχμέταλῆβεης, θέλομεν ἀναχωρήσει ἐντεῦθεν τὴν Παρασκευὴν τῆς προσεχοῦς ἑβδομάδος· ἅμα μεταβάντες εἰς Ἀλβανίαν θέλομεν προσκαλέσει τοὺς σπουδαιοτέρους τῶν συναδέλφων μας, λόγῳ μὲν ὅπως λάβωμεν τὰ ὁρμόδια μέτρα πρὸς στρατολογίαν, κυρίως δὲ ὅπως συσκεφθῶμεν περὶ τῆς ἀπασχολούσης ἡμᾶς ὑποθέσεως. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω, ὅτι μετὰ τὴν ἀποποίησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ν' ἀφήσῃ τὴν Ἤπειρον εἰς τὴν Ἀλβανικὴν Ἡγεμονίαν, ὀλιγίστας ἐλπίδας ἔχω ὅτι θὰ πεισθῶσιν οἱ Τόσκοι νὰ ἐνεργήσωσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Δὲν σᾶς κρύπτω ὅτι μέχρι τοῦδε ἐνήργουν καὶ θὰ ἐνεργῶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Ἀλβανικῆς Ἐθνικότητος, ἡ ἀποποίησις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἡ τυφλὴ ἐπιμονὴ τῶν Γέγων ὑπὲρ τῆς Ἰταλικῆς προστασίας με κατέθλιψαν καὶ με ἀπελπίζουν. Δὲν ἠξεύρω τί ἐπὶ τέλους θὰ γενῇ, ἐγὼ ὅμως—ἀδελφικῶς σᾶς ἐξομολογοῦμαι ὅτι εἰς τὰ Ἰωάννινα ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ πατρός μου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου, φιλόθρησκος δὲν εἶμαι, εἶμαι ὀλιστής, ἔχω ὅμως ὡς πᾶς θνητὸς τινὰς προλήψεις καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἰσχυροτάτη εἶνε ἡ πρὸς τὰ ὀστᾶ τοῦ πατρός μου εὐλάβεια. Εἰλικρινῶς σᾶς δηλῶ ὅτι, ὅ,τιδήποτε γενῇ ἡ Ἤπειρος, εἴτε Ἑλληνική, εἴτε Ἰταλική, ἐγὼ θὰ μείνω πάντοτε Ἠπειρώτης. Ἐὰν οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἀποφασίσωσι νὰ συνπράξωσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ εἰσβάλῃ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Θεσσαλίαν μετὰ ἰσχυρᾶς τακτικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ Βασιλέως ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Στρατοῦ, ὅπως ἐξεγερθῶσιν ὅλοι οἱ κάτοικοι, καὶ ὁμῶς ὡς εἰδήμων τῶν πραγμάτων, καίτοι τοῦτο εἶνε ἐναντίον τῶν συμφερόντων ἴσως τῆς Ἀλβανίας.

Ἐὰν ὁ Βασιλεὺς δὲν ἐξέλθῃ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Στρατοῦ, οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Ἠπειρῶται δὲν θὰ κινηθῶσιν ἢ θὰ κινηθῶσιν ὀλίγιστοι. Ἅμα καταλάβετε τὴν Θεσσα-

λίαν νὰ στραφῆτε ἀμέσως διὰ τοῦ Ραδοβιζίου καὶ Τζουμέρκων πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἄρτης καὶ ν' ἀποκλείσητε τὸ φρούριον, συνόμα δέ, καὶ σημειώσατε καλῶς τοὺς λόγους μου, νὰ ἔχετε εἰς Κέρκυραν ἑτοίμους 5000 τακτικοῦ στρατοῦ καὶ ἅμα τῇ εἰσβολῇ εἰς τὴν Ἤπειρον, νὰ ρίψετε διὰ μιᾶς τὰς πέντε ταύτας χιλιάδας εἰς τὸ Μπρεδὲτ ὅπως ἀποκόψητε τὰς συγκοινωνίας τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῆς Ἀλβανίας. Ἐὰν τότε οἱ Ἀλβανοὶ κατανοήσωσι τὴν δυσχέρειαν τῆς θέσεώς των, καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἀφοῦ προηγουμένως ἀποφασίσωμεν τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος σύμπραξιν, ἐπωφεληθῶμεν τῆς ἀμηχανίας τοῦ λαοῦ ἐκείνης ὅπως τὸν ὠθήσωμεν εἰς τὸ σχέδιόν μας, ἡ Ἑλλὰς ἐπιτυγχάνει. Ἀλλὰ περὶ τούτων πάντων θὰ ὁμιλήσωμεν, προσέθηκεν, ὅταν θὰ σᾶς ἐπανίδω πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς σας», καὶ διέκοψε τὸν λόγον ἐγερθεὶς ὅπως ἀναχωρήσῃ.

Ἀφοῦ δ' ἐμείναμεν σύμφωνοι, διὰ τίνος μέσου, χρείας τυχούσης, θέλομεν συνεννοεῖσθαι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, καὶ ἀφοῦ μὲ παρεκάλεσε νὰ μεταβῶ εἰς Κέρκυραν πρὸς συνάντησίν των ἐὰν ποτὲ οὗτοι ἤθελον μὲ προσκαλέσει ἐξ Ἀλβανίας, ἀπεχωρίσθημεν περὶ τὸ μεσονύκτιον.

Ἀναμένω νῦν λίαν ἀνυπομόνως τὴν προσεχῆ μετ' αὐτῶν συνέντευξιν, διότι προμηνύεται ἡ σπουδαιοτέρα πασῶν. Τὸ δὲ ἐξαγόμενον αὐτῆς θέλω ἔχει, ἐλπίζω, τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω ὑμῖν αὐτοπροσώπως.

Διατελῶ Κύριε Ὑπουργέ,
τῆς ὑμετέρας Ἐξοχότητος κτλ.
ΣΤ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

ΣΗΜ. — Ὁ Ἀβδοὺλ Βέης Φράσαρης, γόνος τῆς ἐπιφανοῦς ἐμωνύμου Τοσκικῆς οἰκογενείας, ἦτο ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ μεγαλεπήβουλος, διαπνεόμενος ὑπὸ φλογεροῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ πόθου τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀλβανίας.

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἶτα ἐν Κερκύρᾳ συνομιλίας μας, ἐκραγέντος ἐν Ἀλβανίᾳ τοῦ ὑπὸ τὸν Χατζῆ Λόγια ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ὁ Ἀβδοὺλ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀλβανικοῦ συνδέσμου.

Μετὰ τὰς πρώτας ὅμως συγκρούσεις πρὸς τὸν Τουρκικὸν Στρατὸν συλληφθεὶς ἀπήχθη διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου δικασθεὶς καὶ τεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀλλὰ ταῖς ἱκεσίαις τοῦ ἀδελφοῦ του, ὑπηρετοῦντος ἐν τῷ ἐπιλέκτῳ λόχῳ τῆς σωματοφυλακῆς τοῦ Σουλτάνου, οὗτος ἐμετρίασε τὴν θανατικὴν ποινὴν εἰς ἰσόβιον περιορισμὸν ἐν Πανόρμῳ τῆς Προποντίδος.

Ὁ Μεχμέταλῆ Βέης Βρυώνης, ἔγγονος τοῦ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21 δράσαντος Ὄμὲρ Βρυώνη, ἦτο καὶ οὗτος θερμὸς Ἀλβανὸς πατριώτης καὶ εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου πόλεμον, διοικῶν τὰ Ἀλβανικὰ Τάγματα τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

* * *

Τὴν νύκτα τῆς 17ης Δεκεμβρίου ὁ Ἀβδούλβεης δι' ἐμπίστου αὐτοῦ ἀνθρώπου μὲ διεμήνυσε τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις, ὑποπτεύουσα ὅτι τεκταίνεταί τι ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν κατ' αὐτῆς, διέταξε νὰ παρακολουθοῦνται οὗτοι ὑπὸ ἀστυνομικῶν πρακτόρων καί, συνεπῶς, ἔργον φρονήσεως εἶνε νὰ διακοπῶσιν αἱ συναντήσεις ἡμῶν ἐνταῦθα.

Τὴν 19ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπῆλθον εἰς Ἀθήνας.

Τὴν 14ην Ἰανουαρίου 1878, κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ἐκλήθην παρὰ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Κουμουνδούρου, Πρωθυπουργοῦ τότε καὶ Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅπως τὸν εἴδω κατ' οἶκον, ὅτε δὲ μετέβην παρ' αὐτῷ διατελοῦντι κλινήρει ἐκ τῆς κατὰ καιρὸν ὀχλούσης αὐτὸν ποδάγρας, μοὶ ἐνεχείρισε πρὸς ἀνάγνωσιν κρυπτογραφικὸν τηλεγράφημα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβευτοῦ Κουντουριώτη διὰ τοῦ ὁποίου ἐγνωστοποιεῖτο ἡ ἀπότομος λῆξις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Βουλῆς καὶ ἡ παράκλησις τῶν γνωστῶν δύο Ἀλβανῶν ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις συνεχίσῃ τὰς μετ' αὐτῶν διαπραγματεύσεις δι' ἐμοῦ ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου θέλουσι μὲ ἀναμείνει ἀνακωροῦντες τὴν ἐπαύριον (14 Ἰανουαρίου Ε. Π.) ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ Αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὁ Πρωθυπουργὸς μὲ παρεκάλεσεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδιότητα νὰ συνεχίσω τὰς διακοπείσας διαπραγματεύσεις, προσθεὶς ὅτι παρήγγειλεν ἤδη εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν Ὑπουργὸν κ. Μπούμπουλην νὰ ἑτοιμάσῃ πολεμικὸν σκάφος ὅπως μὲ μεταφέρῃ ἐγκαίρως εἰς Σῦρον καὶ προλάβω οὕτω νὰ ἐπιβιβασθῶ τοῦ ἐκεῖθεν τὴν ἀναιλίαν τῆς αὔριον διερχομένου Αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου ἐφ' οὗ κατὰ τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Κουντουριώτη, ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβιβασθῶσι καὶ οἱ Ἀλβανοί.

Ὑπέβαλον πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ διὰ πολεμικοῦ πλοίου μετάβασίς μου εἰς Σῦρον ἤθελε πάντως διεγείρει τὴν κοινὴν περιέργειαν, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν τοῦ ἐκεῖ προξένου τῆς Τουρκίας, καὶ νὰ διακινδυνεύσῃ ἐκ τούτου τὸ μυστικὸν τῆς διὰ τοῦ Αὐστριακοῦ εἰς Κέρκυραν ἐσπευσμένης μεταβάσεώς μου.

Θέλω ἀναχωρήσει, τῷ εἶπον, ἀπόψε διὰ τοῦ τακτικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀτμοπλοΐας εἰς Σύρον καὶ ἐλπίζω νὰ φθάσω ἐγκαίρως, καθ' ὅσον τὸ Αὐστριακὸν οὐδέποτε ἀπέρχεται ἐκ Σύρου πρὸ τῆς δεκάτης π.μ. Τοῦτο καὶ ἐγένετο.

Τὴν 9ην ὥραν π.μ. τῆς ἑπομένης ἀνηρχόμην ἐπὶ τοῦ Αὐστριακοῦ τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον οὐ μόνον οἱ δύο γνωστοὶ Ἀλβανοὶ ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐξ Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Ἀλβανίας βουλευταὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Βουλῆς.

Ἐν Κερκύρᾳ κατέλυσα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Ἅγ. Γεώργιος» ὅπου μετ' ἐμὲ κατέλυσαν καὶ οἱ Ἀβδούλεης καὶ Μεχμὲτ Ἀλῆβεης.

Αἱ διαπραγματεύσεις ἐπαναληφθεῖσαι τὴν 18 Ἰανουαρίου ἐξηκολούθησαν ἐπὶ δεκαπενθήμερον, προβαίνουσαι μετὰ δυσχερείας καὶ βραδύτητος ἕνεκα τῆς ἀδαμάντου ἐπιμονῆς τῶν δύο Ἀλβανῶν εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῶν ἀπόψεις ἐπὶ τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων. Ὁπωσδήποτε ὅμως εἶχον οὗτοι παραιτηθῆ τῶν ἀρχικῶν ἐπὶ τῶν Ἰωαννίνων ἀξιώσεων αὐτῶν.

Τὴν ἐξέλιξιν τῶν συζητήσεων ἀνεκοίνουν ἑκάστοτε τηλεγραφικῶς εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν ὅστις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μοὶ ἐτηλεγράφει ἐπίσης σκέψεις του καὶ ὁδηγίας.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐτηροῦντο ἐν τῷ ἀρχείῳ μου μετὰ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεις ἀφορώντων, ἀλλὰ οἱ κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου 1920 ἐπιδραμόντες κατὰ τῆς οἰκίας μου μισθωτοὶ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου καὶ Ρέπουλη κακοῦργοι καὶ χασισοπόται τοῦ Γύπαρη κατέστρεψαν, διασκορπίσαντες μέρος τῶν ἐν τῷ ἀρχείῳ μου ἐγγράφων, ἐν οἷς καὶ τὰ περὶ ὧν ἀνωτέρω ὁ λόγος τηλεγραφήματα, πλὴν εὐτυχῶς δύο ἢ τριῶν ἐκ τῶν τελευταίων.

Οὕτω τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1878 ἔστειλα τὸ ἑπόμενον τηλεγράφημα συνοψίζον τὰ σημεῖα εἰς ἃ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἴχομεν σχεδὸν καταλήξει.

«Πρὸς τὴν Α. Ε. Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρον
Πρωθυπουργὸν

»Αἱ διαπραγμαεύσεις εὑρίσκονται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο: Ὅπως ἐπαναστατήσωσι φίλοι ἀπαιτοῦσιν ἀνταλλαγὴν μεταξύ μας προσωρινῶν ἐγγράφων, τοῦ ἐμοῦ ἐπικυρουμένου ὑπὸ τοῦ Νομάρχου ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων: Ἡ Κυβέρνησις θέλει τοποθετήσει εἰς κατάλληλα σημεῖα γειτονικὰ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν εἴκοσι χιλιάδας ὅπλων chassepot μετ' ἀναλόγων βολῶν. Χρήματα ἐν Κερκύρᾳ μέχρι τριῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν καὶ ἀτμόπλοιον ἐμπορικὸν πρὸς τήρησιν συγκοινωνίας καὶ μεταφορὰν χρειωδῶν. Ἅμα ὡς Δομοκὸς περιέλθῃ εἰς χεῖρας Ἑλλήνων καὶ ἐπανάστασις προχωρήσῃ ὀλίγον ἐν Ἠπείρῳ, οἱ φίλοι ἐπαναστατήσαντες θέλουσι διορίσει προσωρινὴν Κυβέρνησιν. Πρὶν ἐπαναστατήσωσι θέλουσι λάβει μόνον μέχρι 300 χιλιάδων δραχμῶν καὶ τριῶν χιλιάδων ὅπλων ἐπὶ ἀποδείξει δέκα φερεγγύων Ἀλβανῶν, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν ὁμήρων. Ἀφοῦ δὲ ἐπαναστατήσωσι, χρήματα καὶ ὅπλα ληφθήσονται μόνον ὑπὸ προσωρινῆς Κυβερνήσεως ἀναλόγως ἀναγκῶν. Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ δὲν θέλουσι καταθέσει τὰ ὅπλα πρὶν ἢ ἀμφότεροι ἐπιτύχωσι τὸν κοινὸν σκοπόν. Αὐτοὶ ἐπιμένουσι νὰ συμπεριλάβωσιν ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ δυτικὴν παραλίαν Ἠπείρου ἀπὸ Πρεβέζης, Παραμυθίαν, Φιλιάτας, Δελβινάκι, Κόνιτσαν μέχρι Σαμαρίνας. Ἐγὼ προτείνω ὀρθετικὴν γραμμὴν ἀκρωτήριον Κέφαλο, Νυβίτσα, Δέλβινον, κάμπον Ἀργυροκάστρου, Δελβινάκι, Κόνιτσα, Σαμαρίνα. Ἐὰν παραδεχθῶσι τηλεγραφήσω ἐσπέρας. Ἀνάγκη νὰ ἐπισπεύσωμεν ἐπάνοδόν των εἰς Ἀλβανίαν ὅπως ἀρχίσωσι ἔργον».

ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

* * *

Τὴν ἑπομένην ἀπέστειλα εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν ἕτερον τηλεγράφημα ἔχον οὕτω:

«Ἀπαντήσατε παρακαλῶ ὁριστικῶς εἰς χθεσινὸν τηλεγράφημα ἰδίας κλειδός. Συνιστῶ ἐκθύμως παραδοχὴν ἄνευ ἀναβολῆς ὅλων τῶν προτάσεων καθόσον ἐγένοντο κατόπιν πειστικωτάτων διαβεβαιώσεων. Οἱ φίλοι ἀνυπομονοῦσιν ἀναχωρήσωσι καὶ ἀρχίσωσι τὸ ἔργον αὐθωρεί.

ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

* * *

Κατόπιν Συμβουλίου Ὑπουργικοῦ, ὡς ἔμαθον μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου, Συμβουλίου εἰς τὸ ὁποῖον μετεῖχεν ὁ Θρασύβουλος Ζαΐμης, πολιτευτὴς διστακτικὸς καὶ ἄτολμος, μοὶ ἐστάλη ἡ ἑπομένη ἀπάντησις.

* * *

«ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΝ, Κέρκυραν

»Νομίζω λίαν ἐπικίνδυνον νὰ συντελέσωμεν ἡμεῖς εἰς τὴν σύστασιν παρὰ τὰ πλευρὰ ἡμῶν δυνάμεως ἐχθρικῆς. Οἱ Ἀλβανοὶ

εἶνε Τοῦρκοι, μετὰ τῶν Τούρκων ἔχοντες συμφέροντα καὶ παρ' αὐτῶν εὐηργετημένοι. Διατί δὲν δύνανται νὰ κηρυχθῶσι καθ' ἡμῶν; Μεθ' ἡμῶν ἐλπίζουσι τὴν σύστασιν ἰδίας Ἐθνικότητος· μᾶλλον στερούμενοι μέσων ζητοῦσι ταῦτα παρ' ἡμῶν ἵνα τύχωσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Τὸ παρ' ἡμῶν ζητούμενον ἔγγραφον δὲν ἔχει κῦρος καθ' ἡμῶν ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἡμῶν.

»Ὁ κίνδυνος εἶνε ὅτι παρεκινήσαμεν λαὸν ὅστις μᾶς ἀμφισβητεῖ τὴν χώραν νὰ ἐξεγερθῇ. Ἐὰν ἐπαναστατήσωσι μόνοι καὶ παρουσιάσωσιν οὕτω συγκεκροτημένοι τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν, ἡμεῖς τί θέλομεν ἀντιτάξει; Ἐὰν μάλιστα ἡμεῖς κατέλθωμεν ἐν ἔργῳ, πρόκειται νὰ ὁπλίσωμεν λαὸν ἄγριον καὶ ἄπιστον, τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα συγκρούονται μὲ τὰ ἡμέτερα· Ἰδοὺ ὁ κίνδυνος εἰς ὃν ἐκτιθέμεθα μὴ λύοντες ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἀσφαλῶς ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ζήτημα τῶν συνόρων, καὶ μὴ λαμβάνοντες ἐγγυήσεις περὶ τῆς εἰλικρινείας τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, ἐπιβάλλοντες αὐτοῖς τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα ἐκτεθῶσιν ἐπὶ δημοσίᾳ καὶ ἐπισήμῳ πράξει ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ. Ἀποδεχόμεθα βλέπετε τὴν παρουσίαν αὐτῶν, ἀρνουμένων ἢ ὑπεκφευγόντων ταῦτα, ἀντὶ ὠφελείας βλάβην τῆς Ἐθνικῆς ὑποθέσεως παρασκευάζομεν. Εἰς ἄρσιν ἄρα τῶν δυσχερειῶν τούτων ἐργασθῆτε καὶ πρὸ παντὸς ἢ ταύτας ἄρετε, μὴ προσβῆτε εἰς τί ὁριστικόν.

Α. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

* * *

Ἐκ τοῦ τηλεγραφήματος τούτου δήλη ἐγένετο ριζικὴ παλυμβουλία τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ Ἀλβανικῷ ζητήματι. Ἤνοιγον ἐν τῷ Ἀλβανικῷ ζητήματι. Ἤνοιγον νὰ τὴν ἀφορμήν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἐμὲ ἀνῆκε νὰ ζητήσω παρὰ τῶν ἰθυνόντων τοὺς λόγους τῆς αἰφνιδίας ταύτης μεταβολῆς.

Συνεπῶς ἀπεπειράθην νὰ συντονίσω τὴν ἐξακολούθησιν τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς τὰς νέας ὁδηγίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί μου ἀπέτυχον καὶ τοιοῦτοτρόπως τὴν 6 Φεβρουαρίου ἀπέστειλα τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

ΥΠΟΥΡΓΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Ἔλαβον δεύτερον χθεσινὸν ὑμέτερον τηλεγράφημα. Ἀδύνατον μεταπείσω δύο Ἀλβανοὺς περὶ ὁροθετήσεως. Αὐτοὶ οὐδὲ ἐμὴν ὁροθέτησιν δέχονται. Μὴ ἐπιμένετε παρακαλῶ ἐπὶ πραγμάτων δυναμένων εὐκολώτατα διορθωθῆναι καὶ πέραν τῆς ζητουμένης παρ' ἡμῶν ὁροθεσίας μετὰ τὴν ἐξαρτίσιν τοῦ ἔργου. Οὔτε αὐτοὶ εἰσὶ τακτικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀλβανίας, οὐδ' ἐγὼ ἔχω τακτικὸν πληρεξούσιον ἐκ μέρους ὑμῶν.

Ἀνοίξατε πίστωσιν δι' αὐτοὺς καὶ ἄφετέ μας ἐνεργῆσαι ὡς ἔχομεν τηλεγραφήσει. Φίλοι ἀναχωροῦσιν αὔριον ἀμετακλήτως. Ἐὰν μὴ συμφωνήσωμεν τώρα φοβοῦμαι ὅτι θέλομεν μετανοήσει ἴσως διὰ συνεπείας.

Σ. ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

Ὄντως πρὶν ἢ καταλείπω τὴν Κέρκυραν ἐπληροφορήθην τὰ τῆς ἀμετακλήτου, ἀσυνέτου καὶ τυχοδιωκτικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Λυκουρζίου, ὅπου ὁ Ταγματάρχης τῆς Χωροφυλακῆς, ἄλλος γενναῖος καὶ ἔντιμος στρατιώτης, ἀπεβιβάσθη ἐπὶ κεφαλῆς ἀνταρτικοῦ τινος σώματος, σκοπῶν δι' αὐτοῦ νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Χειμαριώτας καὶ διὰ τούτων τὴν Ἤπειρον κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους.

Γνωστὸν εἶνε τὸ οἰκτρὸν τέλος τοῦ ἀκαταλογίστου τούτου πραξικοπήματος.

Ἀλλ' ἡ πληροφορία αὕτη μὲ ἤγαγε νὰ διερωτῶμαι μήτοι ἡ ἐλπὶς τῆς ἐπιτυχίας του, ἦτο ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀποτόμου κυβερνητικῆς παλυμβουλίας κατὰ τὰς μετὰ τῶν Ἀλβανῶν διαπραγματεύσεις.

Ὁπωσδήποτε ἡ ὑπὸ τὸν Χατζῆ Λόγια ὀλίγον χρόνον μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθειμένα ἐκραγεῖσα ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπανάστασις ἀπέδειξεν ὅτι οἱ μὲν δύο Ἀλβανοί, μεθ' ὧν διεπραγματευόμεθα, ἦσαν ἄνδρες εἰλικρινεῖς καὶ θετικοὶ ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις των. αἱ δὲ ὀψὲ γεννηθεῖσαι παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ Κυβερνήσει ὑπόνοιαι περὶ τῆς ἀπιστίας καὶ δολιότητος αὐτῶν ἦσαν ἀβάσιμοι.

Φίλε κ. Σκουλούδη,

Αἱ δύο ἐκθέσεις ὑμῶν ὑπῆρξαν θέμα σπουδαίας μελέτης τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κεῖνται δὲ ἤδη ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ Βασιλέως. Ἐγκλείω ἀντίγραφον τοῦ τηλεγραφήματος, ὅπερ σᾶς ἀπηύθυνα διὰ τῆς Πρεσβείας. Ἐπειδὴ δέ, ἐνόσῳ δὲν παραιτηθῶσιν οἱ μεθ' ὧν διαπραγματευόμεθα τοῦ ὅρου, περὶ οὗ ἐν τῷ τηλεγραφήματι ὁ λόγος, πᾶσα περαιτέρω ἀνταλλαγὴ ἰδεῶν πρὸς αὐτοὺς εἶνε ἄσκοπος, δὲν ἐκθέτω ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅσα ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ ἐσκέφθημεν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἡμετέρων ἀναφορῶν, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὑποθέτω ὅτι ἐπιμενόντων τῶν μεθ' ὧν διαπραγματεύεσθε εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν θὰ ἐπανέλθετε προσεχῶς ἐνταῦθα, ὅτε ἐξηγούμεθα προφορικῶς ἐν ἐκτάσει.

Ἀσπαζόμενος ὑμᾶς διατελῶ,

Ὅλως πρόθυμος φίλος

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14)26 Δεκεμβρίου 1877